

Delphi

Klimatanpassning

Urval av tillämplig lagstiftning till stöd för myndigheter och kommuner

Version 4 2025

Advokatfirman Delphi

Cecilia Lundh / Advokat / Partner, **Katarina Ibold** / Advokat / Partner och **Gäelle Bjurström** / Advokat / Senior Associate

Sammanfattning

Denna rapport ("**Rapporten**") har beställts av Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut ("**SMHI**") i syfte att hjälpa de nationella myndigheter som berörs av förordningen (2018:1428) om myndigheters klimatanpassningsarbete att identifiera lagar och andra författningar som påverkar deras arbete med klimatanpassning, till stöd i myndigheternas och kommunernas arbete med klimatanpassning.

Arbetet med att identifiera relevanta lagar och författningar har utförts utifrån information erhållen från SMHI och länsstyrelsen i Västra Götalands län, samt en kompletterande genomgång av rättskällor, litteratur och allmän information från myndigheter. Vi har utgått från den traditionella juridiska metoden för att identifiera och analysera tillämpliga rättsregler och rättskällor. Vid vår rättskälleanalys har vi tillämpat en allmänt vedertagen rättskällehierarki. Om inget annat anges (i form av citat, källhänvisning eller liknande) är de bedömningar, slutsatser och rekommendationer som vi uttalar i denna Rapport våra egna. Rapporten har inte för avsikt att vara uttömmande, utan har avgränsats till att behandla ett urval av regler som berör de områden som anges som särskilt prioriterade i den nationella strategin för klimatanpassning (prop. 2017/18:163) ("**Klimatanpassningsstrategin 2017/18**") och berör ett stort antal myndigheter, till stöd i myndigheternas och kommunernas arbete med klimatanpassning. En reviderad nationell strategi för klimatanpassning och handlingsplan för de kommande fem åren presenterades av regeringen i mars 2024 (se regeringens skrivelse 2023/24:97, "**Klimatanpassningsstrategin 2023/24**").

Det finns i nuläget ett fåtal regler som uttryckligen syftar till att främja klimatanpassningen. Ett desto större antal regler

har, på ett eller annat sätt, relevans för klimatanpassningsarbetet. Reglerna är ofta komplicerade, rör flera områden, samt kräver ofta att olika intressen vägs samman och att prioriteringar görs. Vissa regler (såsom reglerna om artskydd eller riksintressen) kan även utgöra ett hinder för vidtagandet av olika åtgärder i vissa fall. Det finns ett antal lagförslag som berör området, och olika utredningar pågår. Det bedöms bland annat finnas ett behov av att dels förtydliga ansvarsfördelningen mellan olika aktörer, dels skapa möjligheter och incitament för flera aktörer att samordna sitt klimatanpassningsarbete.

Klimatanpassningsstrategin 2017/18 syftar till att långsiktigt stärka den nationella samordningen av klimatanpassningsarbetet. I flera skrifter framhålls vikten av att samordna klimatanpassningsarbetet för att uppnå skalfördelar, synergieffekter och stabilitet. Samverkan bör ske både mellan och inom fler nivåer; internationellt, nationellt, regionalt, kommunalt och med den privata sektorn. Behovet av samordning gör sig särskilt gällande avseende kombinerade risker (såsom erosion i strandnära områden med förorenad mark), där flera myndigheter men även enskilda verksamhetsutövare kan tänkas beröras och behöva samarbeta för att nå lämpliga lösningar. Även vissa problemområden, såsom översvämningsområden, riskområden för ras, skred och erosion, påverkan av höjda havsnivåer eller dricksvattenförsörjning, är ofta kommun-överskridande och kräver därför kommunöverskridande åtgärder.

Mot denna bakgrund är det enligt oss positivt att regeringen har tillsatt en särskild utredning ("**Klimatanpassningsutredningen 2025**") för att "(...) utreda och vid behov föreslå ny eller anpassad lagstiftning som förtydligar och möjliggör långsiktiga ansvars- och finansieringsmodeller utifrån de nya förutsättningar som följer av ett förändrat

klimat” (se Ett samhälle anpassat till klimatförändringarna, dir. 2024:31).

Det finns omfattande information att tillgå angående lagar och andra författningar som rör klimatanpassning. Ett stort antal vägledningar, rapporter och handlingsplaner berör främst ett enskilt verksamhetsområde, och publiceras oftast på den ansvariga myndighetens webbsida. Det kan därför vara svårt för aktörer som ska tillämpa reglerna att få en helhetsbild och ta del av all relevant information. Det kan också i vissa fall vara svårt att avgöra om tillgänglig information fortfarande gäller. Eftersom alla, såväl nationella myndigheter som kommuner och privata aktörer, berörs i någon del av reglerna, är det viktigt att se till att alla också får tillgång till lättillgänglig, enhetlig och uppdaterad information. Ett lämpligt forum för att tillgängliggöra samlad information, exempelvis via länkar, på ett och samma ställe, kan vara portalen Klimatanpassning.se. Portalen drivs av Nationellt kunskapscentrum för klimatanpassning vid SMHI i samverkan med Myndighetsnätverket för klimatanpassning och innehåller redan en del länkar till relevant information om klimatanpassning.

Katarina Ibold

Advokat / Partner

Gaëlle Bjurström

Advokat / Senior Associate

Cecilia Lundh

Advokat / Partner

Innehållsförteckning

1.	Inledning	9
1.1	Bakgrund	9
1.1.1	Kort om ramverk och nationella strategier	9
1.1.2	Kort om kommunernas roll	12
1.1.3	Kort om länsstyrelsernas och myndigheternas roll	12
1.2	Syfte	13
1.3	Metod och avgränsning	13
1.4	Disposition	14
1.5	Stöd och vägledning	14
1.6	Uppdateringar	15
1.7	Anslag	15
2.	Samhällsplanering	18
2.1	Inledning	18
2.2	Tillämpliga regler	18
2.3	Allmänna och enskilda intressen	18
2.3.1	Intresseavvägningar	18
2.3.2	Markanvändningsintressen	20
2.3.3	Riksintressen	20
2.3.4	Översyn av riksintresseanspråk och förslag på lagändringar	21
2.4	Strategisk miljöbedömning	23
2.4.1	Regler och tillämpning	23
2.4.2	Något om artskyddet	23
2.4.3	Information och stöd	24
2.4.4	Utredningar och lagförslag	24
2.5	Lokalisering av bebyggelse och byggnadsverk	25
2.5.1	Tillämpliga regler	25
2.5.2	Information och stöd	25
2.6	Utformning och placering av bebyggelse och byggnadsverk	26
2.6.1	Tillämpliga regler	26
2.6.2	Information och stöd	26
2.7	Dricksvattenförsörjning	26
2.7.1	Vattenskyddsområden och hälsoskyddsföreskrifter	26
2.7.2	Miljö kvalitetsnormer	28
2.7.3	Informationssäkerhet	29
2.8	Ekosystemtjänster och grön infrastruktur	31
2.8.1	Regler och tillämpning	31
2.8.2	Myndigheternas roll	31
2.8.3	Information och stöd	32
2.9	Klimatanpassning i översiktsplan	32
2.9.1	Regler och tillämpning	32
2.9.2	Särskilt om översvämning, ras, skred och erosion	33
2.9.3	Information och stöd	34

2.10	Klimatanpassning i detaljplan	34	2.13.8	Enskilda	41
2.10.1	Regler och tillämpning	34	2.14	Utredningar och översyn av regelverket.....	42
2.10.2	Dagvattenhantering	34	2.14.1	Stärkt planering för en hållbar utveckling.....	42
2.10.3	Skyddsåtgärder	35	2.14.2	Klimatråtsutredningen	42
2.10.4	Möjlighet att ändra eller upphäva detaljplaner..	35	2.14.3	Förstudie om nationell fysisk planering	42
2.10.5	Möjlighet att ställa krav på bygglov	36	2.15	Granskning	43
2.10.6	Information och stöd	37	3.	Förvaltning, drift och underhåll	44
2.10.7	Utredningar och översyn av regelverket	37	3.1	Inledning	44
2.11	Klimatanpassning i bygglov	38	3.2	Befintlig bebyggelse	44
2.11.1	Regler och tillämpning	38	3.2.1	Krav på byggnadsverk och tomter.....	44
2.11.2	Tillsyn och ingripanden	38	3.2.2	Gemensamma anläggningssamfälligheter	44
2.11.3	Information och stöd	39	3.2.3	Information och stöd	45
2.11.4	Utredningar och översyn av regelverket	39	3.3	Kulturarv	46
2.12	Klimatanpassning i markanvisning.....	39	3.3.1	Regler och tillämpning.....	46
2.12.1	Regler och tillämpning	39	3.3.2	Information och stöd	46
2.12.2	Information och stöd	40	3.4	Roll- och ansvarsfördelning.....	46
2.13	Roll- och ansvarsfördelning	40	3.4.1	Fastighetsägare	46
2.13.1	Kommunen	40	3.4.2	Kommuner	47
2.13.2	Länsstyrelserna	40	3.4.3	Staten och de nationella myndigheterna	47
2.13.3	Boverket	41	3.5	Utredningar och översyn av regelverket.....	48
2.13.4	Trafikverket.....	41	3.5.1	Stärkt äganderätt, flexibla skyddsformer och naturvård i skogen	48
2.13.5	Jordbruksverket.....	41	3.5.2	Tydligare bestämmelser om ersättning vid avslag på ansökningar om tillstånd till avverkning i fjällnära skog.....	48
2.13.6	Statens geotekniska institut	41			
2.13.7	Byggherre samt fastighets- och markägare	41			

4.	Vattenförsörjning och avloppshantering	49		
4.1	Regler och tillämpning	49		
4.2	Roll- och ansvarsfördelning	52		
4.2.1	Kommunen	52		
4.2.2	VA-huvudmannen	52		
4.2.3	De nationella myndigheterna	52		
4.2.4	Dricksvattenproducenten	53		
4.2.5	Fastighetsägaren	53		
4.3	Utredningar och översyn av regelverket	53		
4.3.1	Tillgång till dricksvatten	53		
4.3.2	Dagvattenhantering	54		
4.3.3	Hållbara vattentjänster	54		
4.3.4	Vattenfrågor vid planläggning och byggande ...	55		
4.3.5	Gruppvis hantering av ämnen	56		
4.3.6	Vattenförvaltning	57		
4.3.7	Tillgång till kemikalier för vattenrening	57		
4.3.8	Utökat samordningsuppdrag till Livsmedelsverket gällande dricksvatten	57		
4.4	Information och stöd	58		
5.	Kris och katastrofberedskap	59		
5.1	Inledning	59		
5.2	Krisberedskap och civilt försvar	60		
5.2.1	Inledning	60		
5.2.2	Roll- och ansvarsfördelning	61		
5.2.3	Utredningar och översyn av regelverket	63		
5.2.4	Nationell laboratorieförmåga för dricksvattenanalyser	63		
5.2.5	Djurens hälso- och sjukvård	63		
5.2.6	Totalförsvaret	64		
5.2.7	Struktur för ökad motståndskraft	64		
5.2.8	Hälso- och sjukvårdens beredskap	65		
5.2.9	Försörjningsberedskapen inom hälso- och sjukvårdsområdet i regionerna	65		
5.2.10	Samlade lägesbilder under höjd beredskap	66		
5.2.11	Dimensionerande planeringsförutsättningar för kommunal räddningstjänst	67		
5.2.12	Sveriges nationella funktion för att stödja samhället i arbetet med att förebygga och hantera IT-incidenter ("CERT-SE")	68		
5.2.13	Varnings- och informationssystemet Viktigt Meddelande till Allmänheten ("VMA-systemet")	68		
5.2.14	Samhällsviktiga varor och tjänster	68		
5.2.15	Skyddade utrymmen	68		
5.2.16	Nationellt kunskapsstöd för förmågan att hantera ett plötsligt och oväntat inflöde av patienter	69		
5.3	Information och stöd	70		
5.4	Extraordinära händelser	71		
5.4.1	Inledning	71		
5.4.2	Roll- och ansvarsfördelning	72		
5.4.3	Information och stöd	72		
5.5	Skydd mot olyckor	72		

5.5.1	Inledning.....	72	6.1	Inledning.....	83
5.5.2	Roll- och ansvarsfördelning	74	6.2	Djurhälsa, växtskadegörare och offentlig kontroll	84
5.5.3	Utredningar och översyn av regelverket	75	6.2.1	Inledning	84
5.5.4	Information och stöd	75	6.2.2	Djurhälsa.....	84
5.6	Särskilt om Sevesoverksamheter	75	6.2.3	Tillämpliga regler.....	84
5.6.1	Regler och tillämpning	75	6.2.4	Nya regler	85
5.6.2	Roll- och ansvarsfördelning	76	6.2.5	Information och stöd	85
5.6.3	Information och stöd	77	6.2.6	Växtskydd	85
5.7	Miljöfarliga verksamheter.....	77	6.2.7	Tillämpliga regler.....	85
5.7.1	Regler och tillämpning	77	6.2.8	Information och stöd	87
5.7.2	Icke-tidsbegränsat tillstånd	78	6.2.9	Kontroll	87
5.7.3	Tidsbegränsat tillstånd.....	78	6.2.10	Roll- och ansvarsfördelning.....	87
5.7.4	Specifik miljöbedömning	78	6.2.11	Djurhälsa.....	87
5.7.5	Utredningar och översyn av regelverket	79	6.2.12	Växtskydd	88
5.7.6	MKB-direktivet.....	79	6.3	Livsmedel.....	88
5.7.7	Prövning och omprövning av tillstånd	79	6.3.1	Tillämpliga regler.....	88
5.7.8	Roll- och ansvarsfördelning	80	6.3.2	Roll- och ansvarsfördelning.....	89
5.7.9	Information och stöd	80	6.3.3	Information och stöd	89
5.8	Hantering av översvämningrisker.....	80	6.4	Invasiva främmande arter	89
5.8.1	Inledning.....	80	6.4.1	Tillämpliga regler.....	89
5.8.2	Roll- och ansvarsfördelning	81	6.4.2	Roll- och ansvarsfördelning.....	90
5.8.3	Information och stöd	81	6.4.3	Kommuner	90
5.8.4	Regeringsuppdrag	82	6.4.4	Nationella myndigheter	90
6.	Skadegörare och sjukdomar samt invasiva främmande arter	83	6.4.5	Enskilda	90

6.4.6	Information och stöd	91
7.	Offentlig upphandling	92
7.1	Regler och tillämpning	92
7.2	Roll- och ansvarsfördelning	93
7.3	Information och stöd	94
7.4	Utredningar och översyn av regelverket	94
7.4.1	Regeringsuppdrag till SMHI	94
7.4.2	Regeringsuppdrag till Upphandlingsmyndigheten	94
7.4.3	En skyldighet att beakta vissa samhällsintressen vid offentlig upphandling	95
8.	Analys	96
8.1	Målkonflikter och synergier	96
8.2	Miljöbedömningar som verktyg för klimatanpassning	96
8.3	Ansvarsfördelning	97
8.4	Samordning och samverkan	97
8.5	Information och stöd	98
8.6	Fortsatt arbete	98
	Referenser	100

1. Inledning

1.1 Bakgrund

1.1.1 Kort om ramverk och nationella strategier

I september 2015 enades världens ledare om ett globalt, gemensamt och integrerat ramverk – Agenda 2030 och dess 17 globala mål för hållbar utveckling. I Agenda 2030 finns klimatanpassning med som en aspekt i flera av de 17 målen. I december 2015 antogs också ett nytt globalt klimatavtal ("**Parisavtalet**"). Parisavtalet sätter temperaturmål för den globala uppvärmningen. Parisavtalet fastställer också bl.a. ett globalt anpassningsmål som syftar till att förbättra anpassningsförmågan, förstärka motståndskraften och minska sårbarheten för klimatförändringen för att bidra till hållbar utveckling och säkerställa lämpliga anpassningsåtgärder inom ramen för avtalets temperaturmål. Agenda 2030 och Parisavtalet utgör, tillsammans med slutdokumentet från konferensen om utvecklingsfinansiering (Addis Ababa Action Agenda) och ramverket för katastrofriskreducering (*Sendai Framework for Disaster Risk Reduction 2015–2030*), ett globalt ramverk för en långsiktigt hållbar utveckling.

På EU-nivå gällde sedan 2013 EU-strategin för anpassning till klimatförändring¹ (COM(2013) 216), som bland

annat syftar till att underlätta ett välunderbyggt beslutsfattande samt en ökad resiliens inom EU och i nyckelsektorer.² Den 10 juni 2021 godkände Europeiska unionens råd en ny strategi för klimatanpassning.³ Den nya strategin hänvisar till förslaget om en europeisk klimatlag⁴ och till internationella åtaganden om klimatanpassning genom artikel 7 i Parisavtalet och mål 13 för hållbar utveckling. Vidare sätter strategin fyra mål som tillsammans ska bidra till den övergripande visionen om att EU år 2050 ska vara ett samhälle som är motståndskraftigt mot klimatförändringarna (klimatresilient) och fullt ut anpassat till desamma. Målen handlar om att stärka arbetet med kunskapsuppbyggnad om klimatförändringarna, att planera för och genomföra förebyggande åtgärder för klimatanpassning och att intensifiera EU:s internationella arbete med klimatanpassning. EU:s strategi för Östersjöregionen ("**EUSBSR**") är en överenskommelse mellan EU:s medlemsstater och kommissionen för att stärka samarbetet mellan länderna vid Östersjön. Strategin styrs av en handlingsplan, som uppdaterades i januari 2021. Strategin och dess projekt stärker och underlättar EU:s politik inom flera områden såsom EU:s maritima politik, Europa 2020-strategin för smart och hållbar tillväxt, och Horisont 2020 när det gäller forskning och innovation. Inom ramen för strategin har flera delmål identifierats, däribland klimatanpassning och förbättrad krisberedskap.⁵

¹ Meddelande från kommissionen till Europaparlamentet, Rådet, Europeiska ekonomiska och sociala kommittén samt Regionkommittén. En EU-strategi för klimatanpassning. COM(2013) 216 final.

² Se Regeringskansliet. Miljödepartementet. Faktapromemoria 2012/13:FPM102. EU:s strategi för klimatanpassning s 1.

³ Meddelande från kommissionen till Europaparlamentet, Rådet, Europeiska ekonomiska och sociala kommittén samt

Regionkommittén. Att bygga upp ett klimateresilient Europa - den nya EU-strategin för klimatanpassning. COM(2021) 82 final.

⁴ Förslag till Europaparlamentets och Rådets förordning om inrättandet av en ram för att uppnå klimatneutralitet och om ändring av förordning (EU) 2018/1999 (Europeisk klimatlag).

⁵ EU Strategy for The Baltic Sea Region: <https://www.balticsea-region-strategy.eu/>. Hämtad 2022-09-16.

För Sveriges del antogs 2017 ett klimatpolitiskt ramverk bestående av Klimatlag (2017:720) ("Klimatlagen"), klimatmål och ett klimatpolitiskt råd. Syftet med ramverket är att skapa en tydlig och sammanhängande klimatpolitik för att säkerställa långsiktiga förutsättningar för näringsliv och samhälle att genomföra den omställning som krävs för att Sverige ska nå sina klimatmål.⁶ Åtgärder för anpassning till ett förändrat klimat behandlas på en övergripande nivå i Klimatanpassningsstrategin 2017/18, vilken också berör sambandet mellan utsläppsminskning och klimatanpassning. Klimatanpassningsstrategin 2017/18 är ett icke-bindande dokument som syftar till att långsiktigt stärka klimatanpassningsarbetet och den nationella samordningen av detta arbete.⁷ I Klimatanpassningsstrategin 2017/18 lyfts sju särskilt prioriterade områden för det fortsatta arbetet med klimatanpassning:

- (i) ras, skred och erosion som hotar samhällen, infrastruktur och företag;
- (ii) översvämning som hotar samhällen, infrastruktur och företag;
- (iii) höga temperaturer som innebär risker för hälsa och välbefinnande för människor och djur;
- (iv) brister i vattenförsörjning för enskilda, jordbruk och industri;
- (v) biologiska och ekologiska effekter som påverkar en hållbar utveckling;

⁶ Naturvårdsverket. Sveriges klimatmål och klimatpolitiska ramverk: <https://www.naturvardsverket.se/amnesomraden/klimatomstallningen/sveriges-klimatarbete/sveriges-klimatmal-och-klimatpolitiska-ramverk/> . Hämtad 2022-12-12.

(vi) påverkan på inhemsk och internationell livsmedelsproduktion och handel; samt

(vii) ökad förekomst av skadegörare och sjukdomar samt invasiva främmande arter som påverkar människor, djur och växter.

Klimatanpassningsstrategin 2017/18 framhåller vidare att det är av stor vikt att effekter av ett förändrat klimat vägs in i planering, underhåll och upprustning av befintliga byggnader, anläggningar och system samt vid nya investeringar. Kommunerna anses spela en central roll i arbetet med klimatanpassning, dels i egenskap av huvudman för viss teknisk försörjning såsom allmän vattenförsörjning och avloppshantering, dels genom sitt ansvar för samhällsplanering och det förebyggande arbetet mot naturolyckor inom sitt geografiska område.⁸

I Klimatanpassningsstrategin 2017/18 aviserade regeringen att det behövs en expertfunktion som samlar och utifrån ett tvärsektorielt perspektiv bidrar till en kontinuerligt uppdaterad bild av samhällets sårbarhet för klimatförändringar. Hösten 2018 tillsatte regeringen det nationella expertrådet för klimatanpassning ("**Expert-rådet**"), med uppdrag att skapa en samlad bild av arbetet med klimatanpassning i Sverige. I Expertrådets första rapport,⁹ som publicerades den 9 februari 2022, framgår att det är dags att gå från planering till genomförande av konkreta klimatanpassningsåtgärder och att de åtgärder som hittills vidtagits inte har varit tillräckliga för att skapa

⁷ Klimatanpassningsstrategin 2017/18 s 1.

⁸ Klimatanpassningsstrategin 2017/18 ss 45-46.

⁹ Nationella expertrådet för klimatanpassning, 2022. *Första rapporten från Nationella rådet för klimatanpassning.*

ett långsiktigt hållbart och robust samhälle, anpassat till ett klimat i förändring.

I skrivelsen presenteras den reviderade nationella strategin för klimatanpassning (innefattande bl.a. en redovisning av inriktningen för det nationella arbetet med klimatanpassning) och regeringens handlingsplan för de kommande fem åren.

I Klimatanpassningsstrategin 2023/24 ändrar regeringen lydelsen av det övergripande målet för klimatanpassning på följande sätt:

”Med en samhällsekonomiskt effektiv, strategisk och åtgärdsinriktad klimatanpassning fungerar samhället väl i det förändrade klimatet. Naturmiljön har god förmåga att återhämta sig och ekosystemens resiliens har stärkts. Samhällets aktörer, inklusive privata och offentliga på alla administrativa nivåer, hanterar risker, sårbarheter och möjligheter i beslutsfattande. Klimatanpassning är integrerad i relevanta verksamheter och ansvarsområden.”

I Klimatanpassningsstrategin 2023/24 lyfts tio särskilt prioriterade områden som är förenade med stora utmaningar och risker, och som därför är angelägna för samhället att arbeta med och hantera inom ramen för det fortsatta arbetet med klimatanpassning:

- (i) översvämningar, högre vattenflöden och havsnivåhöjningar som hotar samhället, infrastruktur och näringsliv;
- (ii) höga temperaturer som innebär risker för hälsa och välbefinnande för människor och djur;

- (iii) osäker tillgång till vatten av tillräcklig mängd och god kvalitet för enskilda, samhället och näringsliv;
- (iv) ras, skred och erosion som hotar samhället, infrastruktur och näringsliv;
- (v) torka och bränder som hotar samhället, infrastruktur och näringsliv;
- (vi) ökad förekomst av skadegörare, sjukdomar och invasiva främmande arter som påverkar människor, djur och växter;
- (vii) klimatförändringarnas effekter på biologisk mångfald som påverkar ekosystemens resiliens och möjligheten att tillhandahålla ekosystemtjänster;
- (viii) klimateffekter som hotar en trygg energi- och livsmedelsförsörjning;
- (ix) klimateffekter som påverkar förutsättningar för finans- och försäkringsbranschen; samt
- (x) globala klimateffekter som påverkar handel, livsmedelsproduktion, immigration, internationella relationer och säkra livsmiljöer.

I Klimatanpassningsstrategin 2023/24 redogörs också för inriktningen för regeringens politik för klimatanpassning. För att påskynda klimatanpassningsåtgärder avser regeringen verka för:

- (i) att tydliga och ändamålsenliga mål och uppföljningssystem etableras för ett effektivt klimatanpassningsarbete;

- (ii) att ansvar för klimatanpassningsarbetet är tydligt fördelat;
- (iii) att relevanta aktörer har rådighet inom sitt ansvarsområde och goda förutsättningar att ta sitt ansvar;
- (iv) att tydliggöra om och i så fall när det är ändamålsenligt att staten samordnar insatser eller deltar i finansiering av anpassningsåtgärder;
- (v) att statliga myndigheter påskyndar arbetet med konkreta anpassningsåtgärder i samhället;
- (vi) att hänsynen till naturmiljön integreras och synergier tas till vara i arbetet med klimatanpassning;
- (vii) att synergier och samordningsvinster med arbetet för förebyggande av naturolyckor, krisberedskap och försörjningsberedskap tillvaratas; samt
- (viii) att relevanta delar av näringslivet involveras i klimatanpassningsarbetet.

Av Klimatanpassningsstrategin 2023/24 framgår att regeringen har tillsatt en särskild utredare som ska utreda och vid behov föreslå ny eller anpassad lagstiftning som förtydligar och möjliggör långsiktiga ansvars- och finansieringsmodeller utifrån de nya förutsättningar som följer av ett förändrat klimat.

¹⁰ Se Klimatanpassningsstrategin 2023/24, s. 29.

Utredningen har fått namnet "Klimatanpassningsutredningen 2025".¹⁰

1.1.2

Kort om kommunernas roll

Kommunerna har ett stort ansvar för att anpassa samhället till ett förändrat klimat, vilket bl.a. understryks i "Klimat- och sårbarhetsutredningen" (SOU 2007:60), i propositionen "En sammanhållen energi- och klimatpolitik" (2008/09:162), i Klimatanpassningsstrategin 2017/18 och i Klimatanpassningsstrategin 2023/24. Att kommunerna är viktiga aktörer i sammanhanget beror bl.a. på kommunernas ansvar för fysisk planering, VA-hantering, säkerhet och äldreomsorg, samt på kommunernas roll igenomförandet av Agenda 2030:s mål för hållbar utveckling.

1.1.3

Kort om länsstyrelsernas och myndigheternas roll

Arbetet med den nationella anpassningen regleras närmare genom förordningen (2018:1428) om myndigheters klimatanpassningsarbete ("**Klimatanpassningsförordningen**"), som trädde i kraft den 1 januari 2019. Samtliga länsstyrelser och 32 nationella myndigheter berörs av Klimatanpassningsförordningen.¹¹

Med klimatanpassning avses enligt 3 § Klimatanpassningsförordningen:

åtgärder som syftar till att skydda miljön, människors liv och hälsa samt egendom genom att samhället anpassas till de konsekvenser som ett förändrat klimat kan medföra.

Enligt Klimatanpassningsförordningen har myndigheterna skyldighet att initiera, stödja och utvärdera arbetet med

¹¹ Berörda myndigheter framgår av 1 § Klimatanpassningsförordningen.

klimateanpassning. För en del av myndigheterna finns det också instruktioner avseende klimateanpassningsarbete i myndigheternas instruktionsförfordningar.¹²

Enligt 6 § Klimateanpassningsförfordningen ska arbetet med klimateanpassning omfatta att klimateförändringens påverkan på myndighetens verksamhet utreds i en klimate- och sårbarhetsanalys. Analysen ska identifiera bestämmelser i lagar och andra författningar som påverkar myndighetens arbete med klimateanpassning.

Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut ("SMHI") är en av de myndigheter som berörs av Klimateanpassningsförfordningen, och har också särskilt fått i uppdrag att ansvara för metodutveckling, rådgivning och utbildning med anledning av förfordningen,¹³ samt att driva ett nationellt kunskapscentrum för klimateanpassning.¹⁴

1.2 Syfte

Mot ovan bakgrund har SMHI gett Advokatfirman Delphi i uppdrag att på ett överskådligt sätt kartlägga lagar och andra författningar som är relevanta för klimateanpassningen, i syfte att utgöra ett stödjande underlag för berörda aktörer. Rapporten är inte någon uttömmande redogörelse för tillämpliga lagar och regler utan syftar till att hjälpa aktörer, däribland de myndigheter som berörs av Klimateanpassningsförfordningen och kommunerna, att lättare få en överblick över de regler och lagar som kan ha relevans för arbetet med klimateanpassningen. Vidare

¹² Se exempelvis Förfordning (2022:208) med instruktion för Boverket, Förfordning (2009:974) med instruktion för Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut, Förfordning (2008:1300) med instruktion för Transportstyrelsen, Förfordning (2009:945) med instruktion för Statens geotekniska institut, Förfordning (2017:868) med länsstyrelseinstruktion, Förfordning (2009:1426) med instruktion

avser Rapporten att, via hänvisningar till författningstexter, förarbeten, vägledningar och andra publikationer, underlätta för aktörerna att få kännedom om var information om relevanta lagar och regler kan finnas och ett inledande stöd som aktörerna kan ha nytta av i sitt klimateanpassningsarbete. I uppdraget ingår också att, i den mån det är möjligt, exemplifiera eventuella motsättningar mellan reglerna.

Rapporten är således inte att anse som uttömmande utan dess syfte är att ge en vägledning om var information om klimateanpassning kan finnas och vilka lagar och regler som kan vara relevanta att beakta. Det är respektive aktörs ansvar att göra de bedömningar, tolkningar och vidare utredningar och fördjupningar som krävs för att tillse att relevanta lagar och regler beaktas vid den planerade åtgärden.

1.3 Metod och avgränsning

Arbetet med att identifiera relevanta lagar och författningar har utförts utifrån information (inklusive bruttolistor av tillämpliga lagar och regler) erhållen från SMHI och Länsstyrelsen i Västra Götalands län, samt en kompletterande genomgång av rättskällor, litteratur och allmän information från berörda myndigheter.

Eftersom klimateanpassning berörs av ett stort antal regler, har inte Rapporten för avsikt att vara uttömmande. Rapporten har avgränsats enligt överenskommelse med

för Livsmedelsverket och Förfordning (2007:1119) med instruktion för Affärsverket svenska kraftnät.

¹³ 14 § Klimateanpassningsförfordningen.

¹⁴ 5 a § Förfordning (2009:974) med instruktion för Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut.

SMHI till att endast behandla ett urval av regler som berör de områden som anges som särskilt prioriterade i Klimatanpassningsstrategin 2017/18 och som berör ett stort antal myndigheter (såväl nationella som lokala).

1.4 Disposition

Rapporten är uppdelad i sex områden som, utifrån Klimatanpassningsstrategin 2017/18, bedöms ha relevans för klimatanpassningsarbetet. Rubrikerna följer inte områdesindelningen i Klimatanpassningsstrategin 2017/18 utan har sammanställts utifrån följande arbetsområden: samhällsplanering, förvaltning, drift och underhåll, vattenförsörjning, kris- och katastrofberedskap, skadegörare och sjukdomar samt invasiva främmande arter och upphandling.

För varje område anges:

- exempel på lagar och andra författningar som kan ha relevans för klimatanpassningsarbetet;
- exempel på hur reglerna kan användas för att främja klimatanpassningsarbetet;
- exempel på motsättningar mellan olika regler;
- i tillämpliga fall, en kort sammanfattning av lagstiftningsförslag eller pågående utredningar;
- den eller de ansvariga myndigheterna.

¹⁵ Se <http://klimatanpassning.se/klimatanpassa/vagledning-for-klimatanpassning/hantera-risker?l=null>. Hämtad 2021-01-15.

¹⁶ Se exempelvis IPCC, 2022. Working group report. AR6 Synthesis Report: Climate Change 2022. IPCC, 2022. Working Group Report. AR6 Climate Change 2022: Mitigation of Climate Change. IPCC,

Rapporten avslutas med en sammanfattande analys av Rapportens innehåll, tillsammans med några förslag på frågeställningar som skulle kunna utredas ytterligare.

1.5 Stöd och vägledning

För varje område i Rapporten anges exempel på vägledningar eller andra publikationer som kan vara till hjälp för de aktörer som ska tolka och tillämpa reglerna. På Klimatanpassning.se finns samlade verktyg för att arbeta med klimatanpassning, dels för olika klimatrisker, dels för risker inom olika samhällssektorer. Verktygen kan till exempel vara guider, vägledningar, checklistor, metodbeskrivningar, kartor eller andra visuella hjälpmedel.¹⁵

FN:s klimatpanel IPCC (Eng. *Intergovernmental Panel of Climate Change*) sammanställer det vetenskapliga kunskapsläget kring klimatförändringar, konsekvenser och möjliga lösningar, bland annat genom rapporter,¹⁶ såsom "Effekter, anpassning och sårbarhet" (publicerad den 28 februari 2022) och "Att begränsa klimatförändringen" (publicerad den 4 april 2022).

Stöd för kommunernas arbete kan hittas i Lathund för klimatanpassning. Lathunden innehåller följande 7 steg (0 - Motivera, 1 - Etablera, 2 - Analyseras, 3 - Identifiera, 4 - Prioritera, 5 - Genomföra och 6 – Följa upp).¹⁷ Rekommendationen är att så tidigt som möjligt i processen identifiera vilka lagar och regler som kan få relevans för det fortsatta arbetet.

2022. Working Group Report. AR6 Climate Change 2022: Impacts, Adaptation and Vulnerability.

¹⁷ Se <https://www.smhi.se/lathund-for-klimatanpassning>. Hämtad 2021-01-15.

Kommuner kan också finna stöd i Länsstyrelsen i Västra Götalands handlingsplan för klimatanpassning.¹⁸ Handlingsplanen innehåller rekommenderade åtgärder på kommunal nivå för att anpassa länets kommuner till pågående och framtida klimatförändring och föreslår bl.a. följande fyra fokusområden för kommunernas arbete med klimatanpassning: organisation, mark- och vattenanvändning, tillsyn och samhällsskydd och beredskap. Visserligen riktar sig handlingsplanens rekommenderade åtgärder för kommuner till tjänstemän och politiker i länets kommuner,¹⁹ men andra kommuner bör också kunna ha nytta av rekommendationerna.

1.6 Uppdateringar

Den första versionen av Rapporten togs fram i december 2020. Rapporten har uppdaterats vid flera tillfällen eftersom det skett mycket lagstiftningsarbete och ett stort antal utredningar på klimatanpassningsområdet efter december 2020.

Den första uppdateringen publicerades den 20 december 2021 (Version 2). De punkter som har uppdaterats eller tillkommit vid uppdateringen framgår av [Bilaga 1](#).

Rapportens andra uppdatering publicerades den 20 december 2022 (Version 3). De punkter som har uppdaterats eller tillkommit vid uppdateringen framgår av [Bilaga 2](#).

¹⁸ Länsstyrelsen Västra Götalands län, 2021. Rapport 2021:01. Handlingsplan klimatanpassning 2021–2024.

¹⁹ Länsstyrelsen Västra Götalands län, 2021. Rapport 2021:01. Handlingsplan klimatanpassning 2021–2024 s 11.

²⁰ Finansutskottets betänkande 2020/21:FiU21 s 29.

²¹ Prop. 2020/21:99 s 74.

Denna version utgör rapportens tredje uppdatering och publicerades den 6 februari 2025 (Version 4). De punkter som har uppdaterats eller tillkommit vid uppdateringen framgår av [Bilaga 3](#).

1.7

Anslag

Efter förslag i budgetproposition för 2021 ökades anslaget 1:10 Klimatanpassning med fyrtio (40) miljoner kronor.²⁰ Anslaget används bl.a. för att förebygga och begränsa samhällets sårbarhet till följd av klimatförändringar såsom förebyggande och kunskapshöjande insatser, utredningar, samordning och planer. Finansiering skedde genom att anslaget för åtgärder för ras- och skredsäkring längs Göta älv minskades med motsvarande belopp.²¹

I propositionen Förslag till statens budget för 2022, finansplan och skattefrågor (prop. 2021/22:1) omnämns klimatanpassning som ett område där regeringen föreslår budgetsatsningar. Exempelvis föreslår regeringen att medel avsätts till kommunerna för det förebyggande arbetet mot jordskred och andra naturolyckor.²² Vidare konstaterar regeringen att förordningsmyndigheternas klimatanpassningsarbete går framåt,²³ men att nuvarande åtgärder för klimatanpassning är otillräckliga och att många myndigheter lyfter behovet av ytterligare underlag.²⁴ Den 24 september 2021 fattade riksdagen ett rambeslut om budgetens omfattning.²⁵ Av Finansutskottets betänkande - som ligger till grund för rambeslutet - framgår bl.a. att Sverige genom budgetförslaget får sin genom tiderna

²² Prop. 2021/22:1 s 82.

²³ Prop. 2021/22:1 s 2175.

²⁴ Prop. 2021/22:1 s 2176.

²⁵ Finansutskottets betänkande Statens budget 2022 – Rambeslutet (2021/22:FiU1).

största miljö- och klimatbudget och att klimatförändringarna är ett hot mot vår framtid. Inga klimatanpassningsåtgärder nämns dock i betänkandet, utan endast åtgärder för en bättre miljö och lägre utsläpp.²⁶

I budgetpropositionen för 2023 föreslog regeringen att etthundrafyrtio (140) miljoner kronor anvisas under anslaget 1:10 Klimatanpassning för år 2023. Anslaget minskades till cirka 90 miljoner för 2024 till 2026.²⁷ Minskningen beror på en avveckling av medel till MSB samt avveckling av medel till länsstyrelserna.²⁸

Andra anslag som har betydelse för finansiering av klimatanpassningsåtgärder är anslag 2:2 för förebyggande arbete mot naturolyckor (utgiftsområde 20), som hanteras av MSB. Enligt uppgift från MSB ökade totalbeloppet år 2022 till drygt 500 miljoner kronor, men minskade med någon miljon år 2023.²⁹ Anslaget föreslås ligga på drygt 506 miljoner kronor för 2024 till 2026.³⁰ MSB handlägger, prioriterar och fattar beslut om bidrag för förebyggande åtgärder enligt förordningen (2022:1395) om statsbidrag till kommuner för förebyggande åtgärder mot naturolyckor om statsbidrag efter ansökan av kommuner. Ett bidrag får ges med

²⁶ Finansutskottets betänkande 2021/22:FiU1 s 75.

²⁷ Se Prop. 2023/24:1. Budgetproposition för 2024. Utgiftsområde 20, s. 8.

²⁸ Prop. 2023/24:1. Budgetproposition för 2024. Utgiftsområde 20, s. 106.

²⁹ Prop. 2023/24:1. Budgetproposition för 2024. Utgiftsområde 20, s. 108.

³⁰ Prop. 2023/24:1. Budgetproposition för 2024. Utgiftsområde 6, s. 90.

³¹ 7 § förordningen (2022:1395) om statsbidrag till kommuner för förebyggande åtgärder mot naturolyckor.

högst 60 procent av åtgärdens kostnader och övriga bidragsberättigade kostnader.³¹

Även anslaget 1:19 Åtgärder för ras- och skredsäkring längs Göta älv (utgiftsområde 20), som hanteras av SGI, har betydelse för klimatanpassning. Anslaget ligger för närvarande på 115 miljoner kronor och föreslås vara oförändrat mellan 2024 och 2026.³² Anslaget fördelas med stöd av förordningen (2018:213) om bidrag för skredsäkring vid Göta älv. Bidrag får enligt förordningen ges för hela eller delar av kommunens eller kommunernas kostnader avseende genomförande av stabilitetsförbättrande åtgärder i områden längs Göta älvdalen med skredrisk, inklusive för den planering som behövs för åtgärderna.³³ Förordningen (2018:213) om bidrag för skredsäkring vid Göta älv ändrades den 20 december 2022 för att förtydliga att åtgärderna är ett allmänt intresse. Avsikten var enligt regeringen att underlätta för kommunerna att använda bidraget som stöd till enskilda.³⁴

Det statliga bidraget för lokala naturvårdssatsningar (LONA) anses ha varit ett viktigt styrmedel för kommunerna och andra aktörer för att ta fram planeringsunderlag eller genomföra fysiska åtgärder i tätortsnära natur.³⁵

³² Prop. 2023/24:1. Budgetproposition för 2024. Utgiftsområde 20, s. 8.

³³ 7 och 4 §§ förordningen (2018:213) om bidrag för skredsäkring vid Göta älv.

³⁴ Regeringen.

<https://www.regeringen.se/artiklar/2023/02/regeländringar-beslutade-den-1-december-2022/>. Besökt 2024-11-06.

³⁵ Se Sveriges miljömål.

<https://www.sverigesmiljomal.se/etappmalen/integrering-av-stadsgronska-och-ekosystemtjanster-i-urbana-miljoer/>. Besökt 2023-11-29.

Regeringen har på senare år stärkt insatserna för restaurering av våtmarker.³⁶ Anläggning av våtmark i syfte att bidra till klimatanpassning eller reduktion av växthusgaser kan ge rätt till bidrag via LONA våtmark (lokala naturvårdssatsningen).³⁷

Därutöver fördelas statliga medel till myndigheterna via myndigheternas förvaltningsanslag.

³⁶ Se exempelvis Prop. 2019/20:65. En samlad politik för klimatet – klimatpolitisk handlingsplan.

³⁷ Se mer om LONA våtmark här: <https://www.naturvardsverket.se/bidrag/lona/lona--vatmarksprojekt/>. Hämtad 2023-11-27.

2. Samhällsplanering

2.1 Inledning

Klimatförändringarna förutses leda till ökade risker för översvämningar, skyfall, ras och skred, kust- och stranderosion, men även högre temperaturer och minskad vattentillgång. Dessa risker bedöms i hög grad kunna leda till ökade risker för den byggda miljön, vilken inkluderar ny och befintlig bebyggelse men även anläggningar, vegetation, parker och andra grönområden.³⁸ Den fysiska planeringen anses vara ett av de viktigaste områdena där klimatförändringarna och dess effekter måste förebyggas och tas om hand.³⁹

2.2 Tillämpliga regler

I plan- och bygglagen (2010:900) ("PBL") tydliggörs att planläggning ska ta hänsyn till behovet av minskad klimatpåverkan. Regelverket ska bidra till att man vid samhällsplanering och byggande i ökad utsträckning tar hänsyn till de konsekvenser som klimatförändringarna bedöms medföra. Denna hänsyn ska genomsyra alla delar av plan- och byggprocessen – från översiktsplan till bygglov.⁴⁰ Planläggning och prövning av lov och förhandsbesked ska syfta till att mark- och vattenområden används på det lämpligaste sättet med hänsyn till dess egenskaper, läge och behov. Företrädere ska ges till sådan användning som från allmän synpunkt medför en god

³⁸ Jfr regeringsbeslut M2018/01716/Kl. Uppdrag att samordna det nationella klimatanpassningsarbetet för den byggda miljön.

³⁹ Klimatanpassningsstrategin 2017/18 s 10.

⁴⁰ Jfr prop. 2011/12:1. Utgiftsområde 18. Samhällsplanering bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik. Klimatfrågor i planeringen. Budgetproposition för 2012 s 18.

hushållning. Vid denna bedömning ska bestämmelserna om hushållning med mark- och vattenområden i 3 kap. och 4 kap. 1-8 §§ miljöbalken (1998:808) ("MB") tillämpas.⁴¹ Miljökvalitetsnormerna enligt 5 kap. MB ska följas vid all planläggning och i andra ärenden enligt PBL.⁴² Om det lämpligen kan ske, ska planläggning (och annan prövning) enligt PBL samordnas med prövningar enligt annan lag,⁴³ innebärande att såväl MB som andra lagar kan ha betydelse för klimatanpassning enligt PBL. Exempelvis har MB:s allmänna hänsynsregler, trots att de inte ska tillämpas vid planläggning, betydelse för genomförandet av planerna, eftersom de måste iakttagas av såväl byggherrar som varje aktör som bedriver eller avser att bedriva en verksamhet eller vidta en åtgärd. Reglerna ställer krav på skyddsåtgärder och försiktighetsmått i syfte bl.a. att förebygga, hindra eller motverka skada eller olägenhet för människors hälsa eller miljön.⁴⁴

2.3 Allmänna och enskilda intressen

2.3.1 Intresseavvägningar

2.3.1.1 Regler och tillämpning

Att planlägga mark och vatten är enligt PBL en kommunal angelägenhet, varvid kommunen har att göra avvägningar mellan allmänna och enskilda intressen, men också mellan olika allmänna intressen.⁴⁵ Syftet med planeringen är att mark- och vattenområden används för de ändamål som områdena är mest lämpade för, med hänsyn till bland

⁴¹ 2 kap. 2 § PBL.

⁴² 2 kap. 10 § PBL.

⁴³ 2 kap. 11 § PBL.

⁴⁴ 2 kap. 3 § MB.

⁴⁵ Jfr 2 kap. 1 § PBL.

annat beskaffenhet och läge.⁴⁶ I 2 kap. PBL anges vilka allmänna intressen som kommunen ska ta hänsyn till i planer och beslut. Sådana intressen är exempelvis natur- och kulturvärden samt miljö- och klimataspekter.⁴⁷ Syftet är att planläggning ska främja goda miljöförhållanden, dels genom att den anpassas till klimatförändringar, dels genom att leda till minskad klimatpåverkan.⁴⁸ Människors hälsa och säkerhet, hänsyn till jord-, berg- och vattenförhållanden, förebyggande av luftföroreningar, risk för olyckor, översvämning och erosion,⁴⁹ samt mellan-kommunala och regionala förhållanden,⁵⁰ är exempel på allmänna intressen som kommunen ska beakta vid intresseavvägningen och som särskilt kan ha betydelse för klimatanpassningen.

3 kap. MB innehåller grundläggande bestämmelser för hushållning med mark- och vattenområden som ska tillämpas vid beslut om planläggning och prövning av ärende enligt PBL.⁵¹ Enligt MB ska mark- och vattenområden användas för det eller de ändamål för vilka områdena är mest lämpade med hänsyn till beskaffenhet och läge samt föreliggande behov. I konkurrenssituationer ska företräde ges sådan användning som medför en från allmän synpunkt god hushållning.⁵²

⁴⁶ 2 kap. 2 § PBL.

⁴⁷ 2 kap. 3 § PBL.

⁴⁸ Prop. 2009/10:170. En enklare plan- och bygglag s 161.

⁴⁹ 2 kap. 3 § PBL.

⁵⁰ 2 kap. 5 §§ PBL.

⁵¹ 2 kap. 2 § PBL.

⁵² 3 kap. 1 § MB.

⁵³ IVL, Svenska Miljöinstitutet, 2020. Screening av nationellt arbete med klimatanpassning, utifrån tillgängliga strategier och handlingsplaner. Rapport nr U 6249/2020.

2.3.1.2

Information och stöd

Som underlag till Expertrådets första rapport har Svenska Miljöinstitutet ("IVL") gjort en screening och kartläggning över klimatanpassningsarbetet i Sverige.⁵³

Länsstyrelserna har tagit fram en vägledning "Klimatanpassning i fysisk planering"⁵⁴ i syfte bl.a. att hjälpa kommunernas planerare och andra berörda tjänstemän att väga in klimatanpassningsfrågorna i den fysiska planeringen. Skriften syftar också till att vara ett stöd för länsstyrelserna vid bedömning av planer.⁵⁵

Naturvårdsverket har publicerat en tillsynsvägledning som förklarar hur klimatanpassning kan beaktas utifrån de allmänna hänsynsreglerna i 2 kap. MB.⁵⁶

SWECO har tagit fram rapporten "Hinder och möjligheter vid klimatanpassning för den byggda miljön",⁵⁷ som behandlar klimatanpassningsarbetet för den byggda miljön.

För att underlätta för dem som arbetar med klimatanpassning inom området "den byggda miljön" har Boverket låtit SWECO sammanställa ett urval av myndigheters arbete med klimatanpassning som bedömts vara relevant för regeringsuppdraget att samordna nationell klimat-

⁵⁴ Länsstyrelserna, 2012. "Klimatanpassning i fysisk planering".

⁵⁵ Länsstyrelserna, 2012. "Klimatanpassning i fysisk planering" s 12.

⁵⁶ Naturvårdsverket:

<https://www.naturvardsverket.se/vagledning-och-stod/miljobalken/hansynsreglerna--kapitel-2-miljobalken/hansynsreglernas-tillampning-gallande-klimat/>. Hämtad 2022-09-28.

⁵⁷ SWECO, 2020. Hinder och möjligheter vid klimatanpassning för den byggda miljön.

anpassning för den byggda miljön från 2007 fram till februari 2022.⁵⁸

2.3.2 **Markanvändningsintressen**

2.3.2.1 *Regler och tillämpning*

Enligt PBL ska bestämmelserna i 3 och 4 kap. MB tillämpas vid planläggning och prövningen i ärenden om lov eller förhandsbesked.⁵⁹ Bestämmelserna innebär bl.a. att vissa mark- och vattenområden så långt som möjligt ska skyddas mot åtgärder som kan påverka dem negativt. Brukningsvärd jordbruksmark är särskilt skyddad och får bara tas i anspråk om det behövs för att tillgodose väsentliga samhällsintressen och om detta behov inte kan tillgodoses på annan mark på ett från allmän synpunkt tillfredsställande sätt.⁶⁰

Brukningsvärd jordbruksmark spelar en viktig roll för att mildra klimatförändringarnas påverkan på livsmedelsproduktionen,⁶¹ varvid en planerad exploatering av sådan mark bör föregås av en noggrann avvägning.

2.3.2.2 *Information och stöd*

Boverket tillhandahåller mycket information om klimatanpassning och samhällsplanering på sin websida.⁶²

För att hjälpa kommuner att fatta långsiktigt hållbara beslut om sina marker tog Jordbruksverket under 2015

⁵⁸ SWECO, 2022. Sammanställning av myndigheters arbete med klimatanpassning. Boverket. Uppdragsnummer 30024836.

⁵⁹ 2 kap. 2 § PBL.

⁶⁰ 3 kap. 2-4 §§ MB.

⁶¹ Klimatanpassningsstrategin 2017/18 s 55.

⁶² Se exempelvis Boverket, 2022. Kommunkonferens 2022 - Gör plats för klimatanpassning!

<https://www.boverket.se/sv/samhallsplanering/uppdrag/klimatanpassning>

fram ett kunskapsunderlag om jordbruksmarkens värden samt en metod för att utveckla och bevara den.⁶³

Sveriges lantbruksuniversitet och Jordbruksverket har tagit fram ett stödverktyg där de ger konkreta exempel på hur en kommun kan arbeta för att bevara jordbruksmarkens olika värden i sin fysiska planering.⁶⁴

2.3.3 **Riksintressen**

2.3.3.1 *Regler och tillämpning*

I 4 kap. MB har riksdagen pekat ut ett antal geografiska områden som i sin helhet är av riksintresse. Av samma kapitel följer också att Natura 2000-områden är av riksintresse.

I 3 kap. MB anges att myndigheter kan peka ut riksintressen, s.k. riksintresseanspråk. Processen för att ange riksintressen regleras i förordningen (1998:896) om hushållning med mark- och vattenområden ("**Hushållningsförordningen**"). Enligt Hushållningsförordningen ansvarar vissa i förordningen angivna myndigheter ("**Riksintressemyndigheter**") för att peka ut anspråk på riksintressen.⁶⁵

Myndigheterna kan peka ut riksintressen för områden som har betydelse för klimatanpassningen, såsom anläggningar för vattenförsörjning.⁶⁶ Tyngdpunkten ska läggas på frågor som har stor betydelse i ett nationellt perspektiv

ningsarbete-for-den-byggda-miljon/resultat-i-uppdraget/kommunkonferens-2022/. Hämtad 2022-09-23.

⁶³ Jordbruksverket, 2015. Jordbruksmarkens värde.

⁶⁴ Jordbruksverket, 2015. Kommunens arbete med jordbruksmarkens värden – ett stödverktyg.

⁶⁵ En lista av de berörda myndigheterna framgår av 2a § Hushållningsförordningen.

⁶⁶ Jfr 3 kap. 5-9 §§ MB.

och frågor vars utveckling Sverige enligt internationella åtaganden ska följa,⁶⁷ varvid bedömningen är att frågor relaterade till klimatförändringar borde kunna omfattas. När ett riksintresse väl har pekats ut, är utgångspunkten att riksintresset inte ska påtagligt skadas. Påtaglig skada kan endast tillåtas om det inte går att förena två motstående riksintressen. I en sådan händelse ska det ändamål som på lämpligast sätt främjar en långsiktig hushållning med mark, vatten och den fysiska miljön i övrigt ges företräde.⁶⁸

Bestämmelserna om riksintressena ska tillämpas i den kommunala planeringen, vid beslut enligt PBL och i havsplaneringen enligt MB. De ska även enligt 3 § st. 3 Hushållningsförordningen tillämpas vid beslut enligt elva andra lagar som rör en ändrad mark- eller vattenanvändning.⁶⁹ Bestämmelserna om riksintresse är inte avsedda att användas för att ingripa mot en pågående användning av resurser.⁷⁰

Bestämmelserna har relevans för arbetet med klimatanpassning eftersom de kan användas för att skydda områden av vikt för klimatanpassningen (såsom anläggningar för vattenförsörjning). Bestämmelserna kan dock även utgöra ett hinder för planering och

⁶⁷ 1 § Hushållningsförordningen.

⁶⁸ 3 kap. 10 § MB.

⁶⁹ Lagen (1966:314) om kontinentalsockeln, väglagen (1971:948), lagen (1978:160) om vissa rörledningar, lagen (1983:293) om inrättande, utvidgning och avlysning av allmän farled och allmän hamn, minerallagen (1991:45), lagen (1992:1140) om Sveriges ekonomiska zon, lagen (1995:1649) om byggande av järnväg, ellagen (1997:857), naturgaslagen (2005:403), luftfartslagen (2010:500) och PBL.

genomförande av klimatanpassningsåtgärder i den mån sådana åtgärder kan komma i konflikt med ett riksintresse.

2.3.3.2 *Information och stöd*

Boverket har publicerat en vägledning för nationella myndigheters underlag, beslut och redovisning rörande anspråk på riksintressen i 3 kap. MB.⁷¹

Boverket tillhandahåller en karttjänst som ger en samlad bild över de nationella riksintressena.⁷²

2.3.4 **Översyn av riksintresseanspråk och förslag på lagändringar**

Betänkandet Planering och beslut för hållbar utveckling – Miljöbalkens hushållningsbestämmelser (SOU 2015:99) innehåller förslag som bl.a. innebär att grundvattenförekomst kan bli nytt riksintresse, att länsstyrelserna och regeringen under vissa förutsättningar ska kunna göra undantag från kravet att tillgodose riksintressen om det är ett viktigt allmänt intresse att använda marken till exempelvis bostadsbebyggelse, samt att berörda myndigheter ska aktualitetspröva områden av riksintresse.⁷³

Regeringen har i januari 2020 uppdragit åt Naturvårdsverket, Riksantikvarieämbetet, Statens energimyndighet, Tillväxtverket och Trafikverket att tillsammans med

⁷⁰ Jfr. prop. 1985/86:3. Regeringens proposition med förslag till lag om hushållning med naturresurser m.m. ss 14-15.

⁷¹ Boverket. Vägledning för nationella myndigheters underlag, beslut och redovisning rörande anspråk på riksintressen i 3 kap. miljöbalken. 2017-02-07. Dnr 3190/2014.

⁷² Boverket, 2022. Kartor riksintressen.

<https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/teman/riksintressen/kartor/>. Hämtad 2022-12-12.

⁷³ Regeringen, 2020. Fi2020/00252/SPN. Uppdrag att se över kriterierna för och anspråk på områden av riksintresse s 4.

Boverket som samordnande myndighet göra en översyn av sina respektive anspråk på områden av riksintresse. Översynen ska leda till en kraftig minskning av såväl antalet anspråk på områden av riksintresse som områdenas samlade areella utbredning. Urvalet bör enligt regeringen göras utifrån de riksintressen som kan antas ha stor betydelse för planering och byggande.⁷⁴ Vissa myndigheter nämner klimatförändringarna som faktorer som måste beaktas vid urvalet av riksintressen,⁷⁵ eller som ställer krav på att vissa intressen kan vägas emot andra intressen i områden som redan är ianspråktagna och som omfattas av riksintressen.⁷⁶ I september 2021 lämnade Boverket sin rapport över myndigheternas översyn av riksintresseanspråk.⁷⁷ Av rapporten framgår bland annat att riksintresseanspråken är i behov av översyn och att det för denna översyn finns behov av underlag från länsstyrelserna och medverkan från ytterligare myndigheter. I Boverkets rapport omnämns inte klimatförändringarna. Med avstamp i Boverkets rapport har regeringen gett i uppdrag till länsstyrelserna att identifiera riksintresseområden som behöver aktualitetsprövas.⁷⁸ Uppdraget rapporterades den 28 december 2021 och nämner varken klimatförändringar eller klimatanpassning.⁷⁹ Av rapporten framgår dock att det enligt Länsstyrelsen Kalmar föreligger ett allmänt stort behov av översyn och aktualisering av naturvårdens

⁷⁴ Regeringen, 2020. Fi2020/00252/SPN. Uppdrag att se över kriterierna för och anspråk på områden av riksintresse.

⁷⁵ Se exempelvis Naturvårdsverket, 2021. NV-01135-20. s 49. Översyn av kriterierna för och anspråken på områden av riksintresse ss. 44 och 49.

⁷⁶ Se Tillväxtverket, 2021. Fi2020/00252/SPN. Regeringens uppdrag att se över kriterierna för och anspråken på områden av riksintresse s. 11.

⁷⁷ Boverket, 2021. Rapport 2021:14. Översyn av kriterierna för och anspråk på områden av riksintresse.

riksintressen utifrån dagens mål och kunskapsläge, exempelvis Agenda 2030, miljökvalitetsmålen och grön infrastruktur.⁸⁰

I förstudien En nationell fysisk planering (Ds. 2023:28) föreslås att det nuvarande systemet med riksintressen ska ersättas av en ny struktur, nya begrepp och uppdaterade bestämmelser som föreslås integreras i en ny planlagstiftning. I Förstudien föreslås justeringar till reglerna om riksintresse, delvis med avstamp i Riksintresseutredningen (Planering och beslut för hållbar utveckling, SOU 2015:99) och med fokus på nedan förslag:

- ett ökat skydd för brukningsvärd jordbruksmark och dricksvattenförsörjning;
- regeringsbeslut om kriterier för områden av riksintresse;
- en ändring av begreppet ”påtaglig skada” till att riksintressen ska tillgodoses;
- en ventil för regeringen för att tillåta att betydande påverkan uppkommer på områden som omfattas av nationella territoriella anspråk;
- nationellt register över riksintesseområden; samt

⁷⁸ Finansdepartementet, 2021. Fi2021/02423. Uppdrag om identifiering av riksintresseanspråk som behöver aktualitetsprövas.

⁷⁹ Länsstyrelsen i Västra Götaland, 2021. 408-29649-2021. Länsstyrelsens återrapporering av regeringsuppdrag gällande identifiering av riksintresseanspråk för kulturmiljö och naturvård i behov av aktualitetsprövning.

⁸⁰ Länsstyrelsen i Västra Götaland, 2021. 408-29649-2021. Länsstyrelsens återrapporering av regeringsuppdrag gällande identifiering av riksintresseanspråk för kulturmiljö och naturvård i behov av aktualitetsprövning, s. 18.

- förtydligande av olika myndigheters ansvar.⁸¹

2.4 Strategisk miljöbedömning

2.4.1 Regler och tillämpning

Om genomförandet av en plan kan antas få en betydande miljöpåverkan ska kommunen göra en strategisk miljöbedömning enligt 6 kap. MB.⁸² Bedömning av om en plan kan eller inte kan antas medföra en betydande miljöpåverkan görs med ledning av miljöbedömningsförordningen (2017:966) ("**Miljöbedömningsförordningen**"). Bestämmelserna i den svenska lagstiftningen om strategisk miljöbedömning har sin grund i "SMB-direktivet"⁸³. Bestämmelserna trädde i kraft den 1 januari 2018 och ger ett tydligare stöd än tidigare för att hantera frågor kopplade till klimat i miljöbedömningar med stöd av definitionen av miljöeffekter i 6 kap. 2 § MB.

Kommunen bör i miljöbedömningen och miljökonsekvensbeskrivningen väga in hur klimatförändringar kan leda fram till risker och därmed vilka miljöeffekter som kan förväntas med anledning av dessa risker och hur sådana miljöeffekter kan förebyggas, hindras eller motverkas. En strategisk miljöbedömning ger även kommunen möjlighet att ta hänsyn till sambandet mellan klimatpåverkan och klimatanpassning och att så långt möjligt välja klimat-

⁸¹ Regeringen, 2023. DS 2023:28. Nationell fysisk planering, s. 119.

⁸² Se 3 kap. 6b och 9 §§ respektive 5 kap. 11 och 11b §§ PBL.

⁸³ Europaparlamentets och rådets direktiv 2001/42/EG av den 27 juni 2001 om bedömning av vissa planers och programs miljöpåverkan. Europaparlamentets och rådets direktiv 2011/92/EU av den 13 december 2011 om bedömning av inverkan på miljön av vissa offentliga och privata projekt.

⁸⁴ Jfr Naturvårdsverket, 2019. Klimataspekten i miljöbedömningar enligt 6 kap. miljöbalken ss 3-4.

⁸⁵ Rådets direktiv 92/43/EEG av den 21 maj 1992 om bevarande av livsmiljöer samt vilda djur och växter.

anpassningsåtgärder som också innebär att utsläppen av växthusgaser begränsas. Exempelvis kan en våtmark fungera som fördröjning av höga vattenflöden och som kolsänka.⁸⁴

2.4.2 Något om artskyddet

Arter och livsmiljöer som skyddas enligt EU:s art- och habitatdirektiv⁸⁵ samt fågeldirektivet⁸⁶, behöver uppmärksammas vid miljöbedömningen.⁸⁷ Skyddet för den biologiska mångfalden är ett av sju prioriterade områden enligt Klimatanpassningsstrategin 2017/18. I den svenska lagstiftningen genomförs art- och habitatdirektivet och fågeldirektivet dels i 7 kap. MB (Natura 2000-bestämmelser), dels i 8 kap. MB (artskyddsbestämmelser) med tillhörande förordningar. De livsmiljöer som ska ges särskilt fokus vid bedömning av miljöeffekter finns i bilaga 4 till förordningen (1998:1252) om områdesskydd enligt miljöbalken m.m.⁸⁸ Artskyddet i fridlysningsbestämmelserna i 4-15 §§ artskyddsförordningen (2007:745) innebär ett förbud mot att genomföra vissa åtgärder. Det är därför viktigt att pröva frågan tidigt i planerings- och prövningsprocesser. En plan eller ett program ska inte godkännas om planen eller programmet inte väntas kunna

⁸⁶ Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/147/EG av den 30 november 2009 om bevarande av vilda fåglar.

⁸⁷ Jfr 6 kap. 2 § p. 2 MB.

⁸⁸ Jfr Naturvårdsverket. Artskydd: <https://www.naturvardsverket.se/vagledning-och-stod/miljobalken/miljobedomningar/strategisk-miljobedomning/biologisk-mangfald-i-miljobedomning/artskydd-i-strategisk-miljobedomning/>. Hämtad 2022-12-12. Skogsstyrelsen. Artskydd: <https://www.skogsstyrelsen.se/lag-och-tillsyn/artskydd/>. Hämtad 2022-09-16.

genomföras utan att ett artskyddsförbud bryts och dispensmöjlighet saknas.

Ett avgörande från EU-domstolen av den 4 mars 2021 visade att delar av Sveriges tillämpning av artskydds-förordningen inte var förenlig med EU-lagstiftningen.⁸⁹ Kort därefter (i juni 2021) presenterade Artskyddsutredningen sina förslag till ny artskyddsreglering i betänkandet Skydd av arter - vårt gemensamma ansvar (SOU 2021:51). Lagförslagen är ännu under beredning. Redan den 6 juni 2022 beslutade dock regeringen om förändringar till artskyddsförordningen som trädde i kraft den 1 oktober 2022.⁹⁰

Den 13 april 2022 gav regeringen Naturvårdsverket och Skogsstyrelsen i uppdrag att utarbeta strategier och arbetssätt för förebyggande åtgärder för artskydd i skogen, i syfte att underlätta för skogsbruket att genom planering och hänsyn förebygga att förbuden i artskyddslagstiftningen aktualiseras.⁹¹ Naturvårdsverket och Skogsstyrelsen lämnade den 28 september 2023 en slutredovisning av uppdraget.⁹²

⁸⁹ Se domen från EU-domstolen i de förenade målen C-473/19 och C-474/19.

⁹⁰ Se Förordningsmotiv: Ändring i artskyddsförordningen (2007:845), Fm 2022:5.

⁹¹ Miljödepartementet. Uppdrag att ta fram förebyggande strategier och arbetssätt, riktlinjer och vägledningar för artskydd i skogen. 2022-04-13 M2022/00809.

⁹² Naturvårdsverket och Skogsstyrelsen, 2023. Rapport 2023/15. Artskydd i skogen – strategier och arbetssätt för förebyggande åtgärder.

2.4.3 Information och stöd

Naturvårdsverket har publicerat en vägledning ”Klimat-aspekten i miljöbedömningar enligt 6 kap. miljöbalken”.⁹³

Trafikverket har tagit fram en vägledning om hur miljöbedömningen och miljöbeskrivningen bör genomföras i planläggningen och projekteringen av väg- och järnvägsprojekt.⁹⁴

Mer information om artskyddet finns på Naturvårdsverkets och Skogsstyrelsens webbsidor.⁹⁵

2.4.4 Utredningar och lagförslag

Kommissionen presenterade den 22 juni 2022 ett meddelande med förslag till ny förordning om restaurering av natur inom EU.⁹⁶ Förordningen är avsedd att fungera i synergi med andra policyer, såsom EU:s strategier för biologisk mångfald och klimatanpassning. I en PM om förslaget uttalar regeringen bland annat att det finns ett ökat behov av en kontinuerlig, långsiktig och uthållig återhämtning av biologisk mångfald och motståndskraftig natur inom unionens land- och havsområden genom restaurering av ekosystem, livsmiljöer och arter för att säkerställa klimatanpassning, nå miljömålen samt för att EU ska kunna leva upp till sina internationella åtaganden

⁹³ Naturvårdsverket, 2019. Klimataspekten i miljöbedömningar enligt 6 kap. miljöbalken.

⁹⁴ Trafikverket. Miljöbedömning och miljöbeskrivning i väg och järnvägsprojekt Vägledning. 2022-06-03.

⁹⁵ Jfr Naturvårdsverket. Artskydd:

<https://www.naturvardsverket.se/vagledning-och-stod/miljobalken/miljobedomningar/strategisk-miljobedomning/biologisk-mangfald-i-miljobedomning/artskydd-i-strategisk-miljobedomning/>. Hämtad 2022-12-12.

⁹⁶ Förslag till Europaparlamentets och rådets förordning om restaurering av natur (COM (2022) 304).

kopplade till biologisk mångfald och relaterade globala mål inom Agenda 2030. Regeringen menar också att ekosystemtjänsterna utgör en viktig grund för samhällsekonomin och välfärden.⁹⁷ Vikten av ekosystemtjänster för klimatanpassningen upprepas i Klimatanpassningsstrategin 2023/24.⁹⁸

2.5 Lokalisering av bebyggelse och byggnadsverk

2.5.1 Tillämpliga regler

Bebyggelse definieras enligt PBL som en samling av byggnadsverk som inte enbart består av andra anläggningar än byggnader.⁹⁹ Vid planläggning och i ärenden om bygglov eller förhandsbesked enligt PBL ska kommunen göra en lämplighetsbedömning så att bebyggelse och byggnadsverk lokaliseras till mark som är lämpad för ändamålet ur allmän synpunkt.¹⁰⁰ Kravet innebär att kommunen bland annat ska göra en bedömning om det är lämpligt för samhället att förlägga bebyggelse i ett område där det föreligger problem med exempelvis stigande havsnivåer, högt grundvatten eller översvämningar. Enskilda intressen ska inte beaktas vid denna bedömning. Kommunen ska vidare ta hänsyn till människors hälsa och säkerhet, jord, berg- och vattenförhållandena samt risken för olyckor, översvämning och erosion.¹⁰¹

⁹⁷ Miljödepartementet, 2022. Faktapromemoria 2021/22:FPM114. Förordning om restaurering av natur. 2022-08-16.

⁹⁸ Se exempelvis ss. 78-79 i Klimatanpassningsstrategin 2023/24.

⁹⁹ 1 kap. 4 § PBL.

¹⁰⁰ 2 kap. 4 § PBL.

¹⁰¹ 2 kap. 5 § PBL.

¹⁰² Se Länsstyrelserna, 2012. Klimatanpassning i fysisk planering – Vägledning från länsstyrelserna s 155.

Vid all planläggning åligger det således kommunen att undersöka områdets förutsättningar, inklusive de geotekniska förhållandena. Ur klimatsynpunkt är detta särskilt nödvändigt i exempelvis kustområden, där såväl höjda havsnivåer som stigande grundvatten kan komma att utgöra ett hot. Även strandnära områden anses vara särskilt utsatta, eftersom risken för översvämningar förväntas öka vid ökade regnmängder och höga flöden. Bebyggelse i sådana lägen innebär en risk för fuktproblem, vilka i sin tur kan leda till hälsoproblem för de boende.¹⁰²

2.5.2 Information och stöd

Förordningen (2009:956) om översvänningsrisker kan ge vägledning vid bedömningen av översvänningsrisk.

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap ("MSB") har publicerat en vägledning för skyfallskartering,¹⁰³ som kan användas inom exempelvis fysisk planering, VA-planer, tillståndsprövningar och utifrån ett beredskapsperspektiv.

Boverket har tagit fram en tillsynsvägledning riktad mot länsstyrelserna avseende bedömning av bland annat översvänningsrisk,¹⁰⁴ information om tillsyn inom PBL och

¹⁰³ MSB, 2017. Vägledning för skyfallskartering. Tips för genomförande och exempel på användning. Publikationsnummer: MSB1121 - augusti 2017.

¹⁰⁴ Boverket, 2024. Tillsynsvägledning naturolyckor.

<https://www.boverket.se/sv/PBL->

[kunskapsbanken/planering/detaljplan/lansstyrelsens-tillsyn/tillsynsvagledning_naturolyckor/](https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/planering/detaljplan/lansstyrelsens-tillsyn/tillsynsvagledning_naturolyckor/). Hämtad 2024-08-07.

på andra områden,¹⁰⁵ samt information om uppföljning av samordnad tillsyn.¹⁰⁶

2.6 Utformning och placering av bebyggelse och byggnadsverk

2.6.1 Tillämpliga regler

Vid planläggning, i ärenden om bygglov och vid åtgärder avseende byggnader som inte kräver bygglov ska bebyggelse och byggnadsverk utformas och placeras på ett sätt som är lämpligt med hänsyn till bl.a. intresset av god helhetsverkan, skydd mot olyckshändelser, behovet av goda klimat- och hygienförhållanden samt behovet av framtida förändringar och kompletteringar.¹⁰⁷

Klimatanpassning i denna del kan innebära att hålla tillräckligt avstånd mellan bebyggelse och hav, att undvika låglänta och redan våta områden för exploatering, att minimera andelen hårdgjorda ytor, att utforma hustak på ett klimatanpassat sätt, att ge utrymme för skuggiga utomhusplatser eller att reservera mark för framtida klimatanpassningsåtgärder. Bebyggelsens och klimatanpassningsåtgärdernas placering och utformning bör också anpassas till befintliga värden i omgivningen.¹⁰⁸

¹⁰⁵ Boverket, 2022. Tillsyn inom PBL och på andra områden: <https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/lov--byggande/tillsyn/samordnad-tillsyn/andra-omraden/>. Hämtad 2022-09-22.

¹⁰⁶ Boverket, 2022. Boverkets uppföljning av samordnad tillsyn: <https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/lov--byggande/tillsyn/samordnad-tillsyn/boverkets-uppfoljning/>. Hämtad 2022-09-22.

¹⁰⁷ 2 kap. 6 § PBL.

2.6.2 Information och stöd

Länsstyrelsernas vägledning "Klimatanpassning i fysisk planering" behandlar bl.a. frågan om lämplig placering och utformning av bebyggelse och byggnadsverk ur ett klimatanpassningsperspektiv.¹⁰⁹

2.7 Dricksvattenförsörjning

2.7.1 Vattenskyddsområden och hälsoskyddsföreskrifter

2.7.1.1 Regler och tillämpning

För att skydda viktiga vattenresurser kan en länsstyrelse eller en kommun inrätta ett vattenskyddsområde.¹¹⁰

Ett vattenskyddsområde kan inrättas för grund- eller ytvattenförekomst som används som vattentäkt idag, eller som antas komma att användas i framtiden.¹¹¹ En stor andel av Sveriges kommunala vattentäkter saknar vattenskyddsområden eller har gamla vattenskyddsområden som inte ger ett tillräckligt skydd. Detta innebär att det krävs varsamhet vid planläggning i anslutning till vattentäkter, oavsett om dessa omfattas av vattenskyddsområde eller inte. För att säkerställa en trygg dricksvattenförsörjning är det därför viktigt att kommunen arbetar för att se till att de kommunala vattentäkterna förses med aktuella vattenskyddsområden.¹¹²

¹⁰⁸ Länsstyrelserna, 2012. Klimatanpassning i fysisk planering – Vägledning från länsstyrelserna s 155.

¹⁰⁹ Länsstyrelserna, 2012. Klimatanpassning i fysisk planering – Vägledning från länsstyrelserna.

¹¹⁰ 7 kap. 21 § MB.

¹¹¹ 7 kap. 21 § MB.

¹¹² Boverket, 2020. Vattenförsörjning. <https://www.boverket.se/sv/PBL->

Föreskrifter till skydd för ytvattentäkter och enskilda grundvattentäkter kan också meddelas om det behövs för att hindra att olägenheter för människors hälsa uppkommer, med stöd av MB¹¹³ och förordningen (1998:899) om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd.¹¹⁴ Vid sådana föreskrifters utfärdande måste en avvägning göras mellan nyttan ur hälsoskyddssynpunkt och inskränkningen i den enskildes frihet.

2.7.1.2 Information och stöd

Havs- och vattenmyndigheten ("HaV") har tagit fram en vägledning om vattenskyddsområden, som riktar sig till myndigheter, enskilda och näringsidkare.¹¹⁵

Länsstyrelsen i Västra Götalands län har tagit fram en vägledning om skydd av vattentäkter med lokala hälsoskyddsföreskrifter.¹¹⁶

Naturvårdsverket har tagit fram en handbok om vattenskyddsområde.¹¹⁷

Regeringen har gett länsstyrelserna i uppdrag att utveckla ett stöd till kommunernas kontinuitetsplanering för att säkerställa dricksvattenförsörjningen under höjd

kunskapsbanken/planering/översiktsplan/allmänna-intressen/hav/struktur/vattenforsorjning/ Hämtad 2021-01-15.

¹¹³ 9 kap. 10 och 12 §§ MB.

¹¹⁴ 40 § p. 5 i förordningen (1998:899) om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd.

beredskap samt utarbeta en plan för prioritering av nödvatten vid höjd beredskap. För att förebygga störningar och minska sårbarheten gällande tillgång till kemikalier för dricksvattenproduktion och avloppsrening ska länsstyrelserna utarbeta regionala analyser och kunskapsunderlag, samt stödja den regionala och lokala prioriteringsförmågan inom ramen för kommunernas kontinuitetsplanering.¹¹⁸ Uppdraget redovisades genom rapporten "Tillsynsutveckling vid länsstyrelserna. Ett tvärsektoriellt utvecklingsarbete för en mer effektiv och rättssäker tillsyn."¹¹⁹ I rapporten konstaterar länsstyrelserna att det behövs en välutvecklad samverkan och gemensamma arbetsmetoder för att öka länsstyrelsernas gemensamma förmåga att ständigt utveckla sin tillsyn. Sammantaget lämnar länsstyrelserna åtta utvecklingsförslag som enligt länsstyrelserna bidrar till att effektivisera alla tillsynsverksamheter genom:

- en mer effektiv tillsyn genom att tillämpa gemensamma arbetsmetoder och ensa arbetssätt,

¹¹⁵ HaV, 2021. Rapport 2021:4. Vägledning om inrättande och förvaltning av vattenskyddsområden.

¹¹⁶ Länsstyrelsen i Götalands län. Rapport 2010:61. Skydd av vattentäkter med lokala hälsoskyddsföreskrifter. En vägledning.

¹¹⁷ Naturvårdsverket, 2011. Handbok 2010:5 om vattenskyddsområde.

¹¹⁸ Finansdepartementet, 2021. Regleringsbrev för budgetåret 2022 avseende länsstyrelserna. Fi2020/02647 m.fl.

¹¹⁹ Länsstyrelsen Västernorrland, 2022. Rapportnummer 2022:6 i Länsstyrelsen Västernorrlands rapportserie. Diarienummer: 100-9891-2021.

- ökad förmåga att samordna och prioritera övergripande och tvärspektoriella frågeställningar och utvecklingsbehov inom tillsyn,
- utvecklad samverkan och kompetensöverföring för att gynna ett gemensamt lärande,
- ökad förmåga att mäta och bedöma tillsynens effekt i samhället, samt
- bättre beredskap att hantera personallån i samband med uppkomna arbetstoppar.

2.7.2 Miljökvalitetsnormer

2.7.2.1 Regler och tillämpning

Förändringar i temperatur och nederbörd bedöms påverka den mängd grundvatten som bildas och som sedan finns tillgänglig för olika användningar (dricksvatten, bevattning m.m.).

Vid all planläggning ska kommunen följa miljö-kvalitetsnormerna ("MKN") i 5 kap. MB,¹²⁰ däribland MKN för vatten.

Enligt vattenförvaltningsförordning (2004:660) ("Vattenförvaltningsförordningen") är följande fem länsstyrelser vattenmyndigheter ("Vattenmyndigheterna"):

- Länsstyrelsen i Norrbottens län för Bottenvikens vattendistrikt,

- Länsstyrelsen i Västernorrlands län för Bottenhavets vattendistrikt,
- Länsstyrelsen i Västmanlands län för Norra Östersjöns vattendistrikt,
- Länsstyrelsen i Kalmar län för Södra Östersjöns vattendistrikt, och
- Länsstyrelsen i Västra Götalands län för Västerhavets vattendistrikt.¹²¹

Vattenmyndigheterna fastställer MKN för ytvattenförekomster, grundvattenförekomster och skyddade områden i vattendistriktet.¹²²

Kommunen kan, för att beakta MKN för vatten i sin planering, vidta en mängd åtgärder för att förhindra att såväl yt- som grundvattenkvaliteten påverkas negativt. Exempelvis kan kommunen i detaljplan välja att minimera andelen hårdgjorda ytor, skapa fördröjningsytor för dagvatten och dylikt. Klimatanpassningsåtgärder kan ofta leda till en god vattenkvalitet men vissa åtgärder, såsom rensning av diken för att avvattna översvämmade områden, kan motverka uppnåendet av MKN för vatten.¹²³

2.7.2.2

Information och stöd

Länsstyrelsen Västernorrland har utarbetat en vägledning för tillämpning av miljökvalitetsnormer för vatten inom den fysiska planeringen.¹²⁴

¹²⁰ 2 kap. 10 § PBL.

¹²¹ Mer information på Vattenmyndigheternas webbsida: <https://www.vattenmyndigheterna.se>. Hämtad 2020-12-22.

¹²² 4 kap. 1 § Vattenförvaltningsförordningen.

¹²³ Länsstyrelserna, 2012. Klimatanpassning i fysisk planering – Vägledning från länsstyrelserna s 156.

¹²⁴ Länsstyrelsen i Västernorrland. Miljökvalitetsnormer för vatten. En vägledning för fysisk planering i Västernorrlands län. Rapport 2012:7.

Boverket har tagit fram rapporten "Fysisk planering för en trygg dricksvattenförsörjning",¹²⁵ som bl.a. nämner vatten-skyddsområden, riksintresse för områden för anläggningar för dricksvattenförsörjning samt miljökvalitetsnormer för vatten som tre viktiga skyddsformer som kan relateras till dricksvatten-försörjning, samt beskriver skyddsformerna och vilket skydd de kan ge vid fysisk planering.¹²⁶

Boverket informerar också om vad det innebär att följa MKN för vatten.¹²⁷

Livsmedelsverket har tagit fram en handbok för klimat-anpassning av dricksvattenproduktion.¹²⁸

2.7.3 Informationssäkerhet

2.7.3.1 Regler och tillämpning

De uppgifter och underlag som tas fram inom klimat-anpassningsarbetet kan vara känsliga. En felaktig hantering av uppgifterna kan medföra allvarliga konsekvenser för såväl verksamhetsutövaren som allmänheten, och i yttersta fall även utgöra en risk för Sveriges säkerhet. Det kan därför finnas anledning att sekretessbelägga vissa uppgifter med stöd av Offentlig-hets- och sekretesslagen (2009:400) ("**OSL**").¹²⁹ Vid

hantering av känsliga uppgifter ska vidare behovet av säkerhetsskydd utredas enligt Säkerhetsskyddslagen (2018:585) ("**Säkerhetsskyddslagen**"). Av Säkerhets-skyddslagen och säkerhetsskyddsförordningen (2018:658) framgår hur skyddsvärda uppgifter som har blivit säkerhetsskyddsklassificerade ska skyddas. Vidare ställer Lag (2018:1174) om informationssäkerhet för samhällsviktiga och digitala tjänster ("**NIS-lagen**") krav på hur samhällsviktiga tjänsteleverantörer ska bedriva sitt informationssäkerhetsarbete. NIS-lagen kompletteras av förordningen (2018:1175) om informationssäkerhet för samhällsviktiga och digitala tjänster ("**NIS-förordningen**"), Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2016/1148 om åtgärder för en hög gemensam nivå på säkerhet i nätverks- och informationssystem i hela unionen ("**NIS-direktivet**") och kommissionens genomförandeförordning (EU) 2018/151 av den 30 januari 2018 om tillämp-ningsföreskrifter för NIS-direktivet. NIS-direktivet och den svenska lagstiftningen syftar till att säkerställa att leve-rantörer av samhällsviktiga tjänster (inklusive produktion av dricksvatten) har beredskap för att förebygga och hantera störningar i samhällsviktiga tjänster. Regler om informationssäkerhet finns även i Livsmedelsverkets och MSB:s föreskrifter.¹³⁰

¹²⁵ Boverket, 2018. Fysisk planering för en trygg dricksvattenförsörjning – behov och möjligheter. Rapport 2018:35.

¹²⁶ Boverket, 2018. Fysisk planering för en trygg dricksvattenförsörjning – behov och möjligheter s 19.

¹²⁷ Boverket, 2021. Att följa miljökvalitetsnormer för vatten. [https://www.boverket.se/sv/PBL-](https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/planering/oversiktsplan/allmannaintressen/miljokvalitetsnormer/vattenrelaterade-mkn/vattenforvaltningen/folja/)

[kunskapsbanken/planering/oversiktsplan/allmannaintressen/miljokvalitetsnormer/vattenrelaterade-mkn/vattenforvaltningen/folja/](https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/planering/oversiktsplan/allmannaintressen/miljokvalitetsnormer/vattenrelaterade-mkn/vattenforvaltningen/folja/). Hämtad 2022-09-22.

¹²⁸ Livsmedelsverket. https://www.livsmedelsverket.se/foretagande-regler-kontroll/dricksvattenproduktion/kaskad-handbok-for-klimatanpassning_dricksvattenproduktion. Hämtad 2022-12-12.

¹²⁹ Se exempelvis 15 kap. 2 §, 18 kap. 8 § och 18 kap. 13 § OSL.

¹³⁰ Se exempelvis LIVSFS 2008:13. Livsmedelsverkets föreskrifter om åtgärder mot sabotage och annan skadegörelse riktad mot dricksvattenanläggningar, MSBFS 2020:8. Föreskrifter om rapportering av it-incidenter för statliga myndigheter, MSBFS 2020:7. Föreskrifter om säkerhetsåtgärder i informationssystem för statliga myndigheter, MSBFS 2020:6. Föreskrifter om informationssäkerhet för statliga myndigheter, MSBFS 2018:11. Föreskrifter och allmänna råd om frivillig rapportering av incidenter i tjänster som är viktiga för samhällets funktionalitet, MSBFS 2018:10. Föreskrifter och allmänna råd om rapportering av incidenter för leverantörer av digitala tjänster, MSBFS 2018:9. Föreskrifter och allmänna råd om rapportering av

I december 2020 föreslog EU-kommissionen ett nytt NIS-direktiv ("NIS2")¹³¹, enligt vilket väsentligt fler sektorer kommer omfattas av NIS-direktivets krav på säkerhetsåtgärder. Den 10 november 2022 antog Europaparlamentet EU-kommissionens förslag. NIS2-direktivet kommer att ersätta det gamla NIS-direktivet och syftar till att bidra till ökad cybersäkerhet för kritisk infrastruktur. Innan NIS2 träder i kraft behöver direktivet formellt antas av rådet, varefter medlemsstaterna har 21 månader på sig att implementera det.¹³² NIS2 beräknas träda ikraft i början av 2025.¹³³

2.7.3.2 Information och stöd

Boverket ger information om vattenförsörjning på sin webbsida.¹³⁴

Livsmedelsverket är tillsynsmyndighet för NIS-lagen inom sektorn leverans och distribution av dricksvatten och publicerar vägledningar som är riktade mot dricksvattenleverantörer.¹³⁵

incidenter för leverantörer av samhällsviktiga tjänster, MSBFS 2018:8. Föreskrifter och allmänna råd om informationssäkerhet för leverantörer av samhällsviktiga tjänster, MSBFS 2018:7. Föreskrifter om anmälan och identifiering av leverantörer av samhällsviktiga tjänster och MSBFS 2023:3. Myndigheten för samhällsskydd och beredskaps föreskrifter om civila myndigheters signalskyddsberedskap..

¹³¹ Proposal for a directive of the European Parliament and of the Council on measures for a high common level of cybersecurity across the Union, repealing Directive (EU) 2016/1148 (COM/2020/823 final).

¹³² Europaparlamentets lagstiftningsresolution av den 10 november 2022 om förslaget till Europaparlamentets och rådets direktiv om åtgärder för en hög gemensam cybersäkerhetsnivå i hela unionen, och om upphävande av direktiv (EU) 2016/1148 (COM(2020)0823 – C9-0422/2020 – 2020/0359(COD)).

MSB tillhandahåller ett metodstöd för systematiskt informationssäkerhetsarbete.¹³⁶

2.7.3.3 Utredningar och översyn av regelverket

Regeringen har gett i uppdrag åt Säkerhetspolisen, Försvarmakten och Förvarshögskolan att vidare utreda och ta fram förslag på struktur för utbildningar inom säkerhetsskyddsområdet. Förslaget bör omfatta såväl grundläggande utbildningar som fördjupande utbildningar inom området. Förslag ska även lämnas på hur säkerhetsskyddsaspekter för själva utbildningarna ska kunna säkerställas. Regeringen har även gett i uppdrag åt Säkerhetspolisen, Förvarshögskolan och Försvarmakten att fortsatt analysera och lämna förslag på eventuella ytterligare behov av åtgärder som behövs för att förstärka kompetensförsörjningen inom säkerhetsskyddsområdet. I uppdraget ingår bland annat att identifiera eventuella behov av författningsändringar.¹³⁷

Säkerhetspolisen, Förvarshögskolan och Försvarmakten har mot bakgrund av uppdraget föreslagit åtgärder

¹³³ MSB.

<https://www.msb.se/sv/amnesomraden/informationssakerhet-cybersakerhet-och-sakra-kommunikationer/krav-och-regler-inom-informationssakerhet-och-cybersakerhet/nis-direktivet/det-har-ar-nis2-direktivet/>. Hämtad 2024-09-23.

¹³⁴ Boverket, 2021. Vattenförsörjning.

<https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/planering/oversiktsplan/allmannaintressen/hav/struktur/vattenforsorjning/>. Hämtad 2021-12-08.

¹³⁵ Livsmedelsverket. <https://www.livsmedelsverket.se/foretagande-regler-kontroll/dricksvattenproduktion/nis/vagledning-fran-livsmedelsverket>. Hämtad 2022-12-12.

¹³⁶ MSB. <https://www.informationssakerhet.se/metodstodet/>. Hämtad 2022-09-29.

¹³⁷ Justitiedepartementet, 2022. Ju2022/02042. Uppdrag att föreslå utbildningar inom säkerhetsskyddsområdet.

för att förstärka kompetensförsörjningen inom säkerhets- skyddsområdet. I budgetpropositionen för 2024 föreslår regeringen att Förvarshögskolan ska ges särskilda medel för utbildningar och forskning inom säkerhetsskydds- området. Satsningen avser att ge Förvarshögskolan rätt förutsättningar för att vidareutveckla och skala upp de utbildningar som ges inom säkerhetsskyddsområdet.¹³⁸

2.8 Ekosystemtjänster och grön infrastruktur

2.8.1 Regler och tillämpning

År 2010 antog världens länder en strategisk plan för biologisk mångfald fram till 2020, innehållande de så kallade Aichimålen. Eftersom Aichimålen gick ut 2020 pågår nu processen mot att ta fram ett nytt globalt ramverk för biologisk mångfald, "post 2020". Sveriges arbete utgår från de nationella miljökvalitetsmålen och beskrivs i regeringens proposition 2013/14:141 En svensk strategi för biologisk mångfald och ekosystemtjänster.¹³⁹

I Klimatanpassningsstrategin 2017/18 understryks vikten av att möjliggöra uppnåendet av bevarandemål för biologisk mångfald och ekosystemtjänster samtidigt som samhällets och ekosystemens sårbarhet för klimatförändringar kan reduceras.¹⁴⁰ Klimatanpassningsstrategin 2017/18 nämner också vikten av att ha en fungerande

grön infrastruktur för att påverka klimatförändringarnas biologiska och ekologiska effekter.¹⁴¹

I den byggda miljön kan ekosystemtjänster handla om ekosystemens förmåga att rena luft, sänka temperaturer, ta hand om dagvatten och erbjuda rekreativa och hälsosamma miljöer.¹⁴² Grön infrastruktur definieras enligt Boverket som ett ekologiskt funktionellt nätverk av livsmiljöer och strukturer, naturområden samt anlagda element som utformas, brukas och förvaltas på ett sätt så att biologisk mångfald bevaras och för samhället viktiga ekosystemtjänster främjas i hela landskapet. Grön infrastruktur i den byggda miljön är den delen av grönstrukturen som har en landskapsekologisk funktion.¹⁴³

2.8.2 Myndigheternas roll

Naturvårdsverket koordinerar arbetet med grön infrastruktur i samarbete med HaV, Jordbruksverket, Boverket, Trafikverket, Skogsstyrelsen, Riksantikvarieämbetet, Statens Fastighetsverk, Fortifikationsverket, Länsstyrelserna, Sametinget och Svenska kraftnät.

HaV är förvaltningsmyndighet på miljöområdet för frågor om bevarande, restaurering och hållbar användning av sjöar, vattendrag och hav och har därför ett särskilt ansvar för arbetet med grön infrastruktur i vatten.¹⁴⁴

¹³⁸ Regeringen, 2024. Skr. 2023/24:56. Nationell strategi mot våldsbejakande extremism och terrorism – förebygga, förhindra, skydda och hantera.

¹³⁹ Prop. 2013/14:141. Svensk strategi för biologisk mångfald och ekosystemtjänster ss 98-106.

¹⁴⁰ Klimatanpassningsstrategin 2017/18 s 53.

¹⁴¹ Klimatanpassningsstrategin 2017/18 ss 34 och 49.

¹⁴² Boverket, 2019. Centrala begrepp inom ekosystemtjänster. <https://www.boverket.se/sv/PBL->

kunskapsbanken/teman/ekosystemtjanster/begrepp/. Hämtad 2022-12-12.

¹⁴³ Boverket, 2019. Centrala begrepp inom ekosystemtjänster. <https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/teman/ekosystemtjanster/begrepp/>. Hämtad 2022-12-12.

¹⁴⁴ Naturvårdsverket. Grön infrastruktur för levande landskap: <https://www.naturvardsverket.se/gron-infrastruktur>. Hämtad 2020-12-22.

2.8.3 Information och stöd

Boverket har tagit fram en vägledning avseende ekosystemtjänster i den byggda miljön.¹⁴⁵ Boverket erbjuder även en utbildning om klimatanpassning i planering.¹⁴⁶ Boverket publicerar också mycket information om bland annat grönstruktur som en del av en ändamålsenlig struktur,¹⁴⁷ hälsosamma stadsmiljöer med ren luft,¹⁴⁸ gröna områden för välbefinnande och klimatanpassning,¹⁴⁹ grön planering och grön infrastruktur i lagstiftning.¹⁵⁰ Boverket tillhandahåller även ESTER, ett verktyg för kartläggning av ekosystemtjänster.¹⁵¹

Naturvårdsverket har tagit fram en vägledning om grön infrastruktur och planering,¹⁵² riktlinjer och vägledning för länsstyrelsernas arbete med att ta fram regionala handlingsplaner för grön infrastruktur,¹⁵³ samt en rapport som beskriver naturbaserade lösningar.¹⁵⁴

¹⁴⁵ Boverket, 2020. Ekosystemtjänster i den byggda miljön – vägledning & metod. <https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/teman/ekosystemtjanster/>. Hämtad 2022-12-12.

¹⁴⁶ Boverket, 2021. Klimatanpassning i planeringen. <https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/pbl-akademin/pbl-webbutbildningar/klimatanpassning/>. Hämtad 2021-12-08.

¹⁴⁷ Boverket, 2022. Grönstruktur - en del av en ändamålsenlig struktur. <https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/planering/oversiktsplan/allmanna-intressen/struktur/gronstruktur/>. Hämtad 2022-09-22.

¹⁴⁸ Boverket, 2022. Hälsosamma stadsmiljöer med ren luft. <https://www.boverket.se/sv/samhallsplanering/stadsutveckling/halsa-forst/stadsmiljoer/>. Hämtad 2022-09-22.

¹⁴⁹ Boverket, 2022. Gröna områden för välbefinnande och klimatanpassning. <https://www.boverket.se/sv/samhallsplanering/stadsutveckling/halsa-forst/grona-omraden/>. Hämtad 2022-09-22.

¹⁵⁰ Boverket, 2022. Grönplaneringen och grönplanen i lagstiftningen. <https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/teman/gronplan/lagstiftningen/>. Hämtad 2022-09-22.

Naturvårdsverket har, tillsammans med Boverket och andra berörda myndigheter, publicerat en nationell vägledning för grönplanering.¹⁵⁵

Länsstyrelserna har tagit fram regionala handlingsplaner för grön infrastruktur.

2.9 Klimatanpassning i översiktsplan

2.9.1 Regler och tillämpning

Översiktsplanen är kommunens viktigaste instrument för att ge vägledning om hur mark- och vattenområden bör användas i framtiden. Översiktsplanen ska ange inriktningen för den långsiktiga utvecklingen av den fysiska miljön.¹⁵⁶ I översiktsplanen ska kommunen redovisa grundragen för den avsedda användningen av mark- och vattenområden samt hur den byggda miljön ska

[kunskapsbanken/teman/gronplan/lagstiftningen/](https://www.naturvardsverket.se/vagledning-och-stod/samhallsplanering/handlingsplaner-for-gron-infrastruktur/). Hämtad 2022-09-22.

¹⁵¹ Boverket, 2022. ESTER - verktyg för kartläggning av ekosystemtjänster. <https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/teman/ekosystemtjanster/verktyg/ester/>. Hämtad 2022-09-22.

¹⁵² Naturvårdsverket, 2019. Grön infrastruktur och fysisk planering – så kan planeringen bidra.

¹⁵³ Naturvårdsverket. Grön infrastruktur: <https://www.naturvardsverket.se/vagledning-och-stod/samhallsplanering/handlingsplaner-for-gron-infrastruktur/>. Hämtad 2022-12-12.

¹⁵⁴ Naturvårdsverket, 2021. Rapport 7016. Naturbaserade lösningar – ett verktyg för klimatanpassning och andra samhällsutmaningar.

¹⁵⁵ Naturvårdsverket och Boverket, 2022. Grönplanering. <https://www.naturvardsverket.se/vagledning-och-stod/samhallsplanering/gronplanering/>. Hämtad 2022-09-22.

¹⁵⁶ 3 kap. 2 § PBL.

användas, utvecklas och bevaras.¹⁵⁷ Kommunen ska redovisa hur hänsyn tas till allmänna intressen.¹⁵⁸

Översiktsplanen ska vara aktuell och omfatta hela kommunen. Kommunfullmäktige ska minst en gång under varje mandatperiod pröva planens aktualitet. Länsstyrelsen ska på eget initiativ redovisa sina synpunkter när det gäller mellankommunala och statliga intressen som har betydelse för översiktsplanens aktualitet.¹⁵⁹

Av översiktsplanen ska framgå hur kommunen i den fysiska planeringen avser att ta hänsyn till och samordna översiktsplanen med sådana nationella och regionala mål, planer och program som kommunen anser relevanta och av betydelse för en hållbar utveckling i kommunen.¹⁶⁰

Bestämmelsen är ett sätt för staten att få genomslag för en angelägen samhällsutveckling på ett enhetligt sätt över hela landet. Exempel på nationella mål som har bäring på klimatanpassning är exempelvis Agenda 2030 (och särskilt mål 13, som handlar om att stärka motståndskraften mot och anpassningsförmågan till klimatrelaterade faror och katastrofer). Översiktsplanen ska utformas så att innebörden och konsekvenserna av den tydligt framgår.¹⁶¹

Översiktsplanen är inte bindande,¹⁶² men har en vägledande funktion för såväl kommunens beslut som för andra myndigheter.¹⁶³ Enligt förarbetena kan en

¹⁵⁷ 3 kap. 3 § PBL.

¹⁵⁸ 3 kap. 4 § PBL.

¹⁵⁹ 3 kap. 1 och 26 §§ PBL.

¹⁶⁰ 3 kap. 5 § 2 PBL.

¹⁶¹ 3 kap. 6 § PBL.

¹⁶² 3 kap. 2 § PBL.

¹⁶³ Boverket, 2020. Ekosystemtjänster och PBL:s verktyg. <https://www.boverket.se/sv/PBL->

översiktsplan få olika betydelse som underlag i ett enskilt ärende beroende på hur konkret och nyanserat planen är utformad.¹⁶⁴ Domstolarna ger översiktsplanen olika betydelse och vikt beroende på hur planen är utformad.¹⁶⁵

2.9.2

Särskilt om översvämning, ras, skred och erosion

Följande bestämmelse är särskilt avsedd att se till att kommunen tar hänsyn till klimatanpassning i översiktsplanen.¹⁶⁶

Av översiktsplanen ska även följande framgå

[...]

4. kommunens syn på risken för skador på den byggda miljön som kan följa av översvämning, ras, skred och erosion som är klimatrelaterade samt på hur sådana risker kan minska eller upphöra, [...].

Enligt förarbetena syftar kravet till att kommunerna ska börja arbeta med att bedöma riskerna, utarbeta strategier och inleda dialog med kommuninvånarna, och kravet ska ses som en början på den mycket angelägna klimatanpassningen av bebyggelse.¹⁶⁷

Bestämmelsen innebär att översiktsplanen exempelvis ska redovisa de områden som inte bör bebyggas ur risk-

kunskapsbanken/teman/ekosystemtjanster/pbl/verktyg_PBL/. Hämtad 2024-03-04.

¹⁶⁴ Se prop. 1985/86:1 med förslag till ny plan- och bygglag, s. 267 f.

¹⁶⁵ Se exempelvis Mark- och miljödomstolen. Nacka tingsrätt. Dom den 2016-11-18 i mål P 4492-16, MÖD. Dom den 2014-11-10 i mål P 3484-14. Se även MÖD. Dom den 2014-11-25 i mål P 1446-14 och MÖD 2013:44. Prövningen skedde med stöd av den äldre PBL.

¹⁶⁶ 3 kap 5 § 4 PBL.

¹⁶⁷ Se Klimatanpassningsstrategin 2017/18 s 84.

och säkerhetsperspektiv (översvämningsområden, ras- och skredsbenägna områden m.m.). Likaså bör kommunen redovisa hur dagvattenfrågan avses att lösas, eftersom frågan har bäring på översvämningsrisken.

2.9.3 Information och stöd

Statens geotekniska institut ("SGI") har, tillsammans med Sveriges geologiska undersökning ("SGU"), SMHI, MSB, HaV, Sjöfartsverket och Skogsstyrelsen, tagit fram en vägledning om ras, skred och erosion.¹⁶⁸

Boverket har tagit fram en vägledning för översiktsplanering och strategisk miljöbedömning.¹⁶⁹

Boverket har tagit fram en tillsynsvägledning avseende översvämningsrisker,¹⁷⁰ som syftar till att skapa förutsättningarna för att ny bebyggelse blir långsiktigt hållbar och att länsstyrelsernas tillsyn är samordnad och förutsebar.

Boverket har publicerat en vägledning om klimatrisker i översiktsplanering.¹⁷¹

¹⁶⁸ SGI, 2018. Kartunderlag om ras, skred och erosion. Vägledning 1, 2018, utgåva 4.

¹⁶⁹ Boverket, 2020. Process för översiktsplanering och strategisk miljöbedömning. <https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/planering/oversiktsplan/processen-for-oversiktsplanering/>. Hämtad 2020-12-10.

¹⁷⁰ Boverket, 2018. Tillsynsvägledning avseende översvämningsrisker. Rapport 2018:8.

2.10 Klimatanpassning i detaljplan

2.10.1 Regler och tillämpning

Kommunen får enligt PBL bestämma när ett område ska detaljplaneras.¹⁷² Enligt det s.k. detaljplanekravet ska markens lämplighet för bebyggelse (med vissa undantag) prövas i en detaljplan för exempelvis ett nytt byggnadsverk vars användning får betydande inverkan på omgivningen.¹⁷³ Regeringen har möjlighet att under vissa förhållanden förelägga en kommun att anta, upphäva eller ändra en detaljplan, om ett riksintresse enligt 3 eller 4 kap. MB inte tillgodoses, eller om frågor om användningen av mark- och vattenområden som angår flera kommuner inte samordnas på ett lämpligt sätt.¹⁷⁴

2.10.2 Dagvattenhantering

Klimatförändringarna förväntas leda till ökade nederbördsmängder. I städer och tätorter anses markens förmåga att infiltrera vatten ha särskilt stor betydelse för att hantera stora vattenmängder vid till exempel skyfall. Det har mot denna bakgrund ansetts viktigt att skapa goda förutsättningar för att ta hand om dagvatten.¹⁷⁵

Vid planläggningen ska kommunen bl.a. ta hänsyn till allmänna och enskilda intressen,¹⁷⁶ samt till miljö- och

¹⁷¹ Boverket, 2022. Klimatrisker i översiktsplanering. https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/planering/oversiktsplan/allmannaintressen/hansyn/miljo_klimat/klimatrisker/. Hämtad 2022-09-22.

¹⁷² 1 kap. 2 § PBL.

¹⁷³ 4 kap 2 § PBL.

¹⁷⁴ 11 kap. 15 § PLB.

¹⁷⁵ Jfr Klimatanpassningsstrategin 2017/18 ss 15-16.

¹⁷⁶ 2 kap. 1 § PBL.

klimataspekter.¹⁷⁷ Vid planläggning och i ärenden om bygglov eller förhandsbesked måste marken som tas i anspråk för bebyggelse vara lämplig för ändamålet.¹⁷⁸ Kommunen kan med stöd av PBL i detaljplan reservera mark för nödvändiga anläggningar och anordningar som behövs för allmänna ändamål för att marken som ska bebyggas ska kunna bli lämplig.¹⁷⁹ PBL ger också möjlighet för kommunen att lösa in mark som ska vara allmän plats och sådan mark som behövs för annat än enskilt bebyggande.¹⁸⁰ I mål P 6291-20 har MÖD gett uttryck för att byggnadsnämnden med stöd av 11 kap. PBL skulle ha möjlighet att förelägga en fastighetsägare att vidta åtgärder för att undvika att dagvatten från den egna fastigheten ska orsaka betydande olägenheter för kringliggande fastigheter.

Enligt lagen (2006:412) om allmänna vattentjänster ("**Vattentjänstlagen**") ska kommunen besluta om verksamhetsområde för vattentjänster om det behöver ordnas i ett större sammanhang till skydd för människors hälsa eller miljön.¹⁸¹ Skyldigheten omfattar även dagvatten.

Genom en bestämmelse i PBL som trädde i kraft 2018 får kommunen i en detaljplan bestämma att det krävs marklov för markåtgärder som kan försämra markens genomsläpplighet förutsatt att åtgärden inte vidtas för att anlägga en gata, väg eller järnväg som är förenlig med detaljplanen.¹⁸² Bestämmelsen avser att förstärka

¹⁷⁷ 2 kap. 3 § PBL.

¹⁷⁸ 2 kap. 4 § PBL.

¹⁷⁹ 4 kap. 6 § PBL.

¹⁸⁰ 6 kap. 13 § PBL.

¹⁸¹ Jfr 6 § VA-lagen.

¹⁸² 9 kap 12 § PBL.

¹⁸³ Klimatanpassningsstrategin 2017/18 ss 15-18.

kommunens möjlighet att säkerställa en god dagvattenhantering.¹⁸³

2.10.3 Skyddsåtgärder

Kommunen får bestämma skyddsåtgärder för att motverka markförorening, olyckor, översvämning och erosion.¹⁸⁴ Av förarbetena framgår att bestämmelsen är en konsekvens av det ökade behovet av klimatanpassning.¹⁸⁵ En förutsättning för att det i detaljplan ska gå att medge bebyggelse under sådana villkor, anses vara att det redan vid planläggningen kan visas att åtgärderna kommer att leda till avsett resultat, dvs. att marken kommer att bli lämplig att bebygga. Vidare förutsätts att de villkorade åtgärderna är så preciserade och effektbeskrivna att det står klart att de är genomförbara.¹⁸⁶ Som skyddsåtgärder kan exempelvis restriktioner vad gäller möjligheten att anlägga källare och en lägsta golvnivå anges.

2.10.4 Möjlighet att ändra eller upphäva detaljplaner

Kommunen har möjlighet att ändra eller upphäva befintliga detaljplaner efter att genomförandetiden gått ut. Med upphävande av en detaljplan avses ett sådant upphävande där en detaljplan upphävs helt eller för enbart en del av planområdet. Ett upphävande kan däremot inte avse en viss bestämmelse i en detaljplan. Om en viss bestämmelse ska upphävas görs detta genom att detaljplanen ändras.¹⁸⁷ En plan kan även upphävas genom att en ny plan antas för samma område.¹⁸⁸ Om en

¹⁸⁴ 4 kap. 12 § PBL.

¹⁸⁵ Prop. 2009/10:170. En enklare plan- och bygglag. Del 1 ss 428–429.

¹⁸⁶ Se vidare prop. 2009/10:170. En enklare plan- och bygglag. Del 1 ss 208 f. och 428 f.

¹⁸⁷ Jfr prop. 2013/14:126. En enklare planprocess s 104.

¹⁸⁸ 5 kap. 2-5 §§ PBL.

detaljplan ändras eller upphävs efter genomförandetidens utgång, har fastighetsägaren rätt till ersättning av kommunen för den skada som ändringen eller upphävandet medför för fastighetsägaren, om skadan avser en åtgärd som när genomförandetiden löpte ut omfattades av ett bygglovsärende som inte var slutligt avgjort.¹⁸⁹

Under genomförandetiden får kommunen som huvudregel inte ändra eller upphäva gällande detaljplaner om någon fastighetsägare som berörs motsätter sig. Sådan möjlighet finns dock om ändringen eller upphävande behövs på grund av ”nya förhållanden av stor allmän vikt” som inte har kunnat förutses vid planläggningen.¹⁹⁰

Kravet på *nya förhållanden* har ansetts omfatta såväl omständigheter som inträffat efter att planen i fråga har vunnit laga kraft som förhållanden som förelegat hela tiden, men vars existens först har framkommit efter att planen vunnit laga kraft.¹⁹¹

Kravet på *stor allmän vikt* innebär att det inte är tillräckligt med att endast enskilda intressen talar för en ändring eller ett upphävande. Det kan därför vara svårt för kommunen att avgöra när tillräckligt många och stora enskilda intressen väger tungt nog för att anses bli ett allmänt intresse. Exempel på situationer när en detaljplan bör kunna ändras med stöd av bestämmelsen är enligt lagkommentaren om en detaljplan antas och vinner laga

¹⁸⁹ 14 kap. 9 § st. 2 PBL.

¹⁹⁰ 4 kap. 38-39 §§ PBL.

¹⁹¹ 14 kap. 9 § st. 1 PBL.

¹⁹² Jesper Blomberg, Johan Svensson, Plan- och bygglag (2010:900) 4 kap. 39 §.

¹⁹³ 14 kap. 9 § st. 1 PBL.

¹⁹⁴ Exempelvis i Vellinge.

<https://vellinge.se/siteassets/kartbilagor/H105T.pdf>. Det finns också

kraft, trots att den skulle kunna medverka till att en miljö kvalitetsnorm överträds.¹⁹²

Om en detaljplan ändras eller upphävs före genomförandetidens utgång, har fastighetsägaren rätt till ersättning av kommunen för den skada som fastighetsägaren lider på grund av ändringen eller upphävandet.¹⁹³

Enligt vår bedömning tillåter bestämmelsen kommunen att ändra en olämplig detaljplan för att undvika att ny bebyggelse uppförs inom områden som visar sig vara olämpliga med hänsyn till klimatrelaterade risker. Kommunen kan exempelvis ändra en detaljplan för att kunna medge skyddsåtgärder eller för att införa nya bestämmelser om exempelvis markreservat för gemensamhetsanläggningar, servitut eller liknande skyddsåtgärder. Det finns exempel på fall när detaljplaner har ändrats/ändras för att möjliggöra skyddsåtgärder.¹⁹⁴

2.10.5

Möjlighet att ställa krav på bygglov

Kommunen får skjuta upp den slutliga prövningen av skydds- eller säkerhetsåtgärder till bygglovsskedet genom att ange att lov endast får ges om markens lämplighet för bebyggande har säkerställts genom att exempelvis en skyddsåtgärd har vidtagits på tomten.¹⁹⁵ Detta innebär att kommunen i detaljplan kan kräva att vissa klimatanpassningsåtgärder, såsom ändrad höjdsättning (genom omfördelning eller tillägg av jordmassor), byggande av

en pågående ändring i Upplands Väsby (<https://www.upplandsvasby.se/bygga-bo-och-miljo/oversiktsplan-och-detaljplaner/detaljplaner-och-omradesbestammelser/detaljplaner-pagaende/andring-av-detaljplan-for-norra-ekebo>).

¹⁹⁵ 4 kap. 14 § p. 4 PBL.

dammar eller diken eller uppförande av kustskydd (genom exempelvis förstärkning av befintliga vägar, banvallar, sanddynor eller vågbrytare), vidtas innan bygglov ges.

2.10.6 Information och stöd

Boverket har publicerat en vägledning om detaljplaneringsprocesserna.¹⁹⁶

HaV har tagit fram en vägledning för kommunal VA-planering.¹⁹⁷

2.10.7 Utredningar och översyn av regelverket

Regeringen har gett Boverket i uppdrag att se över regelverket för bl.a. ändring av detaljplaner.¹⁹⁸ Regeringen har sedermera ändrat uppdraget till Boverket att se över regelverket för ändring av detaljplaner och olagliga planbestämmelser på så sätt att Boverket inom ramen för uppdraget ska lämna författningsförslag.¹⁹⁹

Uppdraget redovisades genom rapporten Uppdrag om översyn av regelverket för ändring av detaljplan och av olagliga planbestämmelser.²⁰⁰ I rapporten identifierar Boverket en motsättning i regelverket eftersom det uttryckligen framgår av PBL att detaljplaner kan ändras, samtidigt som arkivlagen (1990:782) inte medger någon sådan ändring. Därutöver menar Boverket att det kan vara svårt att redovisa ändringar på plankartan på ett tydligt

¹⁹⁶ Boverket, 2022. Detaljplaneprocesserna. <https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/planering/detaljplan/detaljplaneprocessen/>. Hämtad 2022-09-29.

¹⁹⁷ Hav- och vattenmyndigheten, 2014. Vägledning för kommunal VA-planering. Havs- och vattenmyndighetens rapport 2014:1.

¹⁹⁸ Regeringen. Landsbygds- och infrastrukturdepartementet. Regeringsbeslut. Uppdrag att se över regelverket för ändring av

sätt och att det råder otydlighet avseende lämplighetsprovningens omfattning och hur kraven på digital information aktualiseras vid ändring.

För att lösa dessa problem krävs enligt Boverket författningsändringar. Boverket föreslår bl.a. att detaljplaner ska ändras genom att kommunen antar en detaljplan som ersätter den gällande detaljplanen, varvid kommunen ska översätta den ursprungliga planen till dagens system och göra ändringen i denna omvandlade version. Vid en sådan omvandling överförs en gällande detaljplan med samtliga bestämmelser till nuvarande system (som uppfyller kraven på digital information enligt 2 kap. 5 a § PBF och Boverkets föreskrifter om detaljplan) och blir juridiskt gällande genom antagandebeslutet. Förslaget möjliggör också att anta en plan som endast innebär omvandling, utan ändringar.

Enligt förslaget ska endast det som ändras i förhållande till gällande plan prövas mot 2 och 4 kap. PBL. För reglering som endast omvandlas ska markens lämplighet inte prövas på nytt, varför länsstyrelsens tillsyn och domstolens prövning begränsas vid överklagande i PBL.

Enligt förslaget ska de befintliga processerna för framtagande av ny detaljplan användas även vid ändring. För planer som enbart innebär omvandling av detaljplan kan kommunen använda den förenklade process som

detaljplaner och olagliga planbestämmelser. 2023-09-28. LI2023/03247.

¹⁹⁹ Regeringen. Landsbygds- och infrastrukturdepartementet. Regeringsbeslut. Ändring av uppdraget att se över regelverket för ändring av detaljplaner och olagliga planbestämmelser. 2024-03-27. LI2024/00774.

²⁰⁰ Boverket, 2024. Rapport 2024:21. Uppdrag om översyn av regelverket för ändring av detaljplan och av olagliga planbestämmelser.

redan idag kan användas vid förlängning av genomförandetiden enligt 5 kap. 38 a § PBL.

Boverket föreslår även en utökning av vad som är möjligt att pröva genom ändring av detaljplan så att en ändring (inklusive t.ex. ändring, tillägg eller borttagande av användningsbestämmelser) får göras om den inte motverkar den ursprungliga detaljplanens syfte. Någon förändring av lämplighetsprövningen föreslås inte.

Inom ramen för uppdraget har Boverket genomfört en översyn av gällande rätt och rättstillämpning i fråga om olagliga planbestämmelser och, utifrån denna översyn, publicerat en vägledningstext i Boverkets PBL kunskapsbank.²⁰¹

2.11 Klimatanpassning i bygglov

2.11.1 Regler och tillämpning

I detaljplanerade områden har marken genom detaljplanen ansetts vara lämplig för det ändamål som planen anger, och bygglov ska ges om åtgärden överensstämmer med detaljplanen.²⁰² För lov utanför planlagda områden blir översiktsplanen vägledande för bygglovsprövningen. Hänsyn måste tas till eventuella områdesbestämmelser. Markens lämplighet i de fallen med hänsyn till risk och säkerhet ska bedömas på samma sätt som vid framtagande av en detaljplan,²⁰³ varvid förväntade effekter av ett förändrat klimat måste beaktas.

²⁰¹ Se Boverket, 2024. Olagliga planbestämmelser. https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/lov--byggande/provning_lov_fb/bygglov_inom_dp/planlighet/olagliga-planbestammelser/. Hämtad 2024-11-06.

²⁰² 9 kap. 30 § PBL.

²⁰³ 9 kap. 31 § p. 3 PBL.

I PBL²⁰⁴, plan- och byggförordningen (2011:338) ("PBF")²⁰⁵, Boverkets byggregler ("BBR")²⁰⁶ och Boverkets konstruktionsregler ("EKS")²⁰⁷ ställs krav på tekniska egenskaper för byggnader och andra anläggningar. Kraven är främst formulerade som funktionskrav och gäller den färdiga byggnaden. För att bedöma om de tekniska egenskapskraven kan komma att bli uppfyllda i den färdiga byggnaden är det i vissa fall nödvändigt att ta hänsyn till klimatet på den plats där byggnaden ska uppföras. I till Boverkets regler hörande allmänna råd anges vilka metoder som bör användas för att funktionen ska kunna förväntas uppnås.

Reglerna ska tillämpas av byggherren, vilket innebär att de gäller alla, inklusive kommuner och myndigheter, som bygger eller ändrar byggnader.

2.11.2 Tillsyn och ingripanden

Tillsynsmyndighet för att tillse att byggherren fullgör sina skyldigheter enligt PBL är främst byggnadsnämnden men även länsstyrelserna, Boverket, regeringen och Arbetsmiljöverket har ett tillsynsansvar. Myndigheterna förväntas samarbeta med varandra samt med statliga och kommunala organ som utför uppgifter av betydelse för tillsynsverksamheten.²⁰⁸ Tillsynsmyndigheterna är skyldiga att ta upp en fråga om ingripande och påföljd så snart det finns anledning att anta att någon inte har följt en bestämmelse, en dom eller andra beslut. För vissa överträdelse av PBL kan sanktionsavgifter åläggas. Olika förelägganden,

²⁰⁴ 8 kap. 4 § PBL.

²⁰⁵ 3 kap. 7-10, 13, 16-17 §§ PBF.

²⁰⁶ BFS 2011:6 med ändringar till och med BFS 2020:4.

²⁰⁷ BFS 2011:10 med ändringar till och med BFS 2022:4.

²⁰⁸ 11 kap. 3 § PBL.

förbud eller verkställighetsmedel som vite enligt lagen (1985:206) om viten, och handräckning enligt lagen (1990:746) om betalningsföreläggande och handräckning kan också aktualiseras.²⁰⁹ Byggherrens skyldigheter enligt ovan gäller endast vid nybyggnad eller ändring av byggnader, och kan således inte tillämpas för att klimatanpassa befintliga byggnader. En utmaning måste därför antas vara att bedöma vilka krav som är lämpliga att ställa nu för att säkerställa att ett byggnadsverk är anpassat till framtida klimatförändringar.

2.11.3 *Information och stöd*

Boverket har bl.a. tagit fram rapporten ”Boverkets byggregler och klimatanpassning”, vilken refererar till ett antal andra rapporter som berör ämnet,²¹⁰ samt rapporten ”Uppdrag om kunskapsstöd vid samordnad tillsyn”, vilken redovisar olika väglednings- och utbildningsinsatser som Boverket har genomfört inom ramen för sitt regeringsuppdrag att ta fram kunskapsstöd vid samordnad tillsyn, Fi2021/03792.²¹¹

2.11.4 *Utredningar och översyn av regelverket*

Boverket ser över, moderniserar och förenklar sina byggregler och konstruktionsregler. Översynen, som går under namnet Möjligheternas byggregler (**”MöBy”**), syftar till att skapa ett förenklat och konsekvent regelverk. Efter översynen kommer byggreglerna att bestå av färre regler,

²⁰⁹ 11 kap. 19-39 §§ PBL.

²¹⁰ Boverket, 2018. Boverkets byggregler och klimatanpassning. Rapport 2018:10.

²¹¹ Boverket, 2023. Uppdrag om kunskapsstöd vid samordnad tillsyn Slutrapport. Rapport 2023:1.

²¹² Boverket, 2022. Möjligheternas byggregler. <https://www.boverket.se/sv/byggande/uppdrag/mojligheternas-byggregler/>. Hämtad 2022-09-29.

vara formulerade som funktionskrav och innehålla endast bindande föreskrifter. Det innebär att reglerna inte längre kommer att ha några allmänna råd, inga hänvisningar till standarder, till andra myndigheter eller till organisationers riktlinjer.²¹² De nya reglerna förväntas börja gälla den 1 juli 2025.²¹³

2.12 **Klimatanpassning i markanvisning**

2.12.1 *Regler och tillämpning*

Vid nybyggnation av lokaler och byggnader kan en kommun ställa egna klimatanpassningskrav genom att införa dessa krav i de beslut och avtal som tecknas i samband med markanvisningar enligt lagen (2014:899) om riktlinjer för kommunala markanvisningar eller andra typer av avtal. Goda lösningar kan dessutom inspirera andra fastighetsförvaltare att klimatanpassa sina byggnader och utemiljöer på liknande sätt.²¹⁴

Ett exempel som nämns som inspiration är Miljöbyggprogram SYD.²¹⁵ Miljöbyggprogram SYD var uppdelat i fyra kärnområden, varav ett område – området ”Urban biologisk mångfald” hade relevans för klimatanpassning. Programmet har avvecklats, men kan möjligen användas som exempel för hur kommuner, i egenskap av markägare, kan främja såväl ekologiskt hållbart byggande som klimatanpassning vid byggande på kommunal mark.

²¹³ Boverket, 2024.

<https://www.boverket.se/sv/byggande/uppdrag/mojligheternas-byggregler/>. Hämtad 2024-09-23.

²¹⁴ Boverket, 2010. Mångfunktionella ytor – klimatanpassning av befintlig byggd miljö i städer och tätorter genom grönstruktur s 59.

²¹⁵ Stadsbyggnadskontoret, Malmö stad. Summering åren 2009 - 2020. Miljöbyggprogram SYD.

2.12.2 *Information och stöd*

Boverket har tagit fram en rapport ”Mångfunktionella ytor – klimatanpassning av befintlig byggd miljö i städer och tätorter genom grönstruktur”²¹⁶ som kan användas som inspiration.

2.13 *Roll- och ansvarsfördelning*

2.13.1 *Kommunen*

Det är i första hand kommunens ansvar att ta hänsyn till allmänna intressen, däribland hälsa, säkerhet, och risken för olyckor, översvämning och erosion. Ansvaret aktualiseras när kommunen detaljplanelägger mark eller beslutar om bygglov eller förhandsbesked utanför detaljplanelagt område.²¹⁷ Om kommunen fattar beslut om t.ex. detaljplan eller bygglov på oriktiga grunder kan kommunen bli skadeståndsansvarig.²¹⁸ Ansvaret aktualiseras dock bara om kommunen har gjort sig skyldig till fel eller försummelse. Eftersom konsekvenserna av klimatförändringarna är svårbedömda, kan det vara svårt att avgöra om ett beslut är att betrakta som felaktigt eller försumligt i lagens mening. Dessutom preskriberas skadeståndsansvar 10 år efter det att beslut har fattats,²¹⁹ vilket i planerings-sammanhang kan anses vara kort tid. Det kan därför ofta vara fastighetsägaren, och därigenom försäkringskollektivet, som får bära kostnaderna för eventuella felaktiga bedömningar av de risker som klimatförändringarna innebär för den byggda miljön.²²⁰

²¹⁶ Boverket, 2010. Mångfunktionella ytor – klimatanpassning av befintlig byggd miljö i städer och tätorter genom grönstruktur.

²¹⁷ 3 kap. 2-4 §§ PBL.

²¹⁸ Jfr 3 kap. 2 § Skadeståndslag (1972:207).

²¹⁹ 2 § Preskriptionslag (1981:130).

2.13.2 *Länsstyrelserna*

På regional nivå har länsstyrelserna en viktig roll att ta fram planeringsunderlag beträffande allmänna intressen. Länsstyrelserna har också ett tillsynsansvar för kommunernas planläggning enligt PBL. Detta innebär att staten genom länsstyrelserna har ett ansvar för att kommunerna följer bestämmelserna i PBL och beaktar bl.a. klimatförändringarna vid planläggningen.

Vid samråd om översiktsplanens respektive detaljplanens innehåll ska berörd länsstyrelse verka för att föreslagen bebyggelse inte blir olämplig med hänsyn till människors hälsa eller säkerhet eller till risken för olyckor, översvämning eller erosion.²²¹ Av länsstyrelsens granskningsyttrande ska det framgå om bebyggelse bedöms bli olämplig med hänsyn till människors hälsa eller säkerhet eller till risken för olyckor, översvämning eller erosion.²²²

Länsstyrelsen ska tidigt i planeringsprocessen bidra med underlag, råd och synpunkter för att ge kommunen möjlighet att utforma planförslaget så att ett senare statligt ingripande kan undvikas.²²³ Länsstyrelsen erhåller riksintressemyndigheternas uppgifter om områden som bedöms vara av riksintresse och ansvarar för att ta de initiativ som behövs för att det i arbetet med miljökonsekvensbeskrivningar och i planerings- och beslutsprocesser tas hänsyn till riksintressen.

Länsstyrelsen ska överpröva och upphäva kommunens beslut att upprätta eller ändra en detaljplan om detalj-

²²⁰ SOU 2017:42. Vem har ansvaret? ss 16-17.

²²¹ 3 kap. 10 § PBL.

²²² 3 kap. 16 § p. 5 och 5 kap. 14 § p. 5 PBL.

²²³ Jfr prop. 2009/10:170. En enklare plan- och bygglag. Del 1 ss 444-445.

planen antas innebära att bebyggelse bli olämplig eller ett byggnadsverk olämpligt med hänsyn till de risker som anges i PBL (såsom människors hälsa, översvämning eller erosion).²²⁴ I vissa fall kan länsstyrelsen även utöva tillsyn över kommunens beslut om lov eller förhandsbesked.²²⁵

2.13.3 **Boverket**

Boverket har enligt Förordning (2022:208) med instruktion för Boverket ansvar för att samordna det nationella klimatanpassningsarbetet för den byggda miljön.²²⁶

Boverket har publicerat ett antal rapporter i ämnet,²²⁷ och särskilt tagit fram en sammanställning av planeringsunderlag för fysisk planering avseende klimatfrågor.²²⁸

Länsstyrelserna och Boverket ansvarar för tillämpningen av Hushållningsförordningen, och har var och en inom sitt verksamhetsområde uppsikt över nämnda hushållning.²²⁹

2.13.4 **Trafikverket**

Trafikverket ansvarar för långsiktig planering av transportsystemet för vägtrafik, järnvägstrafik, sjöfart och luftfart. Verket ansvarar även för byggande, drift och underhåll av de statliga vägarna och järnvägarna. Trafikverket kan vara remissinstans avseende trafikfrågor i lovärenden.

²²⁴ 11 kap. 10-12 §§ PBL.

²²⁵ 11 kap. 12 § PBL.

²²⁶ 8 § p. 2 Förordning (2022:208) med instruktion för Boverket.

²²⁷ Boverket, 2020. Samordna det nationella

klimatanpassningsarbetet för den byggda miljön.

<https://www.boverket.se/sv/samhallsplanering/uppdrag/klimatanpassningsarbete-for-den-byggda-miljon/>. Hämtad 2020-12-10.

2.13.5 **Jordbruksverket**

Jordbruksverket är remissinstans i frågor om när brukningsvärd jordbruksmark får tas i anspråk för bebyggelse.²³⁰

2.13.6 **Statens geotekniska institut**

SGI har i uppdrag att utföra ras- och skredriskkarteringar, kartera erosionsrisker samt metodutveckla, nyttiggöra och komplettera redan utförda karteringar.²³¹

2.13.7 **Byggherre samt fastighets- och markägare**

Såväl byggherren som fastighetsägaren har ett ansvar för att uppfylla kraven i PBL, PBF, EKS och BBR för byggnader och för tomtmark.

Kommunen är ofta en stor markägare och kan i denna egenskap ställa krav på den som ska köpa och bebygga marken. Krav på klimatanpassning genom hänsyn till ekosystemtjänster, miljöbyggprogram eller liknande kan exempelvis ställas i markanvisningsavtal. Genom att bidra med goda exempel kan också kommunen inspirera andra markägare till att klimatanpassa sin egendom.

2.13.8 **Enskilda**

Det är ett genomgående mål i PBL att skapa goda möjligheter till medborgarinflytande. Därför är processen för att ta fram en översiktsplan och detaljplan reglerad i

²²⁸ Boverket, 2018. Planeringsunderlag för fysisk planering avseende klimatfrågor – Sammanställning och analys. Rapport 2018:3.

²²⁹ 1-1b §§ Hushållningsförordningen.

²³⁰ Klimatanpassningsstrategin 2017/18 s 55.

²³¹ SOU 2017:42. Vem har ansvaret? s 62.

lagen. Samråd samt utställning av förslag till översiktsplanen eller granskning av detaljplaner ger medborgarna möjlighet till insyn och påverkan vid utformningen av planerna (se även punkt 2.9.2 ovan).

2.14 Utredningar och översyn av regelverket

2.14.1 Stärkt planering för en hållbar utveckling

Den 30 mars 2021 överlämnade utredningen Samordning för bostadsbyggande sitt slutbetänkande, Stärkt planering för en hållbar utveckling (SOU 2021:23), till regeringen. I betänkandet föreslås ändringar i PBL som bl.a. ska stärka förutsättningarna för transporteffektivitet, leda till minskad miljö- och klimatpåverkan och ge bättre förutsättningar för mobilitet. I sitt remissvar avseende betänkandet menar Upphandlingsmyndigheten att förslagen i betänkandet kan stärkas genom att lyfta fram vikten av klimatanpassning i PBL. Upphandlingsmyndigheten betonar vikten av att nämnda rättsområden beaktas i det fortsatta arbetet och ser om så inte sker en risk i att förarbetena inte kommer att ge praktiker någon tydlig juridisk vägledning.²³²

2.14.2 Klimaträttsutredningen

Också i mars 2021 överlämnade Klimaträttsutredningen betänkandet En klimatanpassad miljöbalk för samtiden och framtiden (SOU 2021:21). I betänkandet lägger utredningen fram förslag som innebär att alla som tillämpar MB ska arbeta för att minimera klimatförändringarna och ges möjlighet att föregripa lagstiftningens obligatoriska krav. Genom att verksamhetsutövare och de

²³² Upphandlingsmyndigheten. UHM-2021-121. Yttrande över betänkandet SOU 2021:23 Stärkt planering för en hållbar utveckling s 2.

²³³ SOU 2021:21. Betänkande av klimaträttsutredningen. En klimatanpassad miljöbalk för samtiden och framtiden.

som vidtar åtgärder själva ska föreslå och genomföra de åtgärder som behövs, anser utredaren att MB ska verka även i förebyggande riktning. Enligt utredaren skulle en ny avvägningsregel kunna göra skillnad men det behövs mer tid för att utforma en sådan regel på bästa sätt. Vidare anser utredaren att förslagen för att klimatanpassa MB behöver kompletteras med ett tydligt styr- och uppföljningssystem som kan försäkra att de klimatpolitiska målen nås. Enligt utredaren behöver en särskild utredning tillsättas för att se över tidsbegränsning och omprövning enligt MB.²³³ Utredaren har därefter fått i uppdrag att utreda möjligheten att väga klimatnytta mot negativ påverkan på människors hälsa och miljön, genom en särskild avvägningsregel i MB eller på annat sätt, och lämna nödvändiga författningsförslag.²³⁴

Uppdraget redovisades i maj 2022 genom slutbetänkandet Rätt för klimatet (SOU 2022:21). I slutbetänkandet lämnar Klimaträttsutredningen förslag till ändringar av lagstiftningen inom tre områden: främja bidrag till klimatomställningen, underlätta byggande av elnät och ett transporteffektivt samhälle.²³⁵

2.14.3 Förstudie om nationell fysisk planering

Regeringen har gett en sakkunnig i uppdrag att genomföra en förstudie om nationell fysisk planering, att identifiera hur staten på ett samordnat vis kan redogöra för sin uppfattning om hur mark och vatten på lång sikt bör användas på ett sätt som ger tydligare förutsättningar för en långsiktigt hållbar användning av mark och vatten samt

²³⁴ Dir. 2021:50. Tilläggsdirektiv till Klimaträttsutredningen (M 2019:05).

²³⁵ SOU 2022:21. Slutbetänkande av klimaträttsutredningen. Rätt för klimatet.

en effektiv fysisk planering och prövning, och att föreslå en struktur för hur nationell fysisk planering kan utformas samt vilka frågor och intressen som bör omfattas av en sådan planering. Utredaren ska i sitt arbete beakta relevanta betänkanden och rapporter som exempelvis Planering och beslut för hållbar utveckling (SOU 2015:99) och Miljömålsrådets rapport Ramverk för nationell planering (Boverkets rapport 2022:05).²³⁶

Uppdraget redovisades den 29 september 2023 genom förstudien En nationell fysisk planering (Ds. 2023:28),²³⁷ se närmare om denna vad gäller riksintressen under punkt 2.3.3.2 ovan.

I syfte att bidra till ökad effektivisering mellan olika planeringsaktiviteter och planeringsaktörer och att underlätta tillämpning och tolkning i svåra planeringsöverväganden läggs det i Förstudien fram ett förslag om ny samlad planlagstiftning med en tillkommande nationell planeringsnivå. I Förstudien föreslås vidare att klimatanpassningsåtgärder hanteras i en regional kontext istället för på den kommunala nivån.²³⁸ Sammanfattningsvis rekommenderas i Förstudien att det tillsätts en statlig offentlig utredning för en ny planlagstiftning.

²³⁶ Finansdepartementet, 2022. Fi2022/02246.Uppdrag att genomföra en förstudie om nationell fysisk planering.

²³⁷ Regeringskansliet, Landsbygds- och infrastrukturdepartementet. Ds 2023:28. Nationell fysisk planering.

²³⁸ Förstudien, s. 75.

²³⁹ Se Riksrevisionens rapport på ämnet här: <https://www.riksrevisionen.se/rapporter/granskningsrapporter/2022/statens-insatser-for-klimatanpassning-av-den-byggda-miljon.html> . Hämtad 2024-11-06.

2.15

Granskning

Riksrevisionen har konstaterat att staten, kommuner och enskilda riskerar att bära höga kostnader för skador orsakade av klimatförändringar, och att kostnaderna för att anpassa den byggda miljön till ett förändrat klimat riskerar att bli höga. Mot denna bakgrund har Riksrevisionen granskat om statens arbete för klimatanpassning av den byggda miljön är effektivt.²³⁹

I sin revision av statens insatser för klimatanpassning av den byggda miljön har Riksrevisionen haft synpunkter på regeringens styrning av fördelningen av medel från statsbidraget för naturolyckor och på MSB:s prioriteringar av vilka projekt som ska tilldelas medel.²⁴⁰ Enligt regeringen är Riksrevisionens rekommendationer i denna del huvudsakligen tillgodosedda, bl.a. genom att regeringen har beslutat förordningen (2022:1395) om statsbidrag till kommuner för förebyggande åtgärder mot naturolyckor.²⁴¹ Enligt Riksrevisionen avstår dock många av de mest riskutsatta kommunerna från att söka, vilket delvis kan bero på att de har svårt att finansiera de 40 procent av åtgärdskostnaden som bidraget inte täcker. Enligt Riksrevisionens rapport har MSB föreslagit att höja bidragsnivån till 80 procent, men regeringen beslutade genom förordningen att bidraget skulle fortsätta uppgå till 60 procent.²⁴²

²⁴⁰ Riksrevisionen. Statens insatser för klimatanpassning av den byggda miljön. RiR 2022:29.

²⁴¹ Regeringens skrivelse 2022/23:111. Riksrevisionens rapport om statens insatser för klimatanpassning av den byggda miljön, s. 6.

²⁴² Riksrevisionen. Statens insatser för klimatanpassning av den byggda miljön. RiR 2022:29, s. 40.

3. Förvaltning, drift och underhåll

3.1 Inledning

Ansvaret för skydd av befintlig egendom – exempelvis genom klimatanpassningsåtgärder – åligger i första hand egendomens ägare,²⁴³ vilket också framgår av Klimatanpassningsstrategin 2017/18 och Klimatanpassningsstrategin 2023/24.²⁴⁴ Ansvaret följer av äganderätten och gäller exempelvis alla fastighetsägare, såväl enskilda personer som företag och lokala och nationella myndigheter. Fastighetsägaren har som huvudregel ingen skyldighet att klimatanpassa sin egendom, men är enligt hänsynsregeln i jordabalken (1970:994) ("**Jordabalken**") skyldig att se till att användningen av den egna fastigheten inte orsakar olägenheter i omgivningen.²⁴⁵

3.2 Befintlig bebyggelse

3.2.1 Krav på byggnadsverk och tomter

Det finns vissa möjligheter att ålägga åtgärdskrav på fastighetsägare som inte klimatanpassar sin egendom. Exempelvis måste byggnadsverk uppfylla vissa minimikrav ur bl.a. klimat-, hygien- och hälsosynpunkt,²⁴⁶ och de ska hållas i vårdat skick och underhållas så att dess utformning och de tekniska egenskaperna bevaras så som kraven var när byggnadsverken uppfördes.²⁴⁷

²⁴³ SOU 2017:42 Vem har ansvaret? ss 17-18.

²⁴⁴ Klimatanpassningsstrategin 2017/18 s 21 och Klimatanpassningsstrategin 2023/24 s 34.

²⁴⁵ 3 kap. 1 § jordabalken (1970:994).

Även tomter ska hållas i vårdat skick och skötas så att risken för olycksfall och betydande olägenheter för omgivningen och för trafiken inte uppkommer.²⁴⁸

Kommunen har ett ansvar att ingripa om byggnaders tekniska egenskaper inte upprätthålls eller om en fastighet inte hålls i ett vårdat skick. Ingripanden kan bestå i bl.a. åtgärdsföreläggande, rivningsföreläggande eller förbud mot användning. Åtgärderna kan förenas med viten. Åtgärdsföreläggande och rivningsförelägganden kan förenas med beslut om att åtgärderna ska genomföras på bekostnad av den som fått föreläggandet.

I mål P 6291-20 har MÖD exempelvis gett uttryck för att byggnadsnämnden med stöd av 11 kap. PBL skulle ha möjlighet att förelägga en fastighetsägare att vidta åtgärder för att undvika att dagvatten från den egna fastigheten ska orsaka betydande olägenheter för kringliggande fastigheter.

3.2.2 Gemensamma anläggningssamfälligheter

Det finns också vissa möjligheter att dels uppnå ett gemensamt ägande och finansiering av fysiska klimatanpassningsåtgärder, dels ålägga fastighetsägare en skyldighet att bidra till dessa åtgärder.

Avseende erosionsskydd kan bildandet av en gemensam anläggningssamfällighet ("**Gemensamhetsanläggning**") enligt Anläggningslag (1973:1149) ("**Anläggningslagen**") aktualiseras. En Gemensamhetsanläggning är en anläggning som syftar till att tillgodose ändamål av stadigvarande betydelse för fastighetsägarna.

²⁴⁶ 8 kap. 4-5 §§ PBL.

²⁴⁷ 8 kap. 14 § PBL.

²⁴⁸ 8 kap. 15 § PBL.

Fastighetsägare kan exempelvis vara privatpersoner, näringsidkare eller kommuner. Deltagande i en Gemensamhetsanläggning är tvingande för de fastigheter som drar nytta av anläggningen. Bildandet sker genom en lantmåteriförrättning där bland annat deltagande fastigheters andelar i anläggningen fastställs.

Avseende översvämningsskydd, såsom markavvattningsåtgärder (exempelvis dikning och dränering), kan motsvarande lösning vara bildandet av en markavvattnings-samfällighet. Markavvattnings-samfälligheter utgör vattenverksamheter och regleras i MB, lagen (1998:812) med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet ("LSV") och förordning om vattenverksamhet (1998:1388). För inrättande av markavvattnings-samfällighet krävs tillstånd enligt 11 kap. 13 § MB. Även en Gemensamhetsanläggning kan kräva tillstånd eller anmälan om vattenverksamhet enligt LSV när åtgärden innebär arbeten i vatten.

Det kan också vara aktuellt med dispensprövning enligt bestämmelserna om biotopskydd, strandskydd och artskydd.²⁴⁹ Dispens kan ges om det finns särskilda skäl eller om syftet med strandskyddet inte påverkas.²⁵⁰ Om värdefulla värden kan komma att påverkas av åtgärden kan tillstånd för vattenverksamhet och strandskyddsdispens vägras,²⁵¹ vilket kan försvåra eller förhindra den planerade klimatanpassningsåtgärden.

²⁴⁹ Jfr 7 kap. MB.

²⁵⁰ Skälen för dispens står i 7 kap. 18 c–d §§ MB.

²⁵¹ COWI, 2020. Finansieringsmodeller för klimatanpassningsåtgärder ss 32-36.

²⁵² COWI, 2020. Finansieringsmodeller för klimatanpassningsåtgärder.

3.2.3

Information och stöd

COWI har, på uppdrag av Regional Kustsamverkan Skåne och Halland, tagit fram en rapport som anger möjliga sätt att främja klimatanpassningsåtgärder och finansiera dessa.²⁵²

Boverket har tagit fram rapporten "Ovårdade tomter och förfallna byggnader" för att utreda hur tillsynen över ovårdade tomter och förfallna byggnader kan förbättras.²⁵³

Fastighetsägarna har tagit fram en guide som ger fastighetsägare tips och råd om hur man kan klimatanpassa sin fastighet.²⁵⁴

Samarbetet Offentliga fastigheter (Kommunfonden (FoU-fonden för kommunernas fastighetsfrågor), Fastighetsrådet (FoU-fonden för regionernas fastighetsfrågor), Fortifikationsverket och Samverkansforum genom Statens fastighetsverk och Specialfastigheter) har tagit fram en skrift som avser att ge stöd och vägledning om hur en fastighetsorganisation kan arbeta med klimatanpassning av byggnader och mark för att bättre motstå klimat-händelser, utifrån riskerna för skyfall, förhöjda vattennivåer och värmeböljor.²⁵⁵

²⁵³ Boverket, 2015. Ovårdade tomter och förfallna byggnader. ISBN: 978-91-7563-286-5.

²⁵⁴ Fastighetsägarna, 2020. Klimatsäkra din fastighet. Fastighetsägare i ett förändrat klimat.

²⁵⁵ Samarbetet Offentliga fastigheter, 2021. Stöd i arbetet med klimatanpassning.

3.3 Kulturarv

3.3.1 Regler och tillämpning

Klimatförändringarna kan ha allvarliga effekter på kulturhistoriskt intressanta byggnader (kulturarvet), som utsätts för skaderisker såsom mögel, rötskador, skadedjur, stormskador och erosion. För att förhindra skadorna är det viktigt att klimatanpassningsåtgärder vidtas tidigt. Vissa regler begränsar dock möjligheten att klimatanpassa byggnader. Exempelvis stadgar PBL att ändringar till byggnader alltid ska utföras varsamt med hänsyn till dess karaktärsdrag och dess tekniska, historiska, kulturhistoriska, miljömässiga och konstnärliga värden. Särskilt värdefulla byggnader får inte förvanskas. Motsvarande gäller för bygglovspliktiga anläggningar.²⁵⁶ Den som planerar eller utför ett arbete (såsom en klimatanpassningsåtgärd) som berör kulturarvet ska dessutom enligt kulturmiljölagen (1998:950) ("**Kulturmiljölagen**") se till att skador på kulturmiljön så långt möjligt undviks eller begränsas.²⁵⁷ Bestämmelser om kulturmiljön finns också i bl.a. MB, PBL och skogsvårdslagen (1979:429) ("**SVL**").²⁵⁸

3.3.2 Information och stöd

På sin websida publicerar Naturvårdsverket ett metodstöd för klimatanpassning av statlig egendom och ett metodstöd för klimatanpassning av skyddade områden.²⁵⁹

²⁵⁶ Se 8 kap. 13, 17 och 18 §§ PBL.

²⁵⁷ 1 kap. 1 § Kulturmiljölagen.

²⁵⁸ 1 kap. 2 § st. 4 Kulturmiljölagen.

²⁵⁹ Naturvårdsverket.

<https://www.naturvardsverket.se/amnesomraden/klimatanpassning/handlingsplaner/fastighetsforvaltning-i-ett-forandrat-klimat/>. Hämtad 2022-09-28.

Riksantikvarieämbetet har tagit fram en handlingsplan "Kulturarv i ett förändrat klimat – handlingsplan för klimatanpassning 2019–2023",²⁶⁰ som bl.a. riktar sig mot länsstyrelserna och myndigheter som förvaltar statlig egendom. På sin websida ger Riksantikvarieämbetet en del information om klimatanpassning av kulturarv.²⁶¹

3.4 Roll- och ansvarsfördelning

3.4.1 Fastighetsägare

Fastighetsägaren har ett ansvar att hålla sin fastighet, såväl tomten som eventuella byggnader och skyddsanordningar, i ett vårdat skick samt sköta och underhålla dessa. Fastighetsägaren (och även till viss mån nyttjanderättshavaren) ansvarar enligt huvudregeln för eventuella skador på egendomen som klimatförändringarna kan leda till. Detta ansvar överförs till viss del till försäkringskollektivet. Av Klimatanpassningsstrategin 2017/18 framgår att ansvaret för skador till följd av extrema väderhändelser inte skiljer sig från ansvaret för annan riskhantering i samhället, och att grundprincipen ska vara att ansvaret för skydd av egendom ligger hos egendomens ägare.²⁶² Regeringen upprepar samma grundprincip även i Klimatanpassningsstrategin 2023/24.²⁶³ Det kan dock i vissa fall vara svårt för en enskild fastighetsägare att vidta lämpliga anpassningsåtgärder, särskilt avseende klimatrelaterade risker som kräver samordnade åtgärder, såsom vallar eller annat översvämningsskydd.²⁶⁴

²⁶⁰ Riksantikvarieämbetet. Kulturarv i ett förändrat klimat – handlingsplan för klimatanpassning 2019–2023.

²⁶¹ <https://www.raa.se/kulturarv/klimat-och-miljo/kulturarv-och-klimat-forandringar/>. Hämtad 2021-11-17.

²⁶² Klimatanpassningsstrategin 2017/18 s 77.

²⁶³ Klimatanpassningsstrategin 2023/24, s. 24.

²⁶⁴ Jfr SOU 2017:42 s 333.

I vissa fall kan fastighetsägaren även hållas ansvarig för skador som uppkommer på närliggande egendom. Hänsynsregeln i Jordabalken kan läggas till grund för en talan om vitesföreläggande mot fastighetsägare eller andra som driver en störande verksamhet att begränsa störningarna, eller eventuellt om förbud vid vite att fortsätta verksamheten. Bestämmelsen anses ålägga fastighetsägaren eller nyttjanderättshavaren en särskild aktsamhetsplikt i förhållande till omgivningen; vilken kan innebära ett längre gående ansvar för vållande än vad som följer av allmänna regler,²⁶⁵ framför allt vid underlåtenhet att vidta åtgärder som innebär vissa risker för omgivningen. Det är dock oklart om hänsynsregeln skulle kunna ligga till grund för ett föreläggande att vidta klimatanpassningsåtgärder.

11 kap. PBL kan användas för att förelägga en fastighetsägare att vidta vissa åtgärder, exempelvis om en fastighet orsakar betydande olägenhet för omgivningen. I mål P 6291-20 har MÖD gett uttryck för att byggnadsnämnden med stöd av 11 kap. PBL skulle ha möjlighet att förelägga en fastighetsägare att vidta åtgärder för att undvika att dagvatten från den egna fastigheten ska orsaka betydande olägenheter för kringliggande fastigheter.

3.4.2 **Kommuner**

Kommunen har enligt PBL ett ansvar att ingripa, genom exempelvis utfärdande av föreläggande, om byggnaders

tekniska egenskaper inte upprätthålls, om en fastighet inte hålls i ett vårdat skick, m.m. (se ovan).

Kommunen bör utnyttja möjligheten att upphäva eller ändra gamla detaljplaner för att anta nya som tar hänsyn till klimatförändringarna och som får genomslag vid lovpliktiga ändringar av bebyggelsen.

3.4.3 **Staten och de nationella myndigheterna**

Av Klimatanpassningsstrategin 2017/18 framgår att staten har ett ansvar för klimatanpassning i sin egenskap av fastighetsägare och verksamhetsutövare.²⁶⁶ Av Klimatanpassningsstrategin 2023/24 framgår att staten ska främja goda förutsättningar för planering.²⁶⁷ Vidare framgår det att regeringen avser att verka för att tydliggöra om och i så fall när det är ändamålsenligt att staten samordnar insatser eller deltar i finansiering av anpassningsåtgärder.²⁶⁸

Klimatanpassningsförordningen ålägger myndigheter som förvaltar eller underhåller statlig egendom en skyldighet att anpassa denna verksamhet till ett förändrat klimat.²⁶⁹

Länsstyrelserna ansvarar för det statliga kulturmiljöarbetet i länet,²⁷⁰ beslutar om tillstånd att förändra skyddade kulturmiljöer och om bidrag för att vårda dem.²⁷¹

Riksantikvarieämbetet har överinseende över kulturmiljöarbetet i landet.²⁷²

²⁶⁵ Se Skadeståndslag (1972:207).

²⁶⁶ SOU 2017:42. Vem har ansvaret? s 24.

²⁶⁷ Se Klimatanpassningsstrategin 2023/24, ss. 71-73.

²⁶⁸ Se Klimatanpassningsstrategin 2023/24, ss. 22-26.

²⁶⁹ 4 § 2 mening Klimatanpassningsförordningen.

²⁷⁰ 1 kap. 2 § st. 2 och 3 Kulturmiljölagen.

²⁷¹ Se förordningen (2010:1121) om bidrag till förvaltning av värdefulla kulturmiljöer.

²⁷² 1 kap. 2 § st. 2 och 3 Kulturmiljölagen.

3.5 Utredningar och översyn av regelverket

3.5.1 **Stärkt äganderätt, flexibla skyddsformer och naturvård i skogen**

2019 gav regeringen en särskild utredare i uppdrag att undersöka möjligheterna för och lämna förslag på åtgärder för stärkt äganderätt till skog, nya flexibla skydds- och ersättningsformer vid skydd av skogsmark samt hur internationella åtaganden om biologisk mångfald ska kunna förenas med en växande cirkulär bioekonomi.²⁷³

Utredningen, som tog namnet Skogsutredningen, överlämnade den 30 november 2020 betänkandet Stärkt äganderätt, flexibla skyddsformer och naturvård i skogen (SOU 2020:73). I budgetpropositionen för 2022 aviserade regeringen avsikten att lämna en proposition till riksdagen med anledning av Skogsutredningens förslag.²⁷⁴ I propositionen Stärkt äganderätt, flexibla skyddsformer och ökade incitament för naturvården i skogen (prop. 2021/22:58) aviserade regeringen att den avser att återkomma till riksdagen med förslag som tydliggör bestämmelserna om rätt till ersättning vid avslag på ansökan om tillstånd till avverkning i fjällnära skog.

3.5.2 **Tydligare bestämmelser om ersättning vid avslag på ansökningar om tillstånd till avverkning i fjällnära skog**

Propositionen *Tydligare bestämmelser om ersättning vid avslag på ansökningar om tillstånd till avverkning i fjällnära skog* (prop. 2021/22:207) behandlar betänkandets

²⁷³ Miljödepartementet. Dir. 2019:46 Stärkt äganderätt, flexibla skyddsformer och naturvård i skogen.

²⁷⁴ Prop. 2021/22:1 utg.omr. 23.

²⁷⁵ 31 kap. 9 § MB.

²⁷⁶ 15 §, 15 a §, 19 § och 19 a § SVL.

förslag i de delar som avser krav på tillstånd till avverkning i fjällnära skog, ersättning vid nekat tillstånd till sådan avverkning eller vid tillståndsbeslut med långtgående villkor samt närliggande frågor. Propositionen innehåller förslag till ändringar till MB²⁷⁵ och SVL²⁷⁶. Propositionens lagförslag trädde i kraft den 1 september 2022. Bland annat har det införts en presumtion om att pågående markanvändning är skogsbruk vid prövning av rätten till ersättning avseende produktiv skogsmark i fjällnära skog. För att ersättning ska lämnas krävs att den pågående markanvändningen inom den berörda delen av en fastighet avsevärt försvåras. För att säkerställa att ersättning inte betalas ut mer än en gång för ett och samma område eller för samma hänsyn har det också införts en bestämmelse som anger att om ersättning har lämnats enligt SVL kan inte ersättning lämnas på nytt för samma del av fastigheten eller för samma hänsyn. Ändringarna tydliggör att tillstånd till avverkning i fjällnära skog ska gälla i fem år. Vidare införs en möjlighet att meddela föreskrifter som medger undantag från kravet på tillstånd vid angrepp av växtskadegörare. I propositionen tydliggörs också att arbetssätt och incitament bör utvecklas för att öka attraktiviteten för formellt skydd som alternativ till tillståndsansökningar.²⁷⁷

²⁷⁷ Propositionen *Tydligare bestämmelser om ersättning vid avslag på ansökningar om tillstånd till avverkning i fjällnära skog* (prop. 2021/22:207), Miljö- och jordbruksutskottets betänkande 2021/22: MJU30, Riksdagsskrivelse 2021/22:453.

4. Vattenförsörjning och avloppshantering

4.1 Regler och tillämpning

Klimatförändringar medför stor inverkan på vattenresurser i tätbefolkade delar av landet med periodvis minskad vattentillgång, försämrad vattenkvalitet och ökad föroreningsrisk. Till nästa sekelskifte förväntas skyfallen bli mer intensiva. Nederbörden i Sverige förväntas öka under alla årstider, men mest under vintern. Den största ökningen beräknas ske i norra Sverige. På sommaren och hösten i södra Sverige beräknas ökningen inte vara lika tydlig.²⁷⁸

Det är kommunen som har ansvar för den allmänna vattenförsörjningen, men behovet av vatten kan även lösas genom enskild vattenförsörjning. Det finns olika redskap för att skapa förutsättningar för en robust vattenförsörjning, såsom riksintressen, regionplaner, regionala vattenförsörjningsplaner och den kommunala fysiska planeringen.

Utöver regler i plan- och bygglagstiftningen finns det flera andra lagar som reglerar frågor om vattenförsörjning och avlopp. Vattentjänstlagen syftar till att säkerställa att vattenförsörjning och avlopp (VA) ordnas ur ett långsiktigt perspektiv med hänsyn till både miljö och människors hälsa. Lagen reglerar förhållandet mellan kommunen, VA-huvudmannen och vattenkonsumenten. Enligt

²⁷⁸ SMHI. <https://www.smhi.se/klimat/klimatet-da-och-nu/klimatindikatorer/klimatindikator-nederbord-1.2887>. Hämtad 2024-07-03.

Vattentjänstlagen ska kommunen, om det med hänsyn till skyddet för människors hälsa eller miljön behöver ordnas vattenförsörjning eller avlopp i ett större sammanhang för en viss befintlig eller blivande bebyggelse, besluta om verksamhetsområde för vattentjänster och se till att behovet snarast tillgodoses i verksamhetsområdet genom en allmän VA-anläggning.²⁷⁹ Ansvaret enligt Vattentjänstlagen omfattar omhändertagande av dagvatten inom samlad bebyggelse.²⁸⁰

En allmän VA-anläggning får inte ordnas i strid med detaljplan, områdesbestämmelser eller andra bestämmelser om hur marken ska bebyggas, eller så att den försvårar en ändamålsenlig bebyggelse eller lämplig planläggning.²⁸¹ Det är därför viktigt att vid planläggningen ta hänsyn till behovet av allmänna VA-anläggningar. Kommunen måste visa hur dagvattenhanteringen kommer att lösas i detaljplanen (exempelvis i planbeskrivningens genomförandedel eller genom särskilda planbestämmelser). En sådan lösning blir beroende av bl.a. de krav som anges i Vattentjänstlagen, samt de möjligheter som finns i fjärde kapitlet PBL att i detaljplanen reglera markanvändningen, bebyggelsens omfattning och placering, markens höjdläge och anordnande, m.m. (se ovan). Särskilda skyddsåtgärder kan regleras som villkor för bygglov eller startbesked eller som restriktioner avseende möjligheten att anlägga källare och angivande av en lägsta golvnivå. När Vattentjänstlagen inte är tillämplig är det fastighetsägaren som svarar för dagvattenhanteringen. I ett sådant fall kan kommunen reglera hanteringen med hjälp av planbestämmelser,

²⁷⁹ 6 § Vattentjänstlagen.

²⁸⁰ 6 § Vattentjänstlagen.

²⁸¹ 11 § VA-lagen.

men kan också behöva särskilt reglera vilka anläggningar som ska vara gemensamma för att säkerställa ett genomförande.²⁸²

Sedan 1 januari 2023 ställs det i Vattentjänstlagen krav på att det ska finnas en aktuell vattentjänstplan i varje kommun. Vattentjänstplanen ska dels innehålla kommunens långsiktiga planering av hur behovet av allmänna vattentjänster ska tillgodoses, dels innehålla kommunens bedömning av vilka åtgärder som behöver vidtas för att de allmänna VA-anläggningarna ska fungera vid en ökad belastning på grund av skyfall. Planen är inte bindande och ska aktualiseras vart fjärde år.²⁸³

Utöver Vattentjänstlagen finns ett stort antal bestämmelser som på olika sätt berör vattenförsörjningen och som kräver att intresseavvägningar och prioriteringar görs. Förordning (2019:556) om statligt stöd för bättre vatten-

hushållning möjliggör stöd till åtgärder som syftar till bättre vattenhushållning och bättre tillgång till dricksvatten. MB gäller alla delar av vattentjänsterna avseende uttag och överföring av råvatten, skydd av vattentäkt, vattenverk, vattenreningsverk samt dess ledningsnät och hantering av dagvatten. Som huvudregel är alla vattenuttag tillståndspliktiga.²⁸⁴ Prövningen är inriktad på vattenuttagets miljöpåverkan. Havsmiljöförordningen²⁸⁵, som implementerar EU-ramdirektivet om en marin strategi²⁸⁶ och hänvisar till art- och habitatdirektivet²⁸⁷, avloppsdirektivet²⁸⁸, kommissionsbeslutet²⁸⁹, vattendirektivet²⁹⁰, direktivet om prioriterade ämnen²⁹¹, fågeldirektivet²⁹² och badvatten-

²⁸² Se 4 kap. 18 § PBL och Boverket (2023). Dagvatten vid detaljpaneläggning. <https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/planering/detaljplan/temadelar-detaljplan/dagvatten-i-detaljplan/dagvatten-vid-detaljpanelaggning/> Hämtad 2024-07-25.

²⁸³ Se 6a och 6b §§ Vattentjänstlagen.

²⁸⁴ Se 11 kap. 9 § MB.

²⁸⁵ Havsmiljöförordning (2010:1341).

²⁸⁶ Europaparlamentets och rådets direktiv 2008/56/EG av den 17 juni 2008 om upprättande av en ram för gemenskapens åtgärder på havsmiljöpolitikens område (Ramdirektiv om en marin strategi).

²⁸⁷ Rådets direktiv 92/43/EEG av den 21 maj 1992 om bevarande av livsmiljöer samt vilda djur och växter, i lydelsen enligt rådets direktiv 2013/17/EU.

²⁸⁸ Rådets direktiv 91/271/EEG av den 21 maj 1991 om rening av avloppsvatten från tätbebyggelse, i lydelsen enligt rådets direktiv 2013/64/EU.

²⁸⁹ Kommissionens beslut (EU) 2017/848 av den 17 maj 2017 om fastställande av kriterier och metodstandarder för god miljöstatus i marina vatten, specifikationer och standardiserade metoder för övervakning och bedömning och om upphävande av beslut 2010/477/EU.

²⁹⁰ Europaparlamentets och rådets direktiv 2000/60/EG av den 23 oktober 2000 om upprättande av en ram för gemenskapens åtgärder på vattenpolitikens område, i lydelsen enligt kommissionens direktiv 2014/101/EU.

²⁹¹ Europaparlamentets och rådets direktiv 2008/105/EG av den 16 december 2008 om miljö kvalitetsnormer inom vattenpolitikens område och ändring och senare upphävande av rådets direktiv 82/176/EEG, 83/513/EEG, 84/156/EEG, 84/491/EEG och 86/280/EEG, samt om ändring av Europaparlamentets och rådets direktiv 2000/60/EG, i lydelsen enligt Europaparlamentets och rådets direktiv 2013/39/EU.

²⁹² Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/147/EG av den 30 november 2009 om bevarande av vilda fåglar, i lydelsen enligt rådets direktiv 2013/17/EU.

direktivet²⁹³, samt havskonventionerna²⁹⁴, Miljöbedömningsförordningen och HaV:s föreskrifter²⁹⁵ är andra regler som påverkar förutsättningarna att säkerställa en robust vattenförsörjning.

I sammanhanget kan den kommande EU-förordningen om minimikrav för återanvändning av vatten²⁹⁶ nämnas.

Förordningen innehåller EU-gemensamma minimikrav på kvalitet, kontroller och riskhantering för återanvändning av avloppsvatten för jordbruksbevattnings. Förordningen innebär nya regler som ser till att återvunnet avloppsvatten avsett för jordbruksbevattnings är så säkert att såväl miljön som människors och djurs hälsa skyddas från betydande påverkan från olika typer av föroreningar. Förordningen avser att bidra till att lindra vattenbrist inom EU och är en åtgärd för klimatanpassning. Förordningen började tillämpas den 26 juni 2023.

Vidare berörs alla vattenverk av Reach-förordningen²⁹⁷, som reglerar kemikaliehanteringen inom EU. Avseende hantering av och kvaliteten på dricksvatten tillämpas livsmedelslagstiftningen, dvs livsmedelslagen (2006:804) ("**Livsmedelslagen**"), livsmedelsförordningen (2006:813) ("**Livsmedelsförordningen**") och Livsmedelsverkets föreskrifter.²⁹⁸ Den 12 januari 2021 trädde ett nytt dricksvattendirektiv²⁹⁹ i kraft. Direktivet innebär nya krav för producenter och tillhandahållare av dricksvatten samt

²⁹³ Europaparlamentets och rådets direktiv 2006/7/EG av den 15 februari 2006 om förvaltning av badvattenkvaliteten och om upphävande av direktiv 76/160/EEG, i lydelsen enligt rådets direktiv 2013/64/EU.

²⁹⁴ Konventionen om skydd av Östersjöområdets marina miljö (SÖ 1996:22) och konventionen för skydd av den marina miljön i Nordostatlanten (SÖ 1994:25).

²⁹⁵ Se exempelvis HVMFS 2012:18 om vad som kännetecknar god miljöstatus samt miljö kvalitetsnormer.

kontrollmyndigheter, som bland annat omfattar riskbedömning av försörjningssystemet och nya parametrar att undersöka i dricksvattnet. Direktivet infördes i nya dricksvattenföreskrifter (LIVSFS 2022:12) som trädde i kraft den 1 januari 2023.

Regler som kan ha betydelse för förutsättningarna att inrätta en VA-anläggning är ledningsrättslagen (1973:1144) ("**LL**") som reglerar rätten att utnyttja utrymme inom en fastighet för en ledning eller annan anordning, jordabalken (1970:994) som reglerar rättsförhållanden rörande fast egendom, expropriationslagen (1972:719) ("**ExL**") som reglerar förutsättningarna för att tvångsvis ta mark i anspråk, Anläggningslagen som reglerar bl.a. hur vatten- eller avloppsanläggningar kan inrättas som gemensamhetsanläggningar som ordnar dricksvattenförsörjningen för ett område från en gemensam vattentäkt, och lagen (1973:1150) om förvaltning av samfälligheter.

Exempelvis kan 12 § LL eller 2 kap 2-4 §§ ExpL skapa förutsättningar för den markåtkomst som behövs för inrättandet av en VA-anläggning. Kommunens möjligheter att tvångsvis ta annan mark i anspråk kan dock begränsas av andra regler, såsom egendomsskyddet i art. 1 Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna ("**EKMR**")

²⁹⁶ Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2020/741 av den 25 maj 2020 om minimikrav för återanvändning av vatten.

²⁹⁷ Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1907/2006 om registrering, utvärdering, godkännande och begränsning av kemikalier (Reach) och inrättande av en europeisk kemikaliemyndighet.

²⁹⁸ 1 § LIVSFS 2017:2. Livsmedelsverkets föreskrifter om ändring i Livsmedelsverkets föreskrifter (SLVFS 2001:30) om dricksvatten.

²⁹⁹ Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2020/2184 av den 16 december 2020 om kvaliteten på dricksvatten.

och 2 kap. 15 § regeringsformen (1974:152). Ett tvångsvis markanspråk kräver därför bl.a. att en proportionalitetsavvägning görs för att bedöma åtgärdens lämplighet.

4.2 Roll- och ansvarsfördelning

4.2.1 Kommunen

Det är kommunen som har huvudansvaret för den allmänna vattenförsörjningen. Kommunens skyldigheter kan aktualiseras både för ny och befintlig bebyggelse. Ansvarsreglerna i Vattentjänstlagen ersätter inte det ansvar kommunen har för att ny bebyggelse i detaljplan lokaliseras till lämplig mark enligt PBL. Ansvaret enligt Vattentjänstlagen aktualiseras endast för skador som beror på VA-anläggningen, och täcker därför inte översvämningsskador på grund av exempelvis skyfall.

4.2.2 VA-huvudmannen

En allmän VA-anläggning ska ha en viss kapacitet att leda bort dagvattnet från området. Uppfyller inte anläggningen dessa krav kan VA-huvudmannen vara ersättningsskyldig för översvämningsskador som beror på anläggningen.³⁰⁰ Vid ansvarskonkurrens avgörs ansvaret för eventuella skador relaterad till VA-anläggningen med tillämpning av Vattentjänstlagens ansvarsregler. Ansvar enligt annan lagstiftning, såsom skadeståndslagen (1972:207), skulle kunna aktualiseras vid en översvämning som inte beror på VA-anläggningen.³⁰¹

³⁰⁰ 45 § VA-lagen.

³⁰¹ SOU 2017:42. Vem har ansvaret? ss 224-225.

³⁰² 11 § Livsmedelslagen.

³⁰³ Förordning (2009:1426) med instruktion för Livsmedelsverket.

4.2.3

De nationella myndigheterna

HaV vägleder om framtagande och utformning av vattenskyddsområden och pekar ut anspråk om riksintressen för områden för dricksvattenanläggningar.

Livsmedelsverket, länsstyrelserna, andra statliga myndigheter och kommunerna är kontrollmyndigheter för dricksvatten.³⁰²

Livsmedelsverket har genom sin instruktion ansvar för nationell samordning av dricksvattenfrågor, särskilt vad gäller anpassningar till klimatförändringar och kris- och beredskapsplanering avseende dricksvattenförsörjning.³⁰³

Den Nationella samordningsgruppen har skapats 2020 i syfte att verka för en trygg och säker dricksvattenförsörjning och ge stöd i dricksvattenfrågor. I den Nationella samordningsgruppen för dricksvatten ingår HaV, Boverket, Folkhälsomyndigheten, SGU, Kemikalieinspektionen, SMHI, Trafikverket, en representant för länsstyrelserna, Sveriges Kommuner och Regioner, MSB, Svenskt Vatten, en representant för Vattenmyndigheterna och två representanter för kommunerna.³⁰⁴

SGU har ett särskilt ansvar för det nationella miljö-kvalitetsmålet Grundvatten av god kvalitet. Myndigheten kartlägger grundvattenförekomster, bedömer uttags-möjlighet och förekomstens sårbarhet för föroreningar.

Vattenmyndigheterna har det övergripande ansvaret för att EU:s ramdirektiv för vatten genomförs i Sverige. De

³⁰⁴ Livsmedelsverkets information om den nationella samordningsgruppen för dricksvatten:

<https://www.livsmedelsverket.se/om-oss/samarbeten-och-projekt/nationell-samordningsgrupp-for-dricksvatten>. Hämtad 2022-12-12.

sammanställer statusbedömningar för grund- och ytvattenförekomster, där dricksvattenresurser ingår och beslutar om miljökvalitetsnormer samt åtgärdsprogram för att normerna ska uppnås.

4.2.4 Dricksvattenproducenten

Det är dricksvattenproducenten som är ansvarig för att dricksvattnet i kranen har god kvalitet och är säkert att dricka, det vill säga uppfyller kraven i Livsmedelsverkets föreskrifter om dricksvatten. Dricksvattenproducentens ansvar stannar dock vid den så kallade förbindelsepunkten, dvs gränsen mellan den allmänna VA-anläggningen och fastighetens VA-installation. Livsmedelsverkets nya föreskrifter om dricksvatten trädde i kraft den 1 januari 2023.³⁰⁵

4.2.5 Fastighetsägaren

Äganderätten innebär att fastighetsägaren står risken för eventuella skador som drabbar fastighetsägarens egendom. Exempelvis ansvarar fastighetsägaren för dricksvattnets kvalitet efter förbindelsepunkten. Det gällande rättsläget innebär vidare att om en fastighetsägare som drabbats av översvämning inte kan utkräva ansvar av VA-huvudmannen, får fastighetsägaren själv bära kostnaderna, vilket ofta sker genom ianspråktagande av försäkring.

³⁰⁵ Livsmedelsverkets information om nya dricksvattenföreskrifter: https://www.livsmedelsverket.se/foretagande-regler-kontroll/dricksvattenproduktion/regler-om-dricksvatten/fragor-och-svar-om-nya-dricksvattenföreskrifterna#Nya_f%C3%B6reskrifter_och_v%C3%A4gledning. Hämtad 2022-11-28.

4.3 Utredningar och översyn av regelverket

4.3.1 Tillgång till dricksvatten

En särskild utredare har getts i uppdrag att föreslå hur det kommande EU-direktivet om kvaliteten på dricksvatten och om bättre tillgång till dricksvatten för alla i unionen i sin helhet ska genomföras i svensk rätt.³⁰⁶ Uppdraget redovisades i oktober 2021 i betänkandet En säker tillgång till dricksvatten (SOU 2021:81).³⁰⁷

I flera delar av betänkandet omnämns klimatförändringarna och de risker som dessa medför för dricksvattenförsörjningen.³⁰⁸ Utredningen konstaterar att direktivet ställer krav på att den riskbaserade metoden för dricksvattensäkerhet ska användas så att den tar större hänsyn till hur klimatförändringarna påverkar vattenresurserna. Mot denna bakgrund föreslår utredningen att riskbedömning och riskhantering avseende tillrinningsområden för uttagpunkter för dricksvatten ska utföras av Vattenmyndigheterna. Utredningen föreslår även att Vattenmyndigheterna ska ha rätt att, på grundval av riskbedömningen, besluta om riskhanteringsåtgärder. Förebyggande och begränsande åtgärder bör rikta sig mot myndigheter och kommuner, som i sin tur med hjälp av befintliga styrmedel får omsätta åtgärderna i praktiken.³⁰⁹ HaV föreslås få ansvar för att samordna Vattenmyndigheternas arbete och tillsammans med SGU få befogenhet att inom sina ansvarsområden meddela närmare föreskrifter om den riskbedömning och riskhantering som Vatten-

³⁰⁶ Dir. 2020:76. Genomförande av det nya EU-direktivet om kvaliteten på dricksvatten och om bättre tillgång till dricksvatten för alla i unionen.

³⁰⁷ SOU 2021:81 s 26.

³⁰⁸ Se exempelvis SOU 2021:81 ss 107 och 183.

³⁰⁹ SOU 2021:81 s 20.

myndigheterna ska utföra. För att genomföra direktivet i enlighet med utredningens förslag krävs författningsändringar i 5 kap. MB och Vattenförvaltningsförordningen.³¹⁰

Utredningen nämner också mål om tillstånd enligt MB som ett sätt att ta hänsyn till klimatförändringarna, och ger som exempel att ett tillstånd för vattenverksamhet kan begränsa uttagsvolymen eller tidsbegränsas, bl.a. om det finns osäkerheter beträffande framtida klimatpåverkan, och att ett tillstånd för bortledning av grundvatten från ett verksamhetsområde kan innehålla villkor som begränsar mängderna vatten som får ledas bort, eller villkor som kräver återledning av vatten.³¹¹

I propositionen Genomförande av EU:s nya dricksvattendirektiv (prop. 2023/24:30) föreslogs lagändringar för att genomföra EU:s nya dricksvattendirektiv. Det nya direktivet skiljer sig från det tidigare direktivet bland annat genom att det ställer krav på att det ska införas en riskbaserad metod för dricksvattensäkerhet som omfattar alla led i dricksvattenkedjan, samt genom att direktivet reglerar material som kommer i kontakt med dricksvatten och kräver åtgärder mot vattenläckage. Propositionen ledde till ändringar i Livsmedelslagen och Livsmedelsförordningen som trädde i kraft den 1 mars 2024 respektive 14 mars 2024.

4.3.2 **Dagvattenhantering**

I syfte att få till stånd en optimerad dagvattenhantering har Klimatanpassningsutredningen 2017 (SOU 2017:42) föreslagit att det i Vattentjänstlagen skulle införas en

³¹⁰ SOU 2021:81 s 20 f.

³¹¹ SOU 2021:81 s 90.

³¹² SOU 2017:42. Vem har ansvaret? s 26.

möjlighet att i vissa fall ställa krav på fastighetsägare att hantera dagvatten inom den egna fastigheten.³¹² Regeringen har dock i Klimatanpassningsstrategin 2017/18 angett att konsekvenserna av förslaget behövde analyseras vidare.³¹³ Av Klimatanpassningsstrategin 2023/24 framgår att regeringen avser att se över ansvarsfördelningen för dagvattenhanteringen i ett förändrat klimat.³¹⁴

Som framgår nedan har vissa lagändringar som har bäring på dagvattenhantering trätt i kraft sedan Rapporten först publicerades, och ytterligare lagändringar har föreslagits.

4.3.3 **Hållbara vattentjänster**

Regeringen har tidigare aviserat en proposition till riksdagen baserat på betänkandet Vägar till hållbara vattentjänster (SOU 2018:34) under våren 2021. Betänkandet tar upp frågor som rör Vattentjänstlagen och behandlar bland annat vilka möjligheter som finns via vatten och avloppstaxan att finansiera anpassningsåtgärder på grund av framtida klimatförändringar. Främst berör betänkandet översvämningar och dess påverkan på dagvatten. Propositionen Vägar till hållbara vattentjänster (Prop. 2021/22:208) publicerades den 5 april 2022. I propositionen lämnades lagförslag som syftade till att skapa förutsättningar för långsiktigt hållbara vatten- och avloppslösningar samt att öka allmänhetens insyn och möjlighet till deltagande och påverkan vid den kommunala planeringen av hur behovet av allmänna vattentjänster i kommunen ska tillgodoses. Riksdagens civilutskott tillstyrkte delvis propositionen. De lagändringar som

³¹³ Klimatanpassningsstrategin 2017/18 s 22.

³¹⁴ Se Klimatanpassningsstrategin 2023/24, s. 48.

utskottet tillstyrkte innebär bl.a. att kommunernas bedömning av behovet av en allmän vattentjänst ska bli mer flexibel. Dessutom ska varje kommun ha en aktuell vattentjänstplan som bl.a. innehåller kommunens långsiktiga planering av hur behovet av allmänna vattentjänster ska tillgodoses.³¹⁵ Lagändringarna trädde i kraft den 1 januari 2023. Bestämmelserna om krav på att varje kommun ska ha en vattentjänstplan tillämpades för första gången för tid efter den 31 december 2023.

4.3.4 Vattenfrågor vid planläggning och byggande

En särskild utredare har fått i uppdrag att genomföra en översyn av de bestämmelser i PBL som avser vatten. Syftet med utredningen är för det första att förenkla och förtydliga på vilket sätt MKN för vatten ska få genomslag vid planläggning och prövning enligt PBL på ett sätt som motsvarar kraven i EU-rätten och underlättar kommunernas tillämpning av dessa krav. För det andra är syftet att ge kommunerna de verktyg som behövs för att säkerställa att de krav på miljömässigt och ekonomiskt hållbara lösningar för dag- och dricksvatten som ställs vid planläggning och prövning enligt PBL kan genomföras i dag och vid ett förändrat klimat. Utredaren ska bland annat (i) analysera kommunernas förutsättningar att säkerställa att MKN för yt- och grundvatten följs vid planläggning och vid prövning enligt 9 och 10 kap. PBL; (ii) se över kommunernas möjligheter att hantera dagvatten på ett hållbart sätt vid detaljplanläggning och vid prövning enligt 9 och 10 kap. PBL; (iii) analysera kommunernas förutsättningar att trygga dricksvattenförsörjning vid planläggning och (iv) lämna nödvändiga författningsförslag.³¹⁶

³¹⁵ Civilutskottets betänkande 2021/22:CU29. Riksdagsskrivelse 2021/22:446.

Uppdraget redovisades genom utredningen En enklare hantering av vattenfrågor vid planläggning och byggande (SOU 2023:72). I utredningen föreslås ändringar i PBL, Vattentjänstlagen och MB. Ändringarna i MB avser huvudsakligen förtydligande av bestämmelserna om miljö kvalitet i 5 kap. MB, samt införande av nya bestämmelser om hänsynstagande till miljö kvalitet vid planläggning.

Utredningen föreslår bl.a.:

- att det ska införas en legaldefinition av dagvatten i både PBL och Vattentjänstlagen;
- att det i Vattentjänstlagen ska förtydligas att dagvattenhantering är en egen vattentjänst skild från avloppshantering;
- att kommunen ska ha befogenhet att, om det behövs för att förbättra funktionen eller öka säkerheten hos en allmän VA-anläggning, kunna kräva att fastighetsägare inom området genomför eller underhåller specifika åtgärder för dagvattenhantering enligt gällande skyddsbestämmelser eller planbestämmelser i detaljplaner eller områdesbestämmelser. Utredningen konstaterar att enskilda fastighetsägare (via bestämmelser i Jordabalken, MB och PBL) redan har ett generellt ansvar att se till att avvattningen av den egna tomten inte medför en *betydande olägenhet* för omgivningen, men att det kan finnas andra situationer när kommunen bör kunna förelägga en enskild fastighetsägare att vidta åtgärder som behövs för att förebygga problem vid kommande skyfall. Enligt förslaget får ett sådant

³¹⁶ Regeringen, 2021. Kommittédirektiv. Vattenfrågor vid planläggning och byggande. Dir. 2021:92.

föreläggande förenas med vite. Ett sådant föreläggande får inte vara oskäligt i förhållande till fastighetsägaren. Om fastighetsägaren föreläggs att vidta åtgärder som går utöver fastighetsägarens ordinarie ansvar för dagvattenhantering på tomten, ska fastighetsägaren ha rätt till ersättning;

- att länsstyrelsen eller kommunen ska få utökade möjligheter att meddela föreskrifter om förbud eller begränsningar av användningen av dricksvatten vid vattenbrist eller risk för vattenbrist;
- att det ska införas krav på ansökan eller beslut om vattenskyddsområde för allmänna dricksvattentäkter som i genomsnitt ger mer än 10 kubikmeter dricksvatten per dygn eller försörjer fler än 50 personer;
- att VA-huvudmannen ska ges rätt att stänga av vattenförsörjningen till en fastighet om en skyldighet enligt föreskrifterna om förbud eller begränsning av dricksvattenanvändning inte efterlevs;
- att dagvatten ska pekas ut som ett eget allmänt intresse i 2 kap. 6 § PBL som ska beaktas avseende byggnadsverks placering och utformning;
- att tillämpningsområdet för 2 kap. 10 § PBL, enligt vilken MKN enligt 5 kap. MB ska följas vid planläggning och andra ärenden enligt PBL, ska begränsas till att endast omfatta planläggning;

³¹⁷Miljödepartementet, 2018. Kombinationseffekter och gruppvis hantering av ämnen. Dir. 2018:25.

- att det av region- och översiktsplaner ska framgå hur hänsyn har tagits till bestämmelserna om miljö kvalitet i 5 kap. MB i stället för på vilket sätt som bestämmelserna har följts;
- att det i regionplaner ska framgå hur planen har samordnats med de kommunala vattentjänstplanerna; samt
- att kommunen ska tilldelas nya möjligheter att bestämma om skyddsåtgärder och andra åtgärder som är kopplade till vatten i en detaljplan, såsom skyddsåtgärder för att motverka eller förebygga vattenbrist.

4.3.5

Gruppvis hantering av ämnen

Den 29 mars 2018 gav regeringen en särskild utredare i uppdrag att (i) kartlägga möjligheter, hinder och tidigare insatser inom relevanta EU-rättsakter för gruppvis hantering av ämnen; (ii) föreslå strategier för framtida gruppvis hantering och, vid behov, nödvändiga ändringar av relevanta EU-rättsakter för gruppvis hantering av ämnen; (iii) sammanställa det vetenskapliga kunskapsläget, kartlägga vilka möjligheter och hinder som finns i olika relevanta EU-rättsakter och tidigare insatser på området för kombinationseffekter; och (iv) föreslå strategier för att möjliggöra reglering baserad på eller med hänsyn till kombinationseffekter, föreslå andra strategier för att minska riskerna och, vid behov, föreslå nödvändiga ändringar av relevanta EU-rättsakter.³¹⁷ Uppdraget redovisades i oktober 2019 i betänkandet Framtidens kemikaliekontroll - Hantering av kombinationseffekter och gruppering av ämnen (SOU 2019:45).³¹⁸ I betänkandet

³¹⁸ SOU 2019:45. Framtidens kemikaliekontroll. Hantering av kombinationseffekter och gruppering av ämnen.

påpekas att den svenska folkhälsopolitiken understryker vikten av att hantera miljöproblem såsom luftföroreningar, farliga kemikalier, förlust av biologisk mångfald och klimatförändringar för att uppnå en "god och jämlik hälsa".³¹⁹ Utredningen föreslår bl.a. att det inrättas en svensk myndighetsövergripande arbetsgrupp som bör få ansvaret att utveckla system och processer som möjliggör överföring av data och kunskap mellan olika lagstiftningar och myndigheter. Enligt utredningens förslag inleds arbetet således på nationell nivå, men de kunskaper och erfarenheter som detta genererar kan sedan användas för att bereda väg för en liknande utveckling på EU-nivå. Förslaget bereds inom Regeringskansliet.

4.3.6 Vattenförvaltning

Vattenförvaltningen har utretts flera gånger, senast i Vattenförvaltningsutredningens betänkande En utvecklad vattenförvaltning.³²⁰ Förslag om en förändrad struktur bereds inom Regeringskansliet.

4.3.7 Tillgång till kemikalier för vattenrening

Regeringen har den 9 december 2021 gett Kemikalieinspektionen i uppdrag att kartlägga och analysera tillgången till kemikalier för vattenrening. Analysen ska identifiera möjliga åtgärder för en effektiv och hållbar tillgång och för att minska sårbarheter relaterade till eventuella framtida bristsituationer.³²¹ Uppdraget slutredovisades i juni 2022 genom rapporten Kartläggning och analys av tillgången till kemikalier för vattenrening. I

³¹⁹ SOU 2019:45 s 148.

³²⁰ SOU 2019:66. En utvecklad vattenförvaltning.

³²¹ Regeringen.

<https://www.regeringen.se/regeringsuppdrag/2022/02/uppdrag-att->

rapporten ges förslag på åtgärder för att, på kort och lång sikt, öka förutsättningarna för en robust dricksvattenproduktion och avloppsvattenrening. Förslagen omfattar bland annat att ställa krav på vattenverk och avloppsreningsverk att klara av att upprätthålla verksamheten i minst tre månader utan leverans av kemikalier för vattenrening och att införa nationella beredskapslager för vissa vattenrenings-kemikalier.³²²

Därefter har regeringen gett en utredare i uppdrag att analysera och lämna förslag på en författningsreglerad ordning för fördelning av vattenreningskemikalier vid brist. Uppdraget redovisades den 27 mars 2023 genom promemorian En säkrare tillgång till vattenreningskemikalier (Ds 2023:9). I promemorian presenteras bl.a. förslag till lag om omfördelning av vattenreningskemikalier vid vissa allvarliga bristsituationer. Den föreslagna lagen syftar till att möjliggöra att dricksvattenproduktion, verksamhet inom rening av avloppsvatten och annan samhällsviktig verksamhet kan prioriteras vid en allvarlig brist på vattenreningskemikalier. Promemorian bereds inom Regeringskansliet.

4.3.8 Utökad samordningsuppdrag till Livsmedelsverket gällande dricksvatten

Regeringen gav 2018 Livsmedelsverket i uppdrag att inrätta ett nationellt dricksvattenråd, i syfte att stärka det förebyggande arbetet med att skydda dricksvattnet och arbeta för en fortsatt trygg dricksvattenförsörjning.

[kartlagga-och-analysera-tillgangen-till-kemikalier-for-vattenrening/](#). Hämtad 2022-12-12.

³²² Kemikalieinspektionen. Rapport 2/22. Kartläggning och analys av tillgången till kemikalier för vattenrening. Rapport från ett regeringsuppdrag.

Sedan 2020 samordnas arbetet i den Nationella samordningsgruppen för dricksvatten.

beredskapssamordnare, säkerhetschefer och dricksvattenproducenter.³²⁷

Regeringen har i vårändringsbudgeten 2022 aviserat att utöka och förstärka den nationella förmågan avseende nödvattenförsörjningen med 10 miljoner kronor och ett behov av att stärka kunskapen kring kemiska, biologiska och radionukleära hot, inklusive den nationella analysförmågan på dricksvattenområdet genom att tillföra 4 miljoner kronor.

4.4 Information och stöd

Boverket har tagit fram en rapport 2018:35 Fysisk planering för en trygg dricksvattenförsörjning – behov och möjligheter,³²³ och en vägledning till kommuner och länsstyrelser rörande tillämpningen av PBL för att trygga dricksvattenförsörjningen.³²⁴

HaV har tagit fram en vägledning för regional vattenförsörjningsplanering.³²⁵

Livsmedelsverket har, i samverkan med andra myndigheter, branschorganisationer och representanter från dricksvattenproducenterna, tagit fram en handbok för tillämpad klimatanpassning av dricksvatten.³²⁶

Livsmedelsverket har tagit fram en guide för planering av nödvattenförsörjning, som vänder sig till kommunernas

³²³ Boverket, 2018. Rapport 2018:35. Fysisk planering för en trygg dricksvattenförsörjning – behov och möjligheter.

³²⁴ Boverket, 2021. Vattenförsörjning. <https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/planering/oversiktsplan/allmannaintressen/hav/struktur/vattenforsorjning/>. Hämtad 2021-11-18.

³²⁵ HaV, 2020. Rapport 2020:1. Vägledning för regional vattenförsörjningsplanering. För en säker och långsiktig dricksvattenförsörjning.

³²⁶ Livsmedelsverket, 2019. Handbok för klimatanpassad dricksvattenförsörjning.

³²⁷ Livsmedelsverket, 2017. Guide för planering av nödvattenförsörjning.

5. Kris och katastrofberedskap

5.1 Inledning

Klimatförändringarna kan leda till bränder, skred, ras, översvämningar, stormar och utflöden av skadliga ämnen. Förutom störningar i samhällsviktiga verksamheter och påverkan på människors liv och hälsa har även klimatförändringarna en påverkan på Sveriges säkerhet, och kan öka risken för krig, konflikter och fattigdom.³²⁸ Mot denna bakgrund har Sveriges förmåga att i fredstid hantera antagonistiska hot ansetts behöva förbättras och regeringen har 2020 låtit inleda en översyn av den nationella säkerhetsstrategin.³²⁹

I art. 13 p. 1 a) i CER-direktivet³³⁰ framhålls att medlemsstaterna ska säkerställa att kritiska entiteter vidtar lämpliga och proportionella tekniska, säkerhetsmässiga och organisatoriska åtgärder för att säkerställa sin motståndskraft, på grundval av den relevanta information som tillhandahålls av medlemsstaterna om medlemsstaternas riskbedömning samt resultatet av riskbedömningen av kritiska entiteter, inbegripet åtgärder som är nödvändiga för att förhindra

³²⁸ Regeringskansliet. Statsrådsberedningen, 2017. Nationell säkerhetsstrategi s 25

³²⁹ Prop. 2020/21:3. Totalförsvaret 2021-2025 s 69.

³³⁰ Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2022/2557 av den 14 december 2022 om kritiska entiteters motståndskraft och om upphävande av rådets direktiv 2008/114/EG

³³¹ Regeringens skrivelse 2023/24:163 Nationell säkerhetsstrategi.

incidenter från att uppstå, med vederbörlig hänsyn till åtgärder för katastrofriskreducering och klimatanpassning.

I den nationella säkerhetsstrategin³³¹ anges att regeringen avser att i arbetet med krisberedskap anlägga ett klimatanpassningsperspektiv och verka för samordning och stärkande av arbetet med klimatanpassning och katastrofriskreducering både nationellt och internationellt.³³²

I Klimatanpassningsstrategin 2023/24 bekräftar regeringen vikten av att i arbetet med civilt försvar och krisberedskap anlägga ett klimatanpassningsperspektiv och verka för samordning av arbetet med klimatanpassning och katastrofriskreducering.³³³

Totalförsvaret består av civilt och militärt försvar. Syftet med det civila försvaret är att samhället ska fungera vid höjd beredskap och krig. Arbetet med civilt försvar, katastrofriskreducering och förebyggande av olyckor styrs och inriktas genom ett antal olika regler som översiktligt presenteras nedan. Reglerna får betraktas som svåröverskådliga, bl.a. vad avser förhållandet mellan lagstiftningen om olyckor och lagstiftningen om krisberedskap, samt även vad avser fördelningen av ansvaret myndigheterna emellan.³³⁴

³³² Regeringens skrivelse 2023/24:163 Nationell säkerhetsstrategi, s. 28.

³³³ Klimatanpassningsstrategin 2023/24, s. 39.

³³⁴ Detta synsätt utvecklas närmare i rapporten "Ansvar vid naturolycka", framtagen av Nationell plattform för arbete med naturolyckor ss 17-18.

5.2 Krisberedskap och civilt försvar

5.2.1 Inledning

I propositionen Stärkt krisberedskap - för säkerhets skull (2007/08:92) definieras en kris som en händelse som drabbar många människor och stora delar av samhället och hotar grundläggande värden och funktioner.³³⁵ I propositionen omnämns klimatförändringar och naturkatastrofer som exempel på hot mot samhällets säkerhet.³³⁶ Skydd och åtgärder mot naturolyckor, där konsekvenserna berör många samhällssektorer, kräver att aktörerna uppnår en samlad syn från förberedelser till akut hantering, återuppbyggnad och lärande av det inträffade.³³⁷

Inom krisberedskap och civilt försvar finns det sju prioriterade områden för samhällets stöd till Försvarsmakten: livsmedel, energi, information och kommunikation, transporter, hälso- och sjukvård, skydd och säkerhet och finansiella tjänster.³³⁸ Ansvar och roller inom krisberedskap styrs bl.a. av förordning (2015:1053) om totalförsvar och höjd beredskap ("**Totalförsvarsförordningen**") och förordning (2022:524) om statliga myndigheters beredskap ("**Beredskapsförordningen**").

Totalförsvarsförordningen syftar till att statliga myndigheter genom sin verksamhet ska minska sårbarheten i samhället och utveckla en god förmåga att hantera sina uppgifter inför och vid höjd beredskap. Enligt Totalförsvarsförordningen ska varje myndighet i sin verksamhet

beakta totalförsvarets krav. Exempelvis ska myndigheterna planera för att under höjd beredskap kunna fortsätta sin verksamhet så långt det är möjligt, med hänsyn till tillgången på personal och förhållandena i övrigt.

Genom Beredskapsförordningen (som utfärdades den 19 maj 2022 och ersatte förordningen (2015:1502) om krisberedskap och bevakningsansvariga myndigheters åtgärder vid höjd beredskap, "Krisberedskapsförordningen") och respektive myndighets instruktion, har regeringen delegerat delar av den operativa verksamheten till myndigheterna.³³⁹ Syftet med bestämmelserna är bl.a. att statliga myndigheter genom sin verksamhet ska minska sårbarheten i samhället och utveckla en god förmåga att hantera sina uppgifter under fredstida krissituationer och höjd beredskap.³⁴⁰ Beredskapsförordningen ställer bl.a. krav på att varje myndighet ska genomföra risk- och sårbarhetsanalyser ("**RSA**"), samt på att vissa myndigheter ska genomföra risk- och sårbarhetsbedömningar ("**RSB**").³⁴¹ MSB utfärdar föreskrifter och allmänna råd avseende bl.a. RSA och RSB.³⁴²

Klimatanpassningsfrågor bör enligt oss integreras i arbetet med RSA och RSB, exempelvis genom värdering av naturolycksrisker, nödvattenfrågan och riskobjekt (Sevesoanläggningar), inventering, värdering och scenariobedömning av risker som underlag till strategi för att säkerställa skydd för samhällsviktiga funktioner (t.ex. vattentäkter, avloppsreningsverk, miljöfarlig verksamhet),

³³⁵ Prop. 2007/08:92. Stärkt krisberedskap - för säkerhets skull s 77.

³³⁶ Prop. 2007/08:92. Stärkt krisberedskap - för säkerhets skull s 7.

³³⁷ Prop. 2007/08:92. Stärkt krisberedskap - för säkerhets skull s 9.

³³⁸ Miljö- och Jordbruksutskottet, 2021. Lantbrukets sårbarhet – en uppföljning. Rapport 2020/21:RFR7. Riksdagstryckeriet, Stockholm.

³³⁹ Prop. 2007/08:92. Stärkt krisberedskap - för säkerhets skull s 14.

³⁴⁰ 1 § Beredskapsförordningen.

³⁴¹ 7 § respektive 17 och 19 §§ Beredskapsförordningen.

³⁴² MSBFS 2016:7 föreskrifter och allmänna råd om statliga myndigheters risk- och sårbarhetsanalyser, MSBFS 2015:4 föreskrifter och allmänna råd om landstings risk- och sårbarhetsanalyser, MSBFS 2015:5 föreskrifter och allmänna råd om kommuners risk- och sårbarhetsanalyser.

samt analys av de åtgärder som behöver genomföras. MSB anger olika scenarier som kan användas till övningar eller som inspiration till arbetet med att förebygga och hantera klimatrelaterade händelser.³⁴³

Lagar och regler som generellt har bäring på krisberedskap och civilt försvar är bl.a. totalförsvardatalagen (2020:151), lag (2006:545) om skyddsrum, lag (1994:1809) om totalförsvarsplikt, lag (1992:1403) om totalförsvaret och höjd beredskap, lag (1994:1811) om disciplinansvar inom totalförsvaret, m.m., Förordning (2015:1052) om krisberedskap och bevakningsansvariga myndigheters åtgärder vid höjd beredskap (upphörde att gälla 2022-10-01)], förordning (2017:870) om länsstyrelsernas krisberedskap och uppgifter inför och vid höjd beredskap (trädde i kraft 2022-10-01), förordning (2006:638) om skyddsrum, förordning (1995:238) om totalförsvarsplikt, förordning (1995:239) om förmåner till totalförsvarspliktiga, förordning (1995:241) om disciplinansvar inom totalförsvaret m.m., förordning (1995:649) om ledighet och fritid för totalförsvarspliktiga under tjänstgöring, förordning (1994:523) om förmåner till frivilliga, förordning (1994:522) om förmåner till instruktörer inom frivillig försvarsutbildning, förordning (1994:524) om frivillig försvarsverksamhet, totalförsvarets

³⁴³ <https://www.msb.se/sv/amnesomraden/skydd-mot-olyckor-och-farliga-amnen/naturolyckor-och-klimat/forandrat-klimat/klimatrelaterade-handelsescenarier/>. Hämtad 2024-07-29.

³⁴⁴ Se exempelvis MSBFS 2018:4 föreskrifter om folkrättsliga rådgivare vid länsstyrelserna, MSBFS 2018:4 föreskrifter om folkrättsliga rådgivare vid länsstyrelserna, MSBFS 2023:3. Myndigheten för samhällsskydd och beredskaps föreskrifter om civila myndigheters signalskyddsberedskap., SRVFS 2006:6 föreskrifter om undantag från underrättelseskyldigheten enligt 3 kap. 3 § första stycket lagen (2006:545) om skyddsrum, SRVFS 2006:6 föreskrifter om undantag från underrättelseskyldigheten enligt 3 kap. 3 § första

folkrättsförordning (1990:12) och MSB:s föreskrifter och allmänna råd³⁴⁴.

En del av krishanteringssystemet är bekämpningen av spridningen av smittsamma sjukdomar och ämnen som kan utgöra ett hot mot människors hälsa. Ramen för denna bekämpning utgörs av det internationella hälso-reglementet ("IHR"), ett juridiskt bindande ramverk för medlemsländerna inom Världshälsoorganisationen. IHR bygger på ett nationellt och internationellt samarbete för att så tidigt som möjligt upptäcka och begränsa spridningen av smittsamma sjukdomar och ämnen som kan utgöra ett internationellt hot mot människors hälsa, både inom Sverige och över gränserna till andra länder. IHR regleras på nationell nivå av lagen (2006:1570) om skydd mot internationella hot mot människors hälsa, förordningen (2007:156) om skydd mot internationella hot mot människors hälsa och Folkhälsomyndighetens föreskrifter och allmänna råd.³⁴⁵

5.2.2

Roll- och ansvarsfördelning

Ansvaret för att hantera kriser i Sverige grundas på principerna om närhet, ansvar och likhet, vilket kan betyda att kommuner på grund av närhetsprincipen har ett ansvar

stycket lagen (2006:545) om skyddsrum, KBMFS 2003:3 föreskrifter om förmåner till frivilliga, MSBFS 2022:2 föreskrifter om förmåner till instruktörer inom frivillig försvarsutbildning, SRVFS 1998:6 föreskrifter om utförande, utrustning och användning av skyddsrum, SRVFS 1993:6 föreskrifter om provning, certifiering och kontroll av komponenter till skyddsrum.

³⁴⁵ HSLF-FS 2015:9 Folkhälsomyndighetens föreskrifter och allmänna råd om underrättelseskyldighet vid internationella hot mot människors hälsa och HSLF-FS 2015:8 Folkhälsomyndighetens föreskrifter och allmänna råd om skydd mot internationella hot mot människors hälsa.

inom sitt geografiska område. Krisansvaret kan uppbäras samtidigt av flera olika instanser.

Folkhälsomyndigheten har det övergripande nationella ansvaret för befolkningens skydd mot smittsamma sjukdomar, inklusive beredskap för gränsöverskridande hälsohot. Folkhälsomyndigheten ska också ta initiativ till åtgärder som skyddar befolkningen mot smittsamma sjukdomar och andra allvarliga hälsohot i kris och under höjd beredskap, samt samordna en beredskap mot allvarliga hälsohot enligt lag (2006:1570) om skydd mot internationella hot mot människors hälsa.

Livsmedelsverket har i uppdrag att nationellt samordna kris- och beredskapsplanering för dricksvattenförsörjning och för livsmedelsförsörjning i ledet efter primärproduktion.

Länsstyrelsen är den högsta civila totalförsvarsmyndigheten inom regionen.³⁴⁶ Länsstyrelsen ska vara sammanhållande för krisberedskapen inom sitt geografiska område samt före, under och efter en kris verka för samordning och gemensam inriktning av de åtgärder som behöver vidtas.³⁴⁷

Vid en kris ska länsstyrelsen också verka för att nödvändig samverkan sker både inom regionen och med närliggande regioner. Detta inkluderar att samordna verksamhet mellan kommuner, regioner och myndigheter

samt att samordna information till allmänheten och massmedia.³⁴⁸

MSB har i uppgift att utveckla samhällets förmåga att förebygga och hantera olyckor och kriser. Arbetet sker tillsammans med kommuner, regioner, myndigheter och organisationer. MSB har ansvar för frågor om krisberedskap och skydd mot olyckor, i den utsträckning inte någon annan myndighet har ansvaret.³⁴⁹ MSB:s uppdrag är att samordna de berörda aktörernas arbete och verka för att aktörerna kommer överens om en gemensam inriktning för hanteringen av händelsen. Uppdraget omfattar hantering både vid fredstida kriser och vid höjd beredskap.³⁵⁰

Staten är den yttersta garanten för medborgarnas säkerhet och trygghet.³⁵¹

Branschorganisationer och privata aktörer spelar en viktig roll för att förebygga samhällsstörningar och hantera dessa. Myndigheterna samarbetar ofta med näringsorganisationer för gemensam planering och beredskap samt vid krishantering.

Enskilda och organisationer har ett grundläggande ansvar för att skydda sitt liv och sin egendom genom att vidta förebyggande åtgärder.

³⁴⁶ 7 § förordningen (2017:870) om länsstyrelsernas krisberedskap och uppgifter vid höjd beredskap.

³⁴⁷ 4 § förordningen (2017:870) om länsstyrelsernas krisberedskap och uppgifter inför och vid höjd beredskapskap.

³⁴⁸ 5 § förordningen (2017:870) om länsstyrelsernas krisberedskap och uppgifter inför och vid höjd beredskapskap.

³⁴⁹ <https://www.msb.se/sv/om-msb/vart-uppdrag/>. Hämtad 2024-08-16.

³⁵⁰ <https://www.msb.se/sv/amnesomraden/msbs-arbete-vid-olyckor-kriser-och-krig/inriktning-och-samordning-vid-samhallsstorningar/>. Hämtad 2024-08-16.

³⁵¹ SOU 2017:42. Vem har ansvaret? s 99.

5.2.3 *Utredningar och översyn av regelverket*

5.2.4 *Nationell laboratorieförmåga för dricksvattenanalyser*

Den 21 juli 2020 gav Regeringen Livsmedelsverket i uppdrag att utreda nationell laboratorieförmåga för dricksvattenanalyser vid kris och höjd beredskap.³⁵² Uppdraget redovisades i juni 2021 genom rapporten "Utredning av nationell laboratorieförmåga för mikrobiologiska dricksvattenanalyser vid kris och höjd beredskap".³⁵³ I rapporten omnämns klimat-förändringarna som ett rådande orosmoment som skulle kunna orsaka föroreningar av vattnet.³⁵⁴ Livsmedelsverket föreslår att ett Nationellt Beredskapslaboratorium för mikrobiologiska dricksvattenanalyser (NBV-B) upprättas genom ett samarbete mellan Livsmedelsverket, Statens veterinärmedicinska anstalt ("**SVA**") och Totalförsvarets forskningsinstitut ("**FOI**").³⁵⁵ Enligt förslaget ska NBV-B arbeta aktivt med krisberedskap och omvärldsbevakning och agera som ett nätverkscentrum för de kommunala och privata laboratorier i Sverige som arbetar med mikrobiell kvalitetsanalys av dricksvatten.³⁵⁶

³⁵² Näringsdepartementet, 2020. Uppdrag att utreda nationell laboratorieförmåga för dricksvattenanalyser vid kris och höjd beredskap. Dnr N2020/01925/DL.

³⁵³ Livsmedelsverket, 2021. Utredning av nationell laboratorieförmåga för mikrobiologiska dricksvattenanalyser vid kris och höjd beredskap. Dnr 2020/02338.

³⁵⁴ Livsmedelsverket, 2021. Utredning av nationell laboratorieförmåga för mikrobiologiska dricksvattenanalyser vid kris och höjd beredskap s 13.

³⁵⁵ Livsmedelsverket, 2021. Utredning av nationell laboratorieförmåga för mikrobiologiska dricksvattenanalyser vid kris och höjd beredskap s 5.

Den 26 oktober 2023 fick Livsmedelsverket uppdraget från regeringen att i samarbete med SVA, SGU och FOI, MSB och Kemikalieinspektionen, Svenskt Vatten och SKR och eventuellt andra berörda myndigheter utreda hur en nationell laboratorieförmåga för kemiska dricksvattenanalyser vid kris och höjd beredskap kan upprättas och organiseras. Av utredningen framgår att NBV-B numera finns och att det finns ett behov av att upprätta ett nationellt beredskapslaboratorium för kemiska dricksvattenanalyser (NBV-C). Ett nationellt beredskapslaboratorium för dricksvatten med stabil finansiering och samlad kompetens att utreda, riskbedöma och hantera både kemiska föroreningar och mikrobiologiska utbrott, blir enligt utredningen en hörnsten i totalförsvarets förmåga att förse medborgarna med säkert dricksvatten vid kris och höjd beredskap.³⁵⁷

5.2.5 *Djurens hälso- och sjukvård*

Den 2 december 2020 gav Regeringen Jordbruksverket och SVA i uppdrag att bedöma nationella försörjningsbehov avseende djurens hälso- och sjukvård vid en kris eller vid höjd beredskap och då ytterst i krig.³⁵⁸ Uppdraget redovisades den 24 juni 2021 genom rapporten Nationella försörjningsbehov inom djurens hälso- och sjukvård vid en

³⁵⁶ Livsmedelsverket, 2021. Utredning av nationell laboratorieförmåga för mikrobiologiska dricksvattenanalyser vid kris och höjd beredskap s 13.

³⁵⁷ Folkhälsomyndigheten, 2024. Utredning av nationell laboratorieförmåga för kemiska dricksvattenanalyser vid kris och höjd beredskap. Dnr 2024/01286, ss. 8-10.

³⁵⁸ Näringsdepartementet, 2020. Uppdrag att bedöma nationella försörjningsbehov inom djurens hälso- och sjukvård vid kris eller höjd beredskap. N2020/02693.

kris eller vid höjd beredskap och då ytterst i krig.³⁵⁹ I rapporten noteras bl.a. att såväl sjukdomsövervakning som sjukdomsförebyggande arbete måste ta hänsyn till effekterna av förväntade klimatförändringar.³⁶⁰ I rapporten identifierar Jordbruksverket och SVA varor och tjänster som är strategiskt viktiga, och föreslår åtgärder som kan göra verksamheten med djurens hälso- och sjukvård mer robust vid kris eller höjd beredskap och då ytterst i krig.

5.2.6 **Totalförsvaret**

I propositionen Totalförsvaret 2021–2025 (prop. 2020/21:30) noteras bl.a. att klimatförändringarna orsakar störningar i samhällsviktiga verksamheter, påverkar människors liv och hälsa, men påverkar också relationer inom och mellan stater och kan därmed få säkerhetspolitiska konsekvenser. Propositionen innehåller förslag om ett övergripande mål för totalförsvaret, nya mål för det militära respektive civila försvaret, inriktningen för Försvarsmaktens krigsorganisation, förändringar i Försvarsmaktens grundorganisation samt lagändringar med anledning av namnbyte på Totalförsvarets rekryteringsmyndighet. Propositionen innehåller även regeringens bedömning avseende dels den säkerhetspolitiska utvecklingen, dels den långsiktiga inriktningen av försvars- och säkerhetspolitiken, inklusive de internationella försvarssamarbetena. Propositionen behandlades i Försvarsut-

³⁵⁹ Jordbruksverket och SVA, 2021. Nationella försörjningsbehov inom djurens hälso- och sjukvård vid en kris eller vid höjd beredskap och då ytterst i krig. Jordbruksverket Dnr 6.9.1717871/20. SVA Dnr 2020/ 943 20.

³⁶⁰ Jordbruksverket och SVA, 2021 s 12.

³⁶¹ Utrikes- och försvarsutskottets betänkande 2020/21:UFöU4. Säkerhetspolitisk inriktning – Totalförsvaret 2021-2025.

skottets betänkande (2020/21:FöU4) och lagändringarna trädde i kraft den 1 februari 2021.

5.2.7

Struktur för ökad motståndskraft

I februari 2021 överlämnade Utredningen om civilt försvar sitt betänkande Struktur för ökad motståndskraft (SOU 2021:25). Utredningen tar bl.a. avstamp i riksdagens beslut om inriktningen för totalförsvaret åren 2021–2025³⁶¹ och Försvarsberedningens rapport Motståndskraft Inriktningen av totalförsvaret och utformningen av det civila försvaret 2021–2025³⁶². I utredningen omnämns klimatförändringen som en faktor som orsakar kriser och har negativa effekter på dricksvattenförsörjningen.³⁶³ Utredningen föreslår bl.a. att tio nya beredskapssektorer och fyra särskilda beredskapsområden inrättas, att landet delas in i större geografiska områden för civil ledning och samordning och att MSB får ett övergripande ansvar för planeringen av civilt försvar. Med avstamp i utredningen beslutade regeringen om en myndighetsreform för civilt försvar och krisberedskap. Reformen syftar till att stärka landets motståndskraft under frestida krissituationer, höjd beredskap och ytterst krig.³⁶⁴ Den nya myndighetsstrukturen trädde i kraft den 1 oktober 2022 och innebär bland annat att Beredskapsförordningen ersatte Krisberedskapsförordningen, och att en ny förordning (2022:525) om civilområdesansvariga länsstyrelser trädde i kraft.

³⁶² Ds 2017:66. Motståndskraft Inriktningen av totalförsvaret och utformningen av det civila försvaret 2021–2025.

³⁶³ SOU 2021:25. Struktur för ökad motståndskraft ss 145 och 247.

³⁶⁴ <https://www.msb.se/sv/amnesomraden/krisberedskap--civilt-forsvar/det-svenska-civila-beredskapssystemet/strukturereform-av-krisberedskap-och-civilt-forsvar/>. Hämtad 2022-12-12.

5.2.8 *Hälso- och sjukvårdens beredskap*

Den 31 mars 2021 överlämnade Utredningen om hälso- och sjukvårdens beredskap sitt andra delbetänkande.³⁶⁵ I delbetänkandet konstateras bl.a. att klimatförändringarna kan påverka behoven av olika läkemedel.³⁶⁶ Delbetänkandet innehåller förslag för att säkerställa hälso- och sjukvårdens försörjning av läkemedel och sjukvårdsmateriel i vardagen, vid allvarliga händelser i fredstid och vid höjd beredskap och krig. Regeringen har utöver de ursprungliga direktiven till utredningen beslutat två tilläggsdirektiv. Utredningen har därmed tre direktiv att arbeta utifrån parallellt. I detta delbetänkande redovisar utredningen de försörjningsrelaterade frågor som omfattas av utredningens uppdrag utifrån alla tre direktiven. Den 23 februari 2022 överlämnade Utredningen om hälso- och sjukvårdens beredskap sitt slutbetänkande *Hälso- och sjukvårdens beredskap – struktur för ökad förmåga* (SOU 2022:6). I slutbetänkandet föreslår utredningen hur hälso- och sjukvårdens förmåga att hantera allvarliga händelser i fredstid och höjd beredskap långsiktigt bör utvecklas.

Den 30 juni 2022 överlämnade regeringen lagrådsremissen *Vissa frågor om hälso- och sjukvårdens försörjningsberedskap*. I lagrådsremissen lämnas lagändringsförslag som syftar till en förstärkt försörjningsberedskap för hälso- och sjukvården.

Förslagen återupptogs i stora delar i propositionen *Vissa frågor om hälso- och sjukvårdens försörjningsberedskap* (prop. 22/23:45). Förarbetena ledde till lagändringar som trädde i kraft den 1 juli 2023. Bland annat förtydligades i

³⁶⁵ SOU 2021:9. En stärkt försörjningsberedskap för hälso- och sjukvården.

³⁶⁶ SOU 2021:9. En stärkt försörjningsberedskap för hälso- och sjukvården s 417.

hälso- och sjukvårdslagen (2017:30) att där det bedrivs hälso- och sjukvårdsverksamhet ska det, förutom den personal och de lokaler som behövs, även finnas de sjukvårdsprodukter och den övriga utrustning som behövs för att god vård ska kunna ges. Det har också införts en lagerhållningsskyldighet för öppenvårdsapotek och en leveransskyldighet för partihandlare gentemot sjukhusapotek i lagen (2009:366) om handel med läkemedel. I samma lag har det införts en bestämmelse som tydliggör att vidareutdelning av jodtabletter kan ske vid en radiologisk nödsituation trots bestämmelserna i lagen om handel med läkemedel. Det har också införts bestämmelser om sanktionsavgifter för företag som inte meddelar Läkemedelsverket om försäljningsuppehåll för läkemedel i läkemedelslagen (2015:315). Det har även införts en bestämmelse i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) som gör det möjligt att föra över sekretess från Läkemedelsverket till en region eller en kommun som inte ingår i en region för vissa uppgifter om brist på läkemedel eller medicintekniska produkter.

5.2.9 *Försörjningsberedskapen inom hälso- och sjukvårdsområdet i regionerna*

Socialstyrelsen har fått i uppdrag att utveckla statens roll när det gäller försörjningsberedskapen inom hälso- och sjukvårdsområdet vid allvarliga händelser i fredstid och höjd beredskap samt ytterst krig. Socialstyrelsen har lämnat en delredovisning av uppdraget som omfattar en nulägesbeskrivning avseende hälso- och sjukvårdens försörjningsberedskap och beskrivning av Socialstyrelsens fortsatta arbete.³⁶⁷

³⁶⁷ Socialstyrelsen, 2022. Delredovisning av regeringsuppdrag om försörjningsberedskapen inom hälso- och sjukvården. Nulägesbeskrivning och beskrivning av det fortsatta arbetet.

Socialstyrelsen har vidare fått i uppdrag att ta fram underlag för de sjukvårdsprodukter som ska omfattas av försörjningsberedskapen på hälso- och sjukvårdsområdet.³⁶⁸

Uppdraget slutredovisades i december 2023 genom rapporten Statligt ansvar för försörjningsberedskapen inom hälso- och sjukvården vid allvarliga händelser i fredstid och höjd beredskap inklusive ytterst krig.³⁶⁹

Socialstyrelsen anser att det finns anledning att utveckla och förstärka försörjningsberedskapen för bl.a. de produkter som hälso- och sjukvården behöver. Socialstyrelsen föreslår därför att en nationell statlig samverkansstruktur för försörjningsberedskap inom hälso- och sjukvården inrättas i syfte att möjliggöra nära samverkan mellan berörda offentliga aktörer. Denna samverkansstruktur föreslås arbeta med planering, uppföljning, analys och utveckling av försörjningsberedskapen, samt stödja informationsutbyte och förankring mellan berörda aktörer.

Förslaget innebär att två chefsnivåer inom den existerande samverkansstrukturen för civil beredskap kompletteras med en ny nationell arbetsgrupp för samordning. Arbetsgruppen föreslås samordnas av Läkemedelsverket och Socialstyrelsen och fungera som

³⁶⁸ Socialdepartementet. <https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2022/12/regeringen-uppdrag-for-att-starka-halso--och-sjukvardens-forsorjningsberedskap/>. Hämtad 2022-12-12.

³⁶⁹ Socialstyrelsen, 2023. Artikelnummer: 2023-12-8885. Statligt ansvar för försörjningsberedskapen inom hälso- och sjukvården vid allvarliga händelser i fredstid och höjd beredskap inklusive ytterst krig.

³⁷⁰ Socialstyrelsen, 2023. Artikelnummer: 2023-12-8885. Statligt ansvar för försörjningsberedskapen inom hälso- och sjukvården vid

ett nav för det statliga arbetet med försörjningsberedskap inom hälso- och sjukvården.

Socialstyrelsen anger sig ha påbörjat flera konkreta insatser för att höja försörjningsberedskapsförmågan inom hälso- och sjukvården, samt ha tagit fram stöd för fortsatt förmågehöjning av försörjningsberedskapen.³⁷⁰

5.2.10 Samlade lägesbilder under höjd beredskap

MSB och Försvarmakten fick i uppdrag att under 2023 pröva förmågan avseende rapportering och framtagande av samlade lägesbilder under höjd beredskap med utgångspunkt i gällande författningar. I arbetet ingår även att utveckla arbetsformer för rapportering samt genomföra kunskaps- och förmågehöjande insatser.³⁷¹

Uppdraget redovisades den 22 mars 2024 genom rapporten Redovisning av regeringsuppdrag till Myndigheten för samhällsskydd och beredskap och Försvarmakten att pröva förmågan avseende rapportering under höjd beredskap.³⁷² Enligt rapporten fungerar befintligt beredskapssystem för att hantera förfrågningar, skapa lägesbilder och dela säkerhetsskyddsklassificerad information. I rapporten identifieras dock utvecklingsbehov, särskilt inom följande områden:

allvarliga händelser i fredstid och höjd beredskap inklusive ytterst krig, ss. 7-8.

³⁷¹ Justitiedepartementet. Ju2022/02410.Uppdrag till Myndigheten för samhällsskydd och beredskap och Försvarmakten att pröva förmågan avseende rapportering under höjd beredskap.

³⁷² MSB, 2024. MSB 2022-09417. FM2023-15045:6. Redovisning av regeringsuppdrag till Myndigheten för samhällsskydd och beredskap och Försvarmakten att pröva förmågan avseende rapportering under höjd beredskap.

- systemsyn (förståelse för egen och andras uppgifter och ansvar);
- framtagande av samlade lägesbilder för inriktning och samordning;
- begära och svara enligt författningsstyrda rapporteringsvägar;
- hantera och dela säkerhetsskyddsklassificerade uppgifter.

För att möta dessa behov föreslås bl.a. följande åtgärder:

- utbildning och övning (säkerställa att personal hos myndigheter med rapporteringsansvar har kunskap om hantering av skyddsklassificerad information samt god förståelse för hela beredskapssystemet och dess regelverk);
- fler gemensamma aktiviteter med rapporterings- och lägesbildsfokus inom totalförsvaret;
- ytterligare övning som innefattar hela totalförsvaret inklusive Regeringskansliet;
- framtagande av vägledande dokument och stödmaterial;
- fastställande av en tentativ operativ rytm för rapportering och framtagning av lägesbilder;
- översyn av vissa rapporteringsvägar; samt
- finansiering av grundförmåga för både robust och skyddad samverkan föreslås ske centralt via dedikerade medel, medan eventuell användning

³⁷³ Justitiedepartementet, 2022. Ju2022/02313. Uppdrag om dimensionerande planeringsförutsättningar för kommunal räddningstjänst under höjd beredskap.

av systemen för egen verksamhet ska finansiering föreslås ske enligt dagens system.

5.2.11

Dimensionerande planeringsförutsättningar för kommunal räddningstjänst

Regeringen har gett MSB i uppdrag att ta fram dimensionerande planeringsförutsättningar för kommunal räddningstjänst under höjd beredskap. I uppdraget ingår att utifrån gällande författningar precisera och ta ställning till vilka förutsättningar de kommunala räddningstjänsterna ska planera efter för den verksamhet som behöver bedrivs vid höjd beredskap och ytterst krig. Vidare ska en bedömning göras av vilken grundläggande förmåga de kommunala räddningstjänsterna behöver ha för att hantera sådana situationer. Behovet av förmågeuppbyggnad på olika nivåer (såsom genom förstärkningsresurser på nationell nivå för att den kommunala räddningstjänsten ska klara sitt uppdrag under höjd beredskap och krig) ska också vägas in i bedömningen. De dimensionerande planeringsförutsättningarna ska utgå från de planeringsförutsättningar som framgår av regeringens beslut från den 17 december 2020 om Inriktning för en sammanhängande planering för totalförsvaret (Fö2020/01269) samt Anvisningar för det civila försvaret (Ju2020/04658).³⁷³

Uppdraget redovisades i mars 2023 genom rapporten Dimensionerande planeringsförutsättningar för kommunal räddningstjänst under höjd beredskap.³⁷⁴ I rapporten anges bl.a. att kommunens räddningstjänst behöver förstärkas för att kunna möta de utmaningar som krigsfara och ytterst krig kan medföra. Sådan förstärkning bör enligt

³⁷⁴ MSB, 2023. Dimensionerande planeringsförutsättningar för kommunal räddningstjänst under höjd beredskap.

MSB initialt ske genom såväl kompetenshöjning som personella- och materiella resursförstärkningar.

5.2.12 Sveriges nationella funktion för att stödja samhället i arbetet med att förebygga och hantera IT-incidenter ("CERT-SE")

Regeringen har gett MSB i uppdrag att stärka CERT-SE, samt att utveckla och förenkla det stöd som myndigheten lämnar inom informations- och cybersäkerhetsområdet. Myndigheten ska även bygga upp och tillhandahålla en användarnära stödfunktion som ska kunna lämna vägledning avseende tillämpningen av MSB:s metodstöd för systematiskt informationssäkerhetsarbete.³⁷⁵

Uppdraget redovisades i samband med årsredovisningen för 2022. I årsredovisningen uttalas bl.a. följande. "Under året har CERT-SE:s förmåga att hantera cybersäkerhetsincidenter stärkts genom hantering av flera större incidenter samt deltagande vid ett flertal nationella och internationella övningar. Härutöver har samarbetet med andra aktörer gällande incidenthantering, informationsdelning och lägesuppfattning samt samverkan specifikt med aktörer inom energisektorn stärkts genom en särskild insats."³⁷⁶

5.2.13 Varnings- och informationssystemet Viktigt Meddelande till Allmänheten ("VMA-systemet")

I promemorian Viktigt meddelande till allmänheten – en översyn av VMA-systemet (Ds 2022:1) föreslås en ny lag

³⁷⁵ Justitiedepartementet, 2022. Ju2022/02219. Uppdrag till Myndigheten för samhällsskydd och beredskap att stärka funktionen CERT-SE samt utveckla och förenkla det stöd som lämnas inom informations- och cybersäkerhetsområdet.

³⁷⁶ MSB, 2022. Årsredovisning 2022, s. 76.

och en ny förordning som ska reglera grunderna för VMA-systemet. Andra delar av systemet, exempelvis hur sändning av viktiga meddelanden till allmänheten närmare ska gå till, kan enligt utredningen även fortsättningsvis behöva regleras i avtal mellan berörda aktörer. Författningsändringarna trädde i kraft den 1 januari 2024.³⁷⁷

5.2.14 Samhällsviktiga varor och tjänster

En särskild utredare har fått i uppdrag att kartlägga vilka varor och tjänster i Sverige som har väsentlig betydelse för upprätthållandet av samhällsviktig verksamhet eller där allvarliga konsekvenser i övrigt riskerar att uppstå om varan eller tjänsten inte tillgängliggörs. Syftet är att stärka Sveriges förmåga att upprätthålla en nödvändig försörjning och därigenom säkerställa tillgång till samhällsviktiga varor och tjänster vid fredstida krissituationer, höjd beredskap och ytterst krig. Utredaren ska bland annat analysera ansvarsfördelningen mellan myndigheter, föreslå utökad samhällsuppdrag avseende industriforskning, provning och certifiering, utreda regeringens möjlighet att besluta om tillfälligt miljötillstånd för samhällsviktig verksamhet, samt lämna nödvändiga författningsförslag.³⁷⁸ Uppdraget har sedermera utvidgats och förväntas slutredovisas senast den 31 maj 2025.³⁷⁹

5.2.15 Skyddade utrymmen

Regeringen har gett MSB i uppdrag att bedöma vilka krav som ska ställas på skyddade utrymmen som kan användas som skydd av civilbefolkningen vid höjd

³⁷⁷ Lag (2023:407) om viktigt meddelande till allmänheten och förordning (2023:579) om viktigt meddelande till allmänheten.

³⁷⁸ Regeringen, 2022. Kommittédirektiv. Dir. 2022:72. Ökad försörjningsberedskap för varor och tjänster från industrin.

³⁷⁹ Regeringen, 2024. Kommittédirektiv. Dir. 2024:70. Tilläggsdirektiv till Utredningen om näringslivets försörjningsberedskap (N 2022:08).

beredskap. Vidare har MSB fått i uppdrag att, med de framtagna kraven som utgångspunkt, ansvara för genomförandet av en inventering av befintliga skyddade utrymmen. Enligt uppdragsbeskrivningen ska MSB inhämta de underlag som krävs för att genomföra inventeringen från kommuner, regioner, Trafikverket och Statens fastighetsverk och redovisa hur den samlade informationen om skyddade utrymmen bäst kan användas i det fortsatta arbetet med att stärka civilbefolkningens skydd vid höjd beredskap. Vid genomförandet av uppdraget ska MSB beakta relevant arbete som pågår inom Regeringskansliet och kommittéväsendet, bland annat utredningen om civilbefolkningens skydd vid höjd beredskap (dir. 2021:30).³⁸⁰

Uppdraget redovisades i april 2023 genom rapporten Uppdrag till Myndigheten för samhällsskydd och beredskap att bedöma vilka krav som ska ställas på skyddade utrymmen samt genomföra en inventering av sådana utrymmen.³⁸¹ Sammanfattningsvis bedömer MSB att den information och de antal platser som MSB:s övergripande inventering visar på, utgör en bra grund för att kunna gå vidare med en mer fördjupad inventering (genom platsbesök) av skyddade utrymmen. Enligt MSB finns det förutsättningar för att skapa ett system för skyddade utrymmen om regeringen beslutar om ett sådant uppdrag, nödvändiga författningsändringar genomförs och en modell för finansiering skapas för de aktörer som behöver göra sådant fördjupade arbete. MSB noterar att författningsändringar föreslås i Ett stärkt skydd för

³⁸⁰ Justitiedepartementet, 2022. Ju2022/01976.Uppdrag till Myndigheten för samhällsskydd och beredskap att bedöma vilka krav som ska ställas på skyddade utrymmen samt genomföra en inventering av sådana utrymmen.

³⁸¹ MSB, 2023. Redovisning av regeringsuppdrag Ju2022/01976. Uppdrag till Myndigheten för samhällsskydd och beredskap att

civilbefolkningen under höjd beredskap (SOU 2022:57). Enligt MSB bör regeringen överväga att ge MSB ett uppdrag att ta fram föreskrifter och införa ett system för skyddade utrymmen, där även en modell för finansiering ingår.

Den 18 juli 2024 gav regeringen MSB och länsstyrelserna i uppdrag att göra en övergripande planering av åtgärder (såsom användning av skyddsrum samt utrymning och tillhörande inkvartering) för att stärka skyddet av civilbefolkningen. Uppdraget pågår till och med 5 december 2025.³⁸²

5.2.16

Nationellt kunskapsstöd för förmågan att hantera ett plötsligt och oväntat inflöde av patienter

Regeringen har gett Socialstyrelsen i uppdrag att ta fram ett samlat nationellt kunskapsstöd för förmågan att hantera ett plötsligt och oväntat inflöde av patienter. Syftet är att bidra till nationell samsyn kring hur förmågan att hantera ett plötsligt och oväntat inflöde av patienter (s.k. *surge capacity*), ska konstrueras, definieras och användas. I uppdraget ingår även att ta fram ett svenskt begrepp för förmågan att hantera ett plötsligt och oväntat inflöde av patienter och en definition av begreppet som inkluderas i Socialstyrelsens termbank. Enligt uppdragsbeskrivningen ska Socialstyrelsen också inventera och sammanställa regionernas arbetssätt, samordning och

bedöma vilka krav som ska ställas på skyddade utrymmen samt genomföra en inventering av sådana utrymmen.

³⁸²<https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2024/07/uppdrag-till-msb-och-lansstyrelserna-att-planera-atgarder-som-starker-skyddet-av-civilbefolkningen/>. Hämtad 2024-10-07.

erfarenheter av förmågehöjning under covid-19-pandemin.³⁸³

Uppdraget redovisades i februari 2023 genom rapporten Hälsa- och sjukvårdens kapacitetsökningsförmåga - Nationellt kunskapsstöd.³⁸⁴ I kunskapsstödet använder Socialstyrelsen uttrycket *kapacitetsökningsförmåga*, med betydelsen förmåga att öka kapaciteten för att hantera ett plötsligt ökat inflöde av patienter. Kunskapsstödet är riktat till regionernas hälso- och sjukvårdsverksamheter, men Socialstyrelsen poängterar att alla närliggande verksamhetsområden, som kan komma att påverkas av en fredstida kris eller krig, måste ha förmåga att öka kapaciteten för att hantera ett plötsligt ökat inflöde av patienter. I rapporten ingår även en redovisning av regionernas erfarenheter av covid-19-pandemin och regionernas erfarenheter av kapacitetsökningsförmåga i arbetet med civilt försvar.

5.3 Information och stöd

Folkhälsomyndigheten har tagit fram en del rapporter som rör risken för och hantering av höga temperaturer.³⁸⁵

³⁸³ Socialdepartementet, 2022. S2022/00777 (delvis). Uppdrag att ta fram ett samlat nationellt kunskapsstöd för förmågan att hantera ett plötsligt och oväntat inflöde av patienter.

³⁸⁴ Socialstyrelsen, 2023. Hälsa- och sjukvårdens kapacitetsökningsförmåga. Nationellt kunskapsstöd.

³⁸⁵ Folkhälsomyndigheten, 2019. Värme och människa i bebyggd miljö. Kunskapsstöd för åtgärder som minskar hälsoskadlig värme. Folkhälsomyndigheten, 2019. Kartläggning av bebyggelse med risk för höga temperaturer. Metodbeskrivning av GIS-verktyg utifrån marktäckning. Folkhälsomyndigheten, 2019. Dnr 02846-2018-1.1.1. Folkhälsomyndighetens återrapportering av regeringsuppdrag om kunskapsstöd angående värmeböljor. Folkhälsomyndigheten, 2022. Att hantera hälsoeffekter av värmeböljor. Folkhälsomyndigheten,

Jordbruksverket och Livsmedelsverket har tagit fram rapporten "En robust livsmedelsförsörjning vid kriser och höjd beredskap. Åtgärder och arbetsformer som stärker förutsättningarna".³⁸⁶ Rapporten består av en sammanfattning och analys av befintligt material kopplat till myndigheternas erfarenheter från coronapandemin.

Jordbruksverket, Livsmedelsverket och Statens veterinärmedicinska anstalt har, på uppdrag av regeringen, tagit fram underlag för den fortsatta inriktningen av det civila försvaret inom ramen för totalförsvaret.³⁸⁷

Livsmedelsverket tillhandahåller kunskapsunderlag, stöd och verktyg i syfte att hjälpa kommuner, länsstyrelser, dricksvattenproducenter och livsmedelsföretag att stärka sin beredskap.³⁸⁸ Livsmedelsverket leder och driver även den s.k. VAKA-gruppen (den nationella vattenkatastrofgruppen) till stöd för vattenproducenter, kommuner och länsstyrelser i krissituationer.³⁸⁹

2020. Tillsynsvägledning om lokaler för vård och omsorg. Folkhälsomyndigheten, 2020. Temperatur inomhus.

³⁸⁶ Jordbruksverket och Livsmedelsverket, 2020. Rapport 2021:5. En robust livsmedelsförsörjning vid kriser och höjd beredskap. Åtgärder och arbetsformer som stärker förutsättningarna. Livsmedelsverket Dnr 2020/03221. Jordbruksverket Dnr 6.9.17-15056/2020.

³⁸⁷ Livsmedelsverket, 2020. Ju2019/02477/SSK. Livskraft – mätt och frisk. Öppen sammanfattning av Livsmedelsverkets, Jordbruksverkets och Statens veterinärmedicinska anstalts redovisning gällande underlag för den fortsatta inriktningen av det civila försvaret.

³⁸⁸ <https://www.livsmedelsverket.se/foretagande-regler-kontroll/krisberedskap-och-civiltforsvar>. Hämtad 2022-12-12.

³⁸⁹ Mer information finns här: <https://www.livsmedelsverket.se/foretagande-regler->

MSB informerar om strukturreformen av krisberedskap och civilt försvar,³⁹⁰ ger stöd i RSA (inklusive klimat-anpassning i RSA),³⁹¹ samt har gett ut flera rapporter som berör klimatanpassning.³⁹²

MSB har tagit fram en vägledning för ledningsplatser, som riktar sig till aktörer som bedriver samhällsviktig verksamhet och som ska kunna leda den egna verksamheten och samverka med andra aktörer i vardagen, under samhällsstörningar och ytterst vid höjd beredskap och krig.³⁹³

MSB har lanserat ”SMHI vädervarningar”, ett menyval i WIS (webbaserat informationssystem), som utfärdar meddelanden för brandrisk, risk för vattenbrist och höga temperaturer.

FOI har tagit fram vägledningen ”Integrera klimatanpassning i kommunala risk- och sårbarhetsanalyser – en vägledning”.³⁹⁴

5.4 Extraordinära händelser

5.4.1 Inledning

Väderrelaterade händelser av större omfattning, såsom större översvämningar, ras eller skogsbränder, kan anses utgöra extraordinära händelser enligt lagen (2006:544) om kommuners och regioners åtgärder inför och vid

kontroll/krisberedskap-och-civiltforsvar/krisberedskap-for-dricksvatten/. Hämtad 2021-12-10.

³⁹⁰ <https://www.msb.se/sv/amnesomraden/krisberedskap--civilt-forsvar/totalforsvar-och-civilt-forsvar/strukturreform-av-krisberedskap-och-civilt-forsvar/>. Hämtad 2024-07-29.

³⁹¹ <https://www.msb.se/sv/amnesomraden/krisberedskap--civilt-forsvar/risk--och-sarbarhetsanalyser/stod-i-risk--och-sarbarhetsanalys/>. Hämtad 2024-07-29.

³⁹² Se exempelvis MSB, 2023. Klimatförändringarnas effekter på förekomsten av naturolyckor (2023). MSB2250 och MSB, 2021.

extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap (”LEH”) med tillhörande förordning (2006:637) (”FEH”). Lagen definierar extraordinära händelser som händelser som avviker från det normala, innebär en allvarlig störning eller överhängande risk för en allvarlig störning i viktiga samhällsfunktioner och kräver skyndsamma insatser av en kommun eller en region.³⁹⁵ Av förarbetena framgår att det som särskiljer extraordinära händelser från andra händelser är deras stora omfattning och att händelseförloppet är snabbt och svårt att överblicka och därmed kräver snabba beslut av organen i kommunen eller regionen. Typiska händelser som avses är enligt förarbetena väderrelaterade händelser av större omfattning, såsom större översvämningar, ras, omfattande snöoväder eller en större skogsbrand, som hotar bebyggelse eller liknande, och som kräver betydande insatser utöver räddningstjänsten.³⁹⁶

LEH syftar bl.a. till att ge kommuner och regioner möjlighet att hantera en extraordinär händelse på ett effektivare sätt genom förenklade former för organisation och beslutsfattande. LEH tillhandahåller därför en möjlighet att avvika från de procedurregler som framgår av kommunallag (2017:725) (”**Kommunallagen**”).³⁹⁷ Den operativa hanteringen av den extraordinära händelsen sker i enlighet med gällande regler, såsom lagen

Robusta beslutsstödsmetoder för klimatanpassning – Ett sätt att planera för den som inte behöver veta ”var linjen går”. MSB1845.

³⁹³ MSB, 2021. MSB1815. Vägledning för ledningsplatser.

³⁹⁴ Totalförsvarets forskningsinstitut. Integrera klimatanpassning i kommunala risk- och sårbarhetsanalyser – en vägledning. FOI-R--3388—SE.

³⁹⁵ 1 kap. 4 § LEH.

³⁹⁶ Jfr prop. 2001/02:184. Extraordinära händelser i kommuner och landsting s 14.

³⁹⁷ 2 kap. 3-4 §§ LEH.

(2003:778) om skydd mot olyckor ("LSO"), förvaltningslagen (2017:900), socialtjänstlagen (2001:453) eller Kommunallagen, allt beroende på händelsens karaktär.³⁹⁸

Enligt 4 kap. 3 § LEH får kommuner och regioner lämna begränsat ekonomiskt stöd till enskilda som drabbats av en extraordinär händelse. Bestämmelsen är ett avsteg från den kommunalrättsliga principen om att stöd inte får ges till enskilda kommunmedlemmar och nämns endast här för att illustrera att olika regelverk kan stå i strid med varandra vilket givetvis leder till avvägningar för de aktörer som har att vidta åtgärder och/eller fatta beslut.

MSB har utfärdat föreskrifter om kommunernas och regionernas sammanställning av RSA samt hur dessa ska rapporteras och följas upp. I anslutning till föreskrifterna finns det allmänna råd avseende innehållet i RSA.³⁹⁹

5.4.2 Roll- och ansvarsfördelning

Enligt den s.k. ansvarsprincipen har den aktör som har ansvar för en verksamhet under normala förhållanden, som huvudregel, också ansvar för verksamheten under en kris. Utgångspunkten är således att det verksamhetsansvar som kommunerna, enligt gällande regelverk, har för exempelvis energi- och dricksvattenförsörjning, avlopp, räddningstjänst och väghållning kvarstår vid en extraordinär händelse. Likaså kvarstår regionernas verksamhetsansvar för bl.a. smittskydd, kollektivtrafik och hälso- och sjukvård.

³⁹⁸ Jfr 2 kap. 2 § LEH m.h.t. till Kommunallagen och 6 kap. 44 § Kommunallagen.

³⁹⁹ MSBFS 2015:4 och 2015:5.

⁴⁰⁰ 3 kap. 1 § LEH.

⁴⁰¹ 2 kap. 7 § LEH.

Såväl kommuner som regioner ansvarar för att analysera risker och sårbarhet samt fastställa planer för att hantera extraordinära händelser.⁴⁰⁰ I det förberedelsearbetet bör klimataspekter vägas in, exempelvis i syfte att garantera en robust vatten- och livsmedelsförsörjning. Kommunen har också ett geografiskt områdesansvar, vilket bl.a. innebär att kommunen vid en extraordinär händelse ska verka för att olika aktörer i kommunen samverkar och uppnår samordning.⁴⁰¹ Kommunerna och regionerna ansvarar för och bekostar uppgifter som rör extraordinära händelser i fredstid. De kan få ersättning av staten för sina kostnader i den mån verksamheten är till nytta för hanteringen av mycket omfattande och svåra extraordinära händelser som allvarligt kan påverka deras verksamhet.⁴⁰²

MSB ansvarar för kunskap och samordning.

5.4.3 Information och stöd

MSB har tagit fram en juridisk vägledning avseende kommuners och regioners åtgärder inför och vid extraordinära händelser.⁴⁰³

5.5 Skydd mot olyckor

5.5.1 Inledning

Skyddet mot olyckor regleras främst genom LSO med tillhörande förordning (2003:789), förordning (2003:477) om utbildning i skydd mot olyckor, förordning (2009:956)

⁴⁰² 5 kap. 1 § LEH.

⁴⁰³ MSB, 2020b. Juridisk vägledning – Kommuners och regioners åtgärder inför och vid extraordinära händelser. 2020-03-04. Ärendenummer 2020-05881.

om översvämningssrisker, MSB:s föreskrifter⁴⁰⁴ och Räddningsverkets allmänna råd.

Reglerna syftar till att säkerställa ett tillfredsställande skydd mot olyckor,⁴⁰⁵ och omfattar kommunens räddningstjänst men även den enskildes, kommunens och statens ansvar för bland annat brandskydd och viss farlig verksamhet, samt länsstyrelsernas arbete med planer för att hantera översvämningssrisker. Enligt 1 kap. 2 § st. 1 LSO definieras räddningstjänst som de räddningsinsatser som staten eller kommunen ansvarar för vid olyckor och överhängande fara för olyckor. Syftet är att "hindra och begränsa skador på människor, egendom eller miljön".

Av st. 2 framgår att begreppet "räddningstjänst" omfattar även insatser som hör till statens ansvar: fjällräddnings-, flygräddnings- och sjöräddningsinsatser samt efterforskning av försvunna personer i andra fall som görs utan att det har inträffat någon olycka eller föreligger överhängande fara för en olycka.

Enligt st. 3 ansvarar staten eller en kommun för en räddningsinsats endast om det är motiverat med hänsyn till behovet av ett snabbt ingripande, det hotade intressets vikt, kostnaderna för insatsen och omständigheterna i övrigt.

Enligt 3 kap. 1 § st. 1 LSO ska kommunen, för att skydda människors liv och hälsa samt egendom och miljön, se till att åtgärder vidtas för att förebygga bränder och skador till

⁴⁰⁴ Notera särskilt de nyare MSBFS 2021:8 föreskrifter och allmänna råd om hur kommunen ska planera och utföra sin tillsyn enligt lagen (2003:778) om skydd mot olyckor, MSBFS 2021:5 föreskrifter om undersökningsrapport efter kommunal räddningsinsats, MSBFS 2021:4 föreskrifter och allmänna råd om ledning av kommunal räddningstjänst, [MSBFS 2021:2 föreskrifter om behörighet att vara räddningschef eller räddningsledare i kommunal räddningstjänst -

följd av bränder samt, utan att andras ansvar inskränks, verka för att åstadkomma skydd mot andra olyckor än bränder. Enligt paragrafens andra stycke ska kommunerna tillvarata möjligheterna att utnyttja varandras resurser för förebyggande verksamhet.

Enligt prop. 2002/03:119 Reformerad räddningstjänstlagstiftning ska all den verksamhet som det allmänna ska bedriva enligt LSO (såsom förebyggande verksamhet, räddningsinsatser och tillsynsverksamhet) samverka för att nå målet. Aktörer med ansvar inom t.ex. plan- och byggsektorn och miljöförvaltningen ska kunna samverka i syfte att uppnå en samsyn beträffande tryggheten och säkerheten i kommunen, och denna samsyn ska sedan kunna ligga till grund för kommunens planering för det förebyggande arbetet.⁴⁰⁶ Det bedöms därför finnas möjligheter att integrera klimataspekter som till exempel översvämningss- och skredrisker i såväl den förebyggande verksamheten som tillsynsverksamheten.

Kommunen utövar tillsyn enligt LSO och kan, genom tillsynen, dels ställa krav på en riskanalys, dels ställa krav på konsekvenshanterande åtgärder. Beredskap kan bestå i anordnandet av varningsanordningar, fasta släcksystem eller invallningar, anställande av insatspersonal, m.m. Det kan i vissa fall vara lämpligt med en samordning med tillsynen av bestämmelserna i lagen (2010:1011) om brandfarliga och explosiva varor ("LBE"), om verksamheten hanterar brandfarliga eller explosiva varor. Samordning

upphävd fr.o.m. 2022-03-01] och MSBFS 2021:1 föreskrifter och allmänna råd om innehåll och struktur i kommunens handlingsprogram för förebyggande verksamhet och räddningstjänst.

⁴⁰⁵ 1 kap. 1 § LSO.

⁴⁰⁶ Prop. 2002/03:119. Reformerad räddningstjänstlagstiftning ss 55-56.

eller samverkan mellan olika tillsynsmyndigheter är enligt MSB ofta till fördel både för myndigheterna och för den som bedriver verksamheten.⁴⁰⁷

Reglernas tillämpning innebär bl.a. att avvägningar mellan skyddet för människors liv och hälsa, egendomsskyddet och miljöskyddet måste göras (exempelvis har släckvatten eller brandgaser en påverkan på luftkvaliteten i närområdet).

5.5.2 **Roll- och ansvarsfördelning**

Kommunen ansvarar för tillsyn inom kommunens område och berörd länsstyrelse inom regionen. Kommunen har möjlighet att vidta förebyggande anpassningsåtgärder, förutsatt att åtgärderna är förenliga med allmänintresset i Kommunallagen.⁴⁰⁸

Den centrala tillsynen utövas av MSB. Enligt MSB:s instruktion ska myndigheten bl.a. verka för att förebyggande åtgärder mot naturolyckor vidtas.⁴⁰⁹ MSB ansvarar också för att betala ut statsbidrag till kommuner för förebyggande åtgärder mot naturolyckor som utförs eller avses bli utförda bl.a. för att anpassa Sverige till de effekter som följer av ett förändrat klimat.⁴¹⁰

SGI ska enligt sin instruktion bistå ansvariga instanser när ras eller skred har inträffat eller när det finns risk för ras

eller skred, och ge stöd åt MSB vid dess prövning av statsbidrag till förebyggande åtgärder mot naturolyckor.⁴¹¹

SMHI ska enligt sin instruktion ha beredskap och biträda berörda myndigheter vid allvarliga störningar i samhället.⁴¹² Detta bör kunna aktualiseras vid naturolyckor, även om detta inte uttryckligen framgår.

Enligt LSO är det i första hand kommunen som har ett ansvar för räddningstjänst.⁴¹³ En förutsättning för att räddningsinsats ska ske är att insatsen ska vara motiverad med hänsyn bl.a. till behovet av ett snabbt ingripande och det hotade intressets vikt och kostnaderna för insatsen.⁴¹⁴ Innebörden av detta ansvar är att kommunerna vid plötsliga översvämningar och ras eller skred (långsamma översvämningar och erosion ingår inte i termen olyckor enligt LSO) som uppfyller ovannämnda förutsättning har en skyldighet att agera med räddningsinsatser i den utsträckning det är möjligt.

Kommunens ansvar innebär att hindra eller begränsa skador, men inte att ersätta förstörd egendom. Dessa kostnader drabbar istället den enskilde (ofta fastighetsägaren) och försäkringskollektivet.⁴¹⁵

Om kommunen i samband med en räddningsinsats drabbas av höga kostnader, kan kommunen erhålla

⁴⁰⁷ MSB, 2022. Kommunal tillsyn enligt lagen (2003:778) om skydd mot olyckor. ISBN: 978-91-7927-279-1 s 60.

⁴⁰⁸ Klimatanpassningsstrategin 2017/18 s 19.

⁴⁰⁹ 3 § förordning (2008:1002) med instruktion för Myndigheten för samhällsskydd och beredskap.

⁴¹⁰ Regleringsbrev för budgetåret 2020 avseende Myndigheten för samhällsskydd och beredskap.

⁴¹¹ Förordning (2009:945) med instruktion för Statens geotekniska institut.

⁴¹² Förordning (2009:974) med instruktion för Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut.

⁴¹³ 3 kap. 7 § LSO.

⁴¹⁴ 1 kap. 2 § LSO.

⁴¹⁵ Nationell plattform för arbete med naturolyckor. Ansvar vid naturolycka ss 17-18.

ersättning från staten för vissa delar av dessa kostnader.⁴¹⁶

Statlig räddningstjänst omfattar:

- Fjällräddningstjänst.⁴¹⁷
- Flygräddningstjänst vid flyghaverier inom sjöterritoriet och ekonomiska zonen.⁴¹⁸
- Sjöräddningstjänst och miljöräddningstjänst till sjöss.⁴¹⁹
- Efterforskning av försvunna personer i andra fall.⁴²⁰
- Räddningstjänst vid radioaktiva utsläpp.⁴²¹

5.5.3 *Utredningar och översyn av regelverket*

Riksdagen beslutade 21 oktober 2020 om förändringar i LSO i syfte att skapa bättre förutsättningar att förebygga olyckor och minska skador till följd av olyckor. Förändringarna innebär bland annat att

- statens och kommuners styrning av kommunernas förebyggande verksamhet och räddningstjänst ska förstärkas och utvecklas;
- samverkan och samordning mellan kommunernas räddningstjänster ska utvecklas;

⁴¹⁶ 7 kap. 2-3 §§ LSO.

⁴¹⁷ 4 kap. 1 § LSO

⁴¹⁸ 4 kap. 2 § LSO.

⁴¹⁹ 4 kap. 3 och 5 §§ LSO.

⁴²⁰ 4 kap. 4 § LSO

⁴²¹ 4 kap. 6 § LSO

- kommunen ska ha ett ledningssystem för räddningstjänsten och en övergripande ledning ska ständigt upprätthållas;
- tillsynen av och stödet till kommunernas arbete ska förstärkas; och
- MSB ska under vissa förhållanden kunna prioritera och fördela extra resurser på nationell nivå.

Ändringarna började gälla 1 januari 2021 men kommunerna har haft till den 1 januari 2022 för att uppfylla vissa av kraven.⁴²²

5.5.4 *Information och stöd*

Nationell plattform för arbete med naturolyckor har tagit fram rapporten "Ansvar vid naturolycka",⁴²³ som beskriver olika aktörers roller och ansvar vid naturolyckor.

MSB har tagit fram boken "Kommunal tillsyn enligt lagen om skydd mot olyckor", som avser att ge vägledning till kommunerna för den tillsynsverksamhet som kommunerna har när det gäller tillsynen enligt LSO.⁴²⁴

5.6 *Särskilt om Sevesoverksamheter*

5.6.1 *Regler och tillämpning*

Följderna av en naturhändelse såsom höga vattennivåer, hög vindstyrka eller skyfall skulle kunna leda till en

⁴²² Betänkande 2020/21:FöU3. En effektivare kommunal räddningstjänst.

⁴²³ Nationell plattform för arbete med naturolyckor. Ansvar vid naturolycka.

⁴²⁴ MSB, 2022. Kommunal tillsyn enligt lagen (2003:778) om skydd mot olyckor. ISBN: 978-91-7927-279-1.

allvarlig kemikalieolycka. För att förebygga och begränsa följderna av allvarliga kemikalieolyckor för människor och miljö har EU antagit Sevesodirektivet⁴²⁵. I svensk lagstiftning är direktivet infört genom Sevesolagstiftningen, som omfattar lagen om åtgärder för att förebygga och begränsa följderna av allvarliga kemikalieolyckor (1999:381), förordningen (2015:236) och föreskrifterna (MSBFS 2015:8) om åtgärder för att förebygga och begränsa följderna av allvarliga kemikalieolyckor, MB med tillhörande förordningar, arbetsmiljölagen (1977:1160), LSO med tillhörande förordning (2003:789) samt lagen (2010:1011) om brandfarliga och explosiva varor med tillhörande förordning (2010:1075). PBL:s bestämmelser som handlar om planläggning av mark och vatten samt om byggande är viktiga för Sevesoverksamhetens lokalisering och markanvändning. Lagstiftning som också anses ha koppling till Sevesolagstiftningen är förordningen (1998:899) om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd, miljötillsynsförordningen (2011:13) och lagen (2006:263) om transport av farligt gods.

Enligt Sevesoreglerna tillhör verksamheterna en lägre eller högre kravnivå, beroende på vilka farliga ämnen som avses och i vilken mängd de förekommer,⁴²⁶ och verksamhetsutövaren är skyldig att förebygga risker för allvarliga kemikalieolyckor. Om en allvarlig kemikalieolycka ändå skulle inträffa är verksamhetsutövaren skyldig att begränsa följderna av denna för människor och miljön. I

⁴²⁵ Europaparlamentets och Rådets direktiv 2012/18/EU av den 4 juli 2012 om åtgärder för att förebygga och begränsa faran för allvarliga olyckshändelser där farliga ämnen ingår och om ändring och senare upphävande av rådets direktiv 96/82/EG.

⁴²⁶ 3 § Lag (1999:381) om åtgärder för att förebygga och begränsa följderna av allvarliga kemikalieolyckor.

⁴²⁷ 6 § Lag (1999:381) om åtgärder för att förebygga och begränsa följderna av allvarliga kemikalieolyckor.

lagen slås också fast att verksamhetsutövaren omfattas av de allmänna hänsynsreglerna i MB.⁴²⁷

För att identifiera och bedöma risker måste verksamhetsutövaren ta hänsyn till omgivningsfaktorer som kan påverka säkerheten vid verksamheten.⁴²⁸ Begreppet omgivningsfaktorer omfattar såväl faktorer skapade av människan som naturliga faktorer, såsom exempelvis skredrisker, översvämningar, oväder, blixtnedslag och skogsbränder.⁴²⁹

5.6.2

Roll- och ansvarsfördelning

MSB är central tillsynsmyndighet enligt Sevesolagstiftningen.

Kommunen ska upprätta en plan för räddningsinsatser för verksamheter på den högre kravnivån,⁴³⁰ ange information från respektive Sevesoverksamhet via kommunens webbsida,⁴³¹ och genomföra god fysisk planering som i möjligaste mån separerar Sevesoverksamheter från annan verksamhet.

Länsstyrelserna är operativa tillsynsmyndigheter för Sevesoverksamheter. Länsstyrelsen i det län där

⁴²⁸ 13 § Lag (1999:381) om åtgärder för att förebygga och begränsa följderna av allvarliga kemikalieolyckor.

⁴²⁹ MSB, 2016. PM Samråd enligt Sevesolagstiftningen. Diarienummer 2016-6354.

⁴³⁰ Jfr 1 kap. 3 § LSO, 3 kap. 6 § förordningen (2003:789) om skydd mot olyckor och 4-6 §§ MSBF 2015:8.

⁴³¹ 14 § Lag (1999:381) om åtgärder för att förebygga och begränsa följderna av allvarliga kemikalieolyckor och 7-8 §§ MSBFS 2015:8.

verksamheten ligger ansvarar för att ta fram en tillsynsplan och ett tillsynsprogram.⁴³²

Arbetsmiljöverket, Naturvårdverket och till viss del även Boverket och Kemikalieinspektionen har uppgifter kopplade till Sevesoverksamheter.

Verksamhetsutövaren bär det huvudsakliga ansvaret för att förebygga risker för allvarliga kemikalieolyckor och för att begränsa följderna av en sådan olycka för människor och miljön.

5.6.3 Information och stöd

Länsstyrelserna och Miljösamverkan Sverige har tagit fram ett handläggarstöd "Klimatanpassning i prövning och tillsyn av miljöfarliga verksamheter och förorenade områden",⁴³³ som bl.a. behandlar Sevesoverksamheter.

MSB har, i samarbete med Boverket och Naturvårdsverket, tagit fram vägledningen "Samhällsplanering och riskhantering i anslutning till storskalig kemikaliehantering",⁴³⁴ som riktar sig främst till myndigheter och aktörer på regional och kommunal nivå inom fysisk planering. Vägledningen är även ett underlag inom kommunal riskhantering, för exempelvis räddningstjänsten och inom arbetet med miljöskydd.

⁴³² 18 § Lag (1999:381) om åtgärder för att förebygga och begränsa följderna av allvarliga kemikalieolyckor.

⁴³³ Miljösamverkan Sverige och länsstyrelserna. Klimatanpassning i prövning och tillsyn av miljöfarliga verksamheter och förorenade områden.

5.7 Miljöfarliga verksamheter

5.7.1 Regler och tillämpning

Följderna av ett förändrat klimat förändrar riskbilden för miljöfarliga verksamheter eftersom klimateffekter såsom havsnivåhöjning, översvämningrisk från skyfall och ras, skred och erosion också skapar exempelvis en ökad föroreningsrisk. Huvudansvaret för att klimatanpassa verksamheten åligger verksamhetsutövaren, som ska vidta eventuella åtgärder för att hantera osäkerhets- och riskfaktorer, och berörs särskilt genom hänsynsreglerna i 2 kap. MB. Den som yrkesmässigt bedriver verksamhet eller vidtar åtgärder, som omfattas av tillstånds- eller anmälningsplikt enligt 9 eller 11–14 kap. MB, omfattas av förordningen (1998:901) om verksamhetsutövares egenkontroll. Enligt 6 § i förordningen ska en verksamhetsutövare göra en riskanalys. Av lagtexten framgår inte att riskanalysen ska ta hänsyn till omgivningsfaktorer som kan påverka verksamheten.

Den som bedriver miljöfarlig verksamhet kan ha tillstånds- eller anmälningsplikt för sin verksamhet.⁴³⁵ Vilken typ av verksamheter som berörs framgår av bland annat miljöprövningsförordningen (2013:251). Nya verksamheter, eller befintliga verksamheter som ansöker om nytt tillstånd, ska enligt 18 § Miljöbedömningsförordningen alltid bedöma verksamhetens utsatthet och sårbarhet för klimatförändringar eller andra yttre händelser.

⁴³⁴ MSB, 2017. Samhällsplanering och riskhantering i anslutning till storskalig kemikaliehantering. ISBN: 978-91-7383-704-0.

⁴³⁵ 9 kap. 6 § MB.

5.7.2 *Icke-tidsbegränsat tillstånd*

Ett icke-tidsbegränsat tillstånd för en verksamhet innebär att verksamheten får en stark rätt att finnas på platsen. Enligt 24 kap. MB finns det dock möjligheter för en tillsynsmyndighet att väcka fråga om omprövning av ett tillstånd eller dess villkor. Kriterierna för en sådan omprövning av villkor framgår av 24 kap. 5 § MB. Bestämelsen ger inte stöd för att ompröva verksamhetens lokalisering, men väl storleken på verksamheten eller tillståndets villkor. I 24 kap. 5 § punkt 6 MB anges att skäl för omprövning kan vara "om förhållandena i omgivningen har ändrats väsentligt" eller punkt 10 "för att förbättra en anläggnings säkerhet". Omprövning av villkor med stöd av punkten 6 förutsätter enligt lagkommentaren att omgivningsförhållandena i tillståndshavarens närhet ändrats på ett sätt som innebär att befintliga villkor inte längre ger ett tillräckligt skydd för människors hälsa och för miljön. Så skulle kunna vara fallet p.g.a. klimatförändringar, men det kan även vara för sent att ompröva verksamhetens tillstånd vid detta läge. Av lagtexten och lagkommentarerna går dock inte att utläsa om bestämmelserna kan användas mot bakgrund av just klimatförändringarna.

Om klimatförändringarna innebär en akut risk, bör tillsynsmyndigheten kunna besluta om förelägganden eller förbud för att undvika att ohälsa eller allvarlig skada på miljön uppkommer.⁴³⁶ Handlingsutrymmet för tillsynsmyndigheten är snävt,⁴³⁷ och tillsynsmyndighetens

⁴³⁶ 26 kap. 9 § st. 4 p. 1 MB.

⁴³⁷ Prop. 1997/98:45. Miljöbalk. Del 2 s 272.

⁴³⁸ 16 kap. 2 § MB.

⁴³⁹ Rådets direktiv 80/68/EEG av den 17 december 1979 om skydd för grundvatten mot förorening genom vissa farliga ämnen.

⁴⁴⁰ Rådets direktiv 76/464/EEG av den 4 maj 1976 om förorening genom utsläpp av vissa farliga ämnen i gemenskapens vattenmiljö.

möjlighet att ta hänsyn till klimatförändringar i dessa fall framgår varken av lagtext eller av lagkommentar, vilket gör rättsläget osäkert.

5.7.3 *Tidsbegränsat tillstånd*

Ett tillstånd till miljöfarlig verksamhet får lämnas för begränsad tid.⁴³⁸ Tidsbegränsade tillstånd bör användas vid behov. Ett tidsbegränsat tillstånd för verksamhet med kraftig miljöpåverkan innebär att det automatiskt görs regelbundna nya provningar av verksamheten och uppdatering av villkoren och däribland kraven på att bästa möjliga teknik används. Enligt Grundvattendirektivet⁴³⁹ ska tidsperioden begränsas till högst fyra år om det finns risk för att grundvatten förorenas. Begränsning av tillståndstiden finns även i direktivet 76/464/EEG⁴⁴⁰ och i direktivet 91/271/EEG⁴⁴¹ anges att tillstånd regelbundet ska ses över och vid behov anpassas. Krav på tidsbegränsning av tillstånd finns också i 1992 års konvention om skydd av Östersjöområdet marina miljö (Helsingforskonventionen).

5.7.4 *Specifik miljöbedömning*

Enligt 6 kap. MB ska en specifik miljöbedömning genomföras för vissa verksamheter eller åtgärder (däribland miljöfarliga verksamheter) om dessa kan antas medföra betydande miljöpåverkan. Många av bestämmelserna om specifik miljöbedömning har sin grund i MKB-direktivet⁴⁴² i

⁴⁴¹ Rådets direktiv 91/271/EEG av den 21 maj 1991 om rening av avloppsvatten från tätbebyggelse.

⁴⁴² Europaparlamentets och rådets direktiv 2011/92/EU av den 13 december 2011 om bedömning av inverkan på miljön av vissa offentliga och privata projekt.

dess lydelse enligt Ändringsdirektivet⁴⁴³. Av skäl 13 i Ändringsdirektivet framgår att det är lämpligt att utvärdera projektens klimatpåverkan och deras utsatthet för klimatförändringar. Av skäl 15 i samma direktiv framgår vidare bl.a. att det är viktigt att beakta sårbarheten (utsatthet och motståndskraft) för allvarliga olyckor och/eller katastrofer, risken för att dessa olyckor eller katastrofer inträffar och hur det inverkar på sannolikheten för betydande negativ miljöpåverkan. Miljöbedömningen bör därför kunna användas som ett verktyg för att se till att verksamheter eller åtgärder är klimatanpassade.

Miljöbedömning krävs i vissa fall också för prövning av farlig verksamhet enligt annan lagstiftning än MB, bland annat väglagen (1971:948), lagen (1995:1649) om byggande av järnväg (i dessa två lagar används inte begreppet specifik miljöbedömning, men det är enligt Naturvårdsverket lämpligt att använda begreppet ”miljöbedömning” även i processen att identifiera, beskriva och bedöma miljöeffekter som beskrivs i dessa lagar)⁴⁴⁴, minerallagen (1991:45) och lagen (1984:3) om kärnteknisk verksamhet. Sektorslagarna (såsom väglagen) hänvisar till olika bestämmelser i 6 kap. MB, varvid kopplingen mellan respektive sektorslagstiftning och miljöbedömningsreglerna ser olika ut för olika lagstiftningar. Gemensamt för reglerna är att miljöaspekter ska integreras i planering och beslutsfattande så att syftet med miljöbedömning uppnås.

⁴⁴³ Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/52/EU av den 16 april 2014 om ändring av direktiv 2011/92/EU om bedömning av inverkan på miljön av vissa offentliga och privata projekt.

⁴⁴⁴ Naturvårdsverket. Specifik miljöbedömning: <https://www.naturvardsverket.se/vagledning-och->

5.7.5 **Utredningar och översyn av regelverket**

5.7.6 *MKB-direktivet*

Europeiska kommissionen har framfört synpunkter på hur Sverige genomfört MKB-direktivet, varvid flera ändringar till PBL trädde i kraft i början av augusti 2021.⁴⁴⁵ Ändringarna syftar bl.a. till att förtydliga att undersökningen i detaljplaneprocessen även ska ske utifrån kriterierna i MKB-direktivet. Det innebär att byggnadsnämnden vid sin bedömning av en åtgärds miljöpåverkan – när det gäller ett bygglov eller ett förhandsbesked – ska ta hänsyn till resultat av andra miljöbedömningar enligt 6 kap. MB, om ansökan avser en åtgärd som redan har miljöbedömts på strategisk nivå.

5.7.7 *Prövning och omprövning av tillstånd*

Miljöprövningsutredningen har fått i uppdrag är att se över det nuvarande systemet för miljöprövning och lämna de förslag på åtgärder som krävs för att uppnå en modernare och mer effektiv miljöprövning till gagn för en grön omställning. Genom tilläggsdirektiv har utredningen också fått i uppdrag bland annat att utreda hur tidsbegränsning av tillstånd och omprövning av tillstånd och villkor kan användas för att åstadkomma moderna miljövillkor. I sitt betänkande *Om prövning och omprövning - en del av den gröna omställningen* (SOU 2022:33) lämnar utredningen förslag som syftar till att tillsammans göra prövningsprocesserna snabbare och enklare utan ett försämrat miljöskydd. Förslagen rör bland annat enklare regler för

[stod/miljobalken/miljobedomningar/specifik-miljobedomning/#E-1964219461](https://www.naturvardsverket.se/plan-och-bygglaggen/miljobalken/miljobedomningar/specifik-miljobedomning/#E-1964219461). Hämtad 2022-12-12.

⁴⁴⁵ DS 2020:19. Genomförandet av MKB-direktivet i plan- och bygglagen, Prop. 2020/21:174 Genomförandet av MKB-direktivet i plan- och bygglagen.

att ändra en verksamhet, regelbunden omprövning av tillstånd och villkor, tydligare och mer samordnade myndigheter, mer aktiva prövningsmyndigheter och andra förslag för mer effektiva miljöprövningar. Betänkandet har remitterats och beredning pågår för närvarande i Regeringskansliet.⁴⁴⁶

Den 2 maj 2024 överlämnade regeringen lagrådsremissen *Steg på vägen mot en mer effektiv miljöprövning* med förslag som syftar till en modernare och mer effektiv miljöprövning. Målet är att förenkla och modernisera regelverket genom större enhetlighet och tydligare krav. Förslagen innebär bl.a.:

- ökad användning av ändringstillstånd;
- förlängning av giltighetstiden för tillstånd med tre år;
- utveckling av länsstyrelsens roll under avgränsningssamrådet;
- minskning av antalet partsmyndigheter genom att Kammarkollegiet inte längre ska vara en sådan myndighet; samt
- effektivisering av prövningsmyndigheternas handläggning, bl.a. genom ökat utrymme för digital hantering.

De nya bestämmelserna föreslås träda i kraft den 1 januari 2025.⁴⁴⁷

⁴⁴⁶ Prop. 2023/24:1 Utgiftsområde 20, Klimat, miljö och natur, s. 14.

⁴⁴⁷ Regeringen, 2024. Lagrådsremiss. Steg på vägen mot en mer effektiv miljöprövning.

⁴⁴⁸ 26 kap. 3 § MB.

5.7.8 *Roll- och ansvarsfördelning*

Huvudansvaret för att klimatanpassa verksamheten åligger verksamhetsutövaren, som ska göra en riskanalys och vidta eventuella åtgärder för att hantera osäkerhets- och riskfaktorer.

Tillsynen utövas av Naturvårdsverket, HaV, försvarsinspektören för hälsa och miljö, länsstyrelserna, andra statliga myndigheter och kommunerna.⁴⁴⁸ Tillsynsmyndigheterna bedöms ha möjlighet att använda reglerna om tillståndsprövning och omprövning samt sin tillsynsverksamhet (med bl.a. förelägganden) för att se till att verksamheter eller åtgärder klimatanpassas.⁴⁴⁹

5.7.9 *Information och stöd*

Naturvårdsverket har tagit fram en tillsynsvägledning som förklarar hur klimatanpassning kan beaktas i specifik och strategisk miljöbedömning.⁴⁵⁰

5.8 **Hantering av översvämningsrisker**

5.8.1 *Inledning*

Klimatförändringar kan bidra till att öka sannolikheten för översvämningshändelser. Tillämpliga regler finns främst i EU:s

⁴⁴⁹ Se vidare Miljösamverkan Sverige och länsstyrelserna. Klimatanpassning i prövning och tillsyn av miljöfarliga verksamheter och förorenade områden ss 47-52.

⁴⁵⁰ Naturvårdsverket. <https://www.naturvardsverket.se/vagledning-och-stod/miljobalken/miljobedomningar/specifik-miljobedomning/klimat-i-miljobedomningar/>. Hämtad 2022-09-28.

översvämningsdirektiv,⁴⁵¹ som har införlivats i Sverige genom förordningen (2009:956) om översvämningsrisker ("Översvämningsförordningen") och MSBFS 2013:1⁴⁵². Reglerna syftar till att minska ogynnsamma följder av översvämningsrisker för människors hälsa, miljön, kulturarvet och ekonomisk verksamhet.⁴⁵³

5.8.2 **Roll- och ansvarsfördelning**

MSB är behörig myndighet för frågor enligt Översvämningsförordningen.⁴⁵⁴ Arbetet sker i cykler om sex år där varje cykel består av tre steg:

Steg 1

MSB genomför en landsomfattande bedömning av översvämningsrisker. Utifrån bedömningen identifieras geografiska områden med betydande översvämningsrisk. Översyn och uppdatering av bedömningen ska göras minst vart sjätte år. Vid en sådan översyn ska klimatförändringarnas sannolika påverkan på förekomsten av översvämningsrisker beaktas.⁴⁵⁵

Steg 2

MSB tar fram två typer av kartor för de områden där betydande översvämningsrisk har identifierats. Vattenmyndigheterna⁴⁵⁶ ansvarar sedan för att ta fram kartor över översvämningsrisker inom de hotade områdena.

Steg 3

⁴⁵¹ Europaparlamentets och rådets direktiv 2007/60/EG av den 23 oktober 2007 om bedömning och hantering av översvämningsrisker.

⁴⁵² MSBFS 2013:1. Föreskrifter om länsstyrelsens planer för hantering av översvämningsrisker (riskhanteringsplaner).

⁴⁵³ Jfr 1 § förordningen (2009:956) om översvämningsrisker.

⁴⁵⁴ 4 § Översvämningsförordningen.

Länsstyrelserna tar fram riskhanteringsplaner. Mål och åtgärder för hantering av översvämningsriskerna ska ingå i planerna.

Enligt MSB är det av stor vikt att klimatförändringar och klimatanpassningsarbetet beaktas under framtagandet av riskhanteringsplanerna. Arbetet bör utgå från Klimatanpassningsstrategin 2017/18 och länsstyrelsernas regionala handlingsplaner för klimatanpassning. Det ska tydligt framgå av riskhanteringsplanen hur hänsyn har tagits till klimatförändringar från framtagna underlag och vid val av mål och åtgärder.⁴⁵⁷

Av Klimatanpassningsstrategin 2017/18 framgår vidare att Boverkets arbete för stöd i planarbetet är i hög grad relevant för att minska risker för översvämningsrisker och kustförändringar.

MSB:s roll för att stödja samhällets beredskap för översvämningsrisker och bränder understryks i Klimatanpassningsstrategin 2023/24.⁴⁵⁸

5.8.3 **Information och stöd**

MSB har tagit fram en vägledning om riskhanteringsplaner som är riktad mot de 13 länsstyrelser som ansvarar för riskhanteringsplaner i de 25 identifierade orterna med betydande översvämningsrisk.⁴⁵⁹

⁴⁵⁵ 5 § Översvämningsförordningen.

⁴⁵⁶ 2 kap. 2 § 3 st. vattenförvaltningsförordning (2004:660).

⁴⁵⁷ MSB, 2020. Vägledning – Riskhanteringsplaner. MSB1469 s 8.

⁴⁵⁸ Se Klimatanpassningsstrategin 2023/24, ss. 52-53.

⁴⁵⁹ MSB, 2020. Vägledning – Riskhanteringsplaner. MSB1469.

5.8.4 *Regeringsuppdrag*

5.8.4.1 *Stärkt beredskap vid skyfall*

Som en del i regeringens arbete för att stärka Sveriges klimatberedskap har regeringen gett MSB i uppdrag att skapa förutsättningar så att kommuner och fastighetsägare bättre kan identifiera särskilda riskområden vid skyfall och därmed öka sin beredskap för extrema skyfall. Mot bakgrund av uppdraget har MSB publicerat en vägledning som bl.a. innehåller rekommendationer om val av metod med hänsyn till syftet med skyfallskarteringen, vilka underlag som behövs, hur skyfallskarteringar utförs kopplat till val av metod och kvalitetsgranskning av resultaten.⁴⁶⁰

5.8.4.2 *Klimatförändringarnas påverkan på dammsäkerheten*

Regeringen har gett Svenska kraftnät i uppdrag att, i samverkan med SMHI, MSB, vattenkraftbranschen och andra relevanta aktörer, analysera klimatförändringarnas påverkan på dammsäkerheten. I uppdraget ingår bland annat att (i) sammanställa aktuell kunskap rörande klimatförändringars påverkan på dammsäkerhet; (ii) analysera hur förändringar i tillrinningsförhållanden och drift av vattenkraftsystem kan påverka dimensionerande flöde samt risken för höga flöden; (iii) kartlägga sårbarheten hos dammar i dammsäkerhetsklass A, B och C med avseende på höga flöden och klimatförändringar och att (iv) utreda och beskriva hur Klimatanpassningsstrategin

⁴⁶⁰ MSB, 2023. Metod för skyfallskartering av tätorter : vägledning. MSB2260.

⁴⁶¹ Infrastrukturdepartementet, 2022. I2022/00621. Uppdrag att kartlägga och analysera klimatförändringarnas påverkan på dammsäkerheten.

2017/18 och dess principer bör tillämpas inom dammsäkerhetsområdet.⁴⁶¹

Uppdraget redovisades den 30 november 2023 genom rapporten Klimatförändringars påverkan på dammsäkerhet.⁴⁶² Sammanfattningsvis rekommenderas att myndigheter och branschorganisationer fortsätter följa klimatförändringarna och verka för att det tas fram klimatindikatorer och kunskapsunderlag som är relevanta för dammsäkerhet, samt att dessa aktörer beaktar klimatfrågan i sina vägledningar och riktlinjer så att klimatfrågan integreras så bra som möjligt i dammägarnas löpande dammsäkerhetsarbete. Dammägarna rekommenderas fortlöpande beakta de risker som klimatförändringarna för med sig inom ramen för ordinarie rutiner för riskhantering. Svenska kraftnät ser inte något behov av ändringar på lag- eller förordningsnivå.

⁴⁶² Svenska kraftnät, 2023. Ärende nr: 2022/820. Klimatförändringars påverkan på dammsäkerhet. Avrapportering av uppdrag I2022/00621 att kartlägga och analysera klimatförändringarnas påverkan på dammsäkerheten.

6. Skadegörare och sjukdomar samt invasiva främmande arter

6.1 Inledning

Klimatförändringarna leder till ökad spridning av smittämnen. Vid översvämningar, ras och skred kan smittämnen som förekommer i jord och mark förorena betesmark och vatten. Vidare kan avloppsvatten läcka in i dricksvattentäcker och i ledningar.⁴⁶³ Problemen med skadegörare som insekter, svamp och virus kommer att öka i ett varmare klimat. Nya sjukdomar som förväntas drabba djur är främst zoonoser, som sprids av bl.a. fästingar och gnagare, samt virussjukdomar.⁴⁶⁴ Zoonotiska sjukdomar kan spridas från djur till människor via livsmedel. Dessutom skapar ett varmare klimat en högre risk för matförgiftning och ställer högre krav på livsmedelshygien.

Klimatanpassningsåtgärder i denna del kan bestå i en uppdatering av riktlinjerna för livsmedelshanteringen, information till allmänheten, uppföljning av utvecklingen av smittsamma sjukdomar och införande av skyddsåtgärder.⁴⁶⁵

Många andra regler, såsom MB, har också relevans i sammanhanget vilket kan leda till att det kan uppstå en

⁴⁶³ SOU 2007:60. Sverige inför klimatförändringarna - hot och möjligheter s 25.

⁴⁶⁴ SOU 2007:60. Sverige inför klimatförändringarna - hot och möjligheter ss 18-19.

⁴⁶⁵ Se SOU 2007:60. Sverige inför klimatförändringarna - hot och möjligheter s 26.

konflikt mellan olika regelverk. Se exempelvis 9 kap. 15 § st. 1 MB om kommunens möjligheter att agera med anledning av smittspridning via sällskapsdjur. Vid tillämpning av dessa bestämmelser har kommunen även att beakta bl.a. det egendomsskydd som fastställs i art. 1 EKMR och 2 kap. 15 § regeringsformen (1974:152), samt de regler som gäller för djurens vård och avlivande i djurskyddslagen (2018:1192).

6.2 Djurhälsa, växtskadegörare och offentlig kontroll

6.2.1 Inledning

Tre EU-förordningar berör regler om djurhälsa, skyddsåtgärder mot växtskadegörare och offentlig kontroll. Dessa är Kontrollförordningen⁴⁶⁶ och Växtskyddsförordningen⁴⁶⁷ som började gälla 2019 samt Djurhälsoförordningen⁴⁶⁸ som började gälla 2021.

Reglerna avser att förebygga och hantera hälsorisker för djur, skydda växter och garantera en säker livsmedelskedja på såväl EU-nivå som nationell nivå. Bland reglerna ingår exempelvis kontroll av djur och varor som importeras till Sverige, djurskydd, djurhälsa samt registrering och kontroll av livsmedel.

⁴⁶⁶ Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2017/625 av den 15 mars 2017 om offentlig kontroll och annan offentlig verksamhet för att säkerställa tillämpningen av livsmedels- och foderlagstiftningen och av bestämmelser om djurs hälsa och djurskydd, växtskydd och växtskyddsmedel.

⁴⁶⁷ Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/2031 av den 26 oktober 2016 om skyddsåtgärder mot växtskadegörare.

⁴⁶⁸ Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/429 av den 9 mars 2016 om överförbara djursjukdomar.

⁴⁶⁹ Exempel på sådana föreskrifter är Statens jordbruksverks föreskrifter och allmänna råd (SJVFS 2019:18) om

6.2.2 Djurhälsa

6.2.3 Tillämpliga regler

I nuläget finns regleringen främst i epizootilagen (1999:657), zoonoslagen (1999:658), lagen (2006:806) om provtagning på djur, m.m., lagen (2006:807) om kontroll av husdjur, m.m. och bisjukdomslagen (1974:211) och i förordningar som antagits med stöd av dessa lagar.

Bestämmelser om smittskyddskrav vid in- och utförsel av djur och djurprodukter finns i förordningen (1994:1830) om införsel av levande djur m.m. och förordningen (1994:542) om utförsel av levande djur m.m. ("**Införsel- och utförsel-förordningarna**"), som antagits med stöd av lagen (1975:85) med bemyndigande att meddela föreskrifter om in- eller utförsel av varor. Jordbruksverket har med stöd av bemyndiganden i förordningarna meddelat föreskrifter med bestämmelser avseende övervakning, förebyggande och bekämpning av smittsamma djursjukdomar samt avseende in- och utförselkrav för levande djur och animaliska produkter m.m.⁴⁶⁹

nötkreaturshållning inom lantbruket m.m. (ändrad genom 2024:7), Statens jordbruksverks föreskrifter (SJVFS 2021:23) om åtgärder för att förhindra spridning av sjukdomen paratuberkulos hos nötkreatur i svenska anläggningar och Statens jordbruksverks föreskrifter (SJVFS 2021:24) om åtgärder för att förhindra spridning av sjukdomen porcint reproduktivt och respiratoriskt syndrom (PRRS) hos gris i svenska anläggningar och Föreskrifter om ändring i Statens jordbruksverks föreskrifter och allmänna råd (SJVFS 2021:13) om registrering, godkännande, spårbarhet, förflyttning, införsel samt export med avseende på djurhälsa (ändrad genom SJVFS 2024:3).

6.2.4 *Nya regler*

En ny djurhälsoförordning⁴⁷⁰ trädde i kraft 2016 och tillämpas fullt ut sedan den 21 april 2021. Förordningen riktar sig till de som äger eller på annat sätt tar hand om eller ansvarar för djur, och kommer att ersätta ett stort antal förordningar, direktiv och beslut som idag reglerar djurhälsa och smittskydd. Reglerna innebär bl.a. en skyldighet för aktörer att minimera risken för att produkter av animaliskt ursprung orsakar spridning av sjukdomar och krav på biosäkerhetsåtgärder.⁴⁷¹

Utredningen En samlad djurhälsoreglering (SOU 2020:62)⁴⁷² föreslår införandet av en ny djurhälsolag och en tillhörande djurhälsoförordning som ersätter epizootilagen, zoonoslagen och bisjukdomslagen och de förordningar som beslutats med stöd av dessa lagar. Utredningen föreslår vidare att alla bestämmelser om djurhälsa i provtagningslagen, lagen om kontroll av husdjur och de förordningar som meddelats med stöd av respektive lag flyttas över till den nya djurhälsolagen och dess förordning, i den mån bestämmelsen i fråga ska behållas. Samma sak föreslås beträffande Införsel- och utförsel förordningarna. Reglerna avser att komplettera Djurhälsoförordningen, som är direkt tillämplig i Sverige.⁴⁷³

Jordbruksverket föreslås vara ansvarig myndighet och ta fram föreskrifter.⁴⁷⁴ Berörda myndigheter och organisa-

⁴⁷⁰ Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/429 av den 9 mars 2016 om överförbara djursjukdomar och om ändring och upphävande av vissa akter med avseende på djurhälsa ("djurhälso-lag").

⁴⁷¹ Art. 10 djurhälsoförordningen.

⁴⁷² SOU 2020:62. En samlad djurhälsoreglering.

⁴⁷³ SOU 2020:62. En samlad djurhälsoreglering ss 34-35.

⁴⁷⁴ SOU 2020:62. En samlad djurhälsoreglering s 88.

tioner är dock även länsstyrelserna, SVA, den eller de kommunala nämnder som utför uppgifter inom miljö- och hälsoskyddsområdet, HaV, Folkhälsomyndigheten ("FHM") och smittskyddsläkare.⁴⁷⁵

6.2.5 *Information och stöd*

Jordbruksverket informerar om den nya djurhälsoförordningen på sin webbsida, där de dessutom tillhandahåller en webbutbildning.⁴⁷⁶

SVA har tagit fram en rapport om klimatets påverkan på djuren.⁴⁷⁷

SLU Future Food, SVA, MSB och Jordbruksverket har tagit fram en rapport om klimatanpassning av svensk animalieproduktion som riktar sig till myndigheter, beslutsfattare, branschorganisationer och producenter.⁴⁷⁸

6.2.6 *Växtskydd*

6.2.7 *Tillämpliga regler*

Växtskyddsförordningen innehåller bestämmelser om vissa växtskadegörare och ett antal bemyndiganden till EU-kommissionen att anta ytterligare bestämmelser. Sådana bestämmelser är Kommissionens delegerade

⁴⁷⁵ SOU 2020:62. En samlad djurhälsoreglering ss 87-88.

⁴⁷⁶ <https://jordbruksverket.se/om-jordbruksverket/vart-uppdrag/webbutbildning-om-ahl>. Hämtad 2024-08-12.

⁴⁷⁷ SVA, 2019. Handlingsplan klimatanpassning. En rapport om klimatets påverkan på djuren.

⁴⁷⁸ SLU Future Food, SVA, MSB och Jordbruksverket, 2021.

Klimatanpassning av svensk animalieproduktion – säkrare tillgång på livsmedel under en kris. SLU Future Food Report s 15.

förordning (EU) 2019/1702,⁴⁷⁹ och Kommissionens genomförandeförordning (EU) 2019/2072.⁴⁸⁰

Av relevans för växtskyddet är även Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/128/EG av den 21 oktober 2009 om upprättande av en ram för gemenskapens åtgärder för att uppnå en hållbar användning av bekämpningsmedel, Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1107/2009 av den 21 oktober 2009 om utsläppande av växtskyddsmedel på marknaden och om upphävande av rådets direktiv 79/117/EEG och 91/414/EEG och Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 528/2012 av den 22 maj 2012 om tillhandahållande på marknaden och användning av biocidprodukter och reglerna i 14 kap. MB (Kemiska produkter och biotekniska organismer).

En ny växtskyddslag (2022:725) ("**Växtskyddslagen**") trädde i kraft den 1 juni 2022. Lagen kompletterar Växtskyddsförordningen och Kontrollförordningen och syftar till att ge ett bättre och effektivare skydd mot växtskadegörare vars introduktion, etablering och spridning skulle kunna få oacceptabla ekonomiska, miljömässiga eller sociala konsekvenser. Utöver bestämmelser som kompletterar EU-förordningarna innehåller Växtskyddslagen en nationell reglering för att skydda virkesproduktionen. SVL:s bemyndigande att meddela föreskrifter om åtgärder mot insektshärjning och

⁴⁷⁹ Kommissionens delegerade förordning (EU) 2019/1702 av den 1 augusti 2019 om komplettering av Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/2031 genom upprättande av en förteckning över prioriterade skadegörare.

⁴⁸⁰ Kommissionens genomförandeförordning (EU) 2019/2072 av den 28 november 2019 om fastställande av enhetliga villkor för genomförandet av Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/2031 vad gäller skyddsåtgärder mot växtskadegörare.

yingelhärdar har därför förts över till Växtskyddslagen och utvidgats till att omfatta andra växtskadegörare än insekter. För att skydda trädslag som används i virkesproduktionen möjliggör Växtskyddslagen att i föreskrifter ställa krav på åtgärder även i andra växtmiljöer än skog och mot andra aktörer än de som är verksamma inom skogsbruket. Vidare ska staten lämna ersättning vid bekämpning av EU-reglerade växtskadegörare till den som drabbas av vissa kostnader och förluster.⁴⁸¹

Andra regler som har bäring på växtskyddet är förordningen (2016:402) om nematoder, insekter och spindeldjur som bekämpningsmedel, förordningen (2013:63) om bekämpningsmedelsavgifter och förordning (2014:425) om bekämpningsmedel ("**Bekämpningsmedelsförordningen**"). Bekämpningsmedelsförordningen innehåller bland annat regler om tillståndsplikt och anmälningskyldighet vid yrkesmässig användning av växtskyddsmedel inom vissa särskilda områden.⁴⁸² Naturvårdsverket har meddelat föreskrifter med stöd av bemyndigande i 3 kap. 20 § Bekämpningsmedelsförordningen.⁴⁸³

Sedan den 1 oktober 2021 innehåller Bekämpningsmedelsförordningen förbud mot att använda växtskyddsmedel i bland annat parker, trädgårdar och lekplatser.⁴⁸⁴ Jordbruksverket och Naturvårdsverket har vissa möjligheter att meddela föreskrifter om undantag från förbuden för att förhindra introduktion, etablering och

⁴⁸¹ Se Propositionen En ny växtskyddslag (prop. 2021/22:148), Miljö- och jordbruksutskottets betänkande 2021/22: MJU25 och Riksdagskrivelse 2021/22:335.

⁴⁸² 2 kap. 40-41 §§ Bekämpningsmedelsförordningen.

⁴⁸³ Föreskrifter om spridning och viss övrig hantering av växtskyddsmedel inkl ändringar (NFS 2015:2) och Föreskrifter om spridning av vissa biocidprodukter (NFS 2015:3).

⁴⁸⁴ 2 kap. 37 § 1-6 Bekämpningsmedelsförordningen.

spridning av invasiva främmande arter.⁴⁸⁵ Naturvårdsverket har även en möjlighet att meddela närmare föreskrifter om den kommunala nämndens möjlighet att ge dispens från förbudet.⁴⁸⁶ Naturvårdsverket har inledningsvis valt att inte utnyttja bemyndigandet att meddela föreskrifter och att istället vägleda om dispensmöjligheten för att få en uppfattning om behovet av eventuella föreskrifter.⁴⁸⁷

6.2.8 Information och stöd

Jordbruksverkets webbsida innehåller en beskrivning av reglerna.⁴⁸⁸

Kemikalieinspektionens webbsida innehåller bl.a. information om kemikalier och ansökan om godkännande.⁴⁸⁹

Naturvårdsverket har bland annat publicerat en vägledning vid tillsyn och användning av växt-skyddsmedel,⁴⁹⁰ en vägledning som syftar till att underlätta kommunens handläggning av tillstånds- och anmälningsärenden men som även kan användas av verksamhetsutövare som omfattas av bestämmelserna,⁴⁹¹ samt en vägledning som består av förklarande kommentarer till bestämmelserna i Naturvårdsverkets föreskrifter (NFS 2015:2) om spridning och viss övrig hantering av växtskyddsmedel.⁴⁹²

⁴⁸⁵ 2 kap. 43 § Bekämpningsmedelsförordningen.

⁴⁸⁶ 2 kap. 43 § Bekämpningsmedelsförordningen.

⁴⁸⁷ <https://www.naturvardsverket.se/vagledning-och-stod/kemikalier/vaxtskyddsmedel/forbud-mot-viss-anvandning-av-vaxtskyddsmedel/>. Hämtad 2022-09-28.

⁴⁸⁸ <https://jordbruksverket.se/>. Hämtad 2022-12-12.

⁴⁸⁹ <https://www.kemi.se/bekampningsmedel/vaxtskyddsmedel>. Hämtad 2024-07-03.

⁴⁹⁰ <https://www.naturvardsverket.se/vagledning-och-stod/kemikalier/vaxtskyddsmedel/>. Hämtad 2022-09-28.

6.2.9 Kontroll

Bestämmelserna om kontroll av reglerna finns bland annat i Kontrollförordningen och i Växtskyddslagen.

Bestämmelserna riktar sig främst till de som utför offentlig kontroll eller annan offentlig verksamhet, dvs centrala myndigheter, länsstyrelserna, kommuner, kontrollorgan eller andra som får uppgifter delegerade till sig. Det finns även bestämmelser som riktar sig till laboratorier och referenscenter. Gränskontroll är en annan viktig del i kontrollverksamheten.

6.2.10 Roll- och ansvarsfördelning

6.2.11 Djurhälsa

Alla som håller eller på annat sätt hanterar djur som hålls av människan ansvarar för att skydda djuren mot sjukdomar. Det finns däremot inga skyldigheter enligt djurskyddslagen för djurhållare och andra att förhindra smittspridning när det gäller sådana smittämnen som inte leder till sjukdom hos de egna djuren.⁴⁹³

Kommunens miljö- och hälsoskyddsnämnd är tillsynsmyndighet avseende smitta som sprids av sällskapsdjur som innehas av privatpersoner.

⁴⁹¹ Naturvårdsverket. Vägledning om tillstånd och anmälan vid användning av växtskyddsmedel inom särskilda områden. Publicerad 2017-10-16. Reviderad 2021-09-29.

⁴⁹² Naturvårdsverket. Vägledning om tillämpning av Naturvårdsverkets föreskrifter (NFS 2015:2) om spridning och viss övrig hantering av växtskyddsmedel. Publicerad 2015-06-25. Reviderad 2021-09-29.

⁴⁹³ SOU 2020:6. En samlad djurhälsoreglering s 202.

Länsstyrelserna är ansvariga myndigheter avseende smitta från djur som hålls yrkesmässigt.

Jordbruksverket ansvarar övergripande för råd, stöd och vägledning och de operativa kontrollmyndigheterna (såsom Livsmedelsverket och Tullverket) utför kontroll.

6.2.12 Växtskydd

Ansvar för växtskyddet åligger alla som yrkesmässigt använder växtskyddsmedel.

Kommunen utövar operativ tillsyn hos användare och på försäljningsställen.

Jordbruksverket har ansvaret för att leda och samordna förebyggande åtgärder och bekämpa vissa allvarliga djursjukdomar, foderföroreningar och växtskadegörare.

Andra berörda myndigheter är länsstyrelserna, Skogsstyrelsen, Naturvårdsverket och HaV.

Kemikalieinspektionen utövar tillsyn av tillverkare, leverantörer och importörer och vägledning avseende kemikalielagstiftningen. Kemikalieinspektionen har även ansvar för tillståndsprövning av bekämpningsmedel (växtskyddsmedel och biocider).

⁴⁹⁴ Prop. 2016/17:104. En livsmedelsstrategi för Sverige – fler jobb och hållbar tillväxt i hela landet och Näringsdepartementet (2019). En livsmedelsstrategi för Sverige – fler jobb och hållbar tillväxt i hela landet. Regeringens handlingsplan del 2.

⁴⁹⁵ Se prop. 2016/17:104 s 101.

⁴⁹⁶ Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 178/2002 av den 28 januari 2002 om allmänna principer och krav för livsmedelslagstiftning, om inrättande av Europeiska myndigheten för livsmedelssäkerhet och om förfaranden i frågor som gäller livsmedelssäkerhet.

6.3 Livsmedel

6.3.1 Tillämpliga regler

Den nationella livsmedelsstrategin utgörs av en proposition och en handlingsplan, varav den senaste gäller fram till 2025.⁴⁹⁴ I den nationella livsmedelsstrategin omnämns klimatförändringarna och deras inverkan på livsmedelsproduktion, exempelvis på grund av vattenbrist.⁴⁹⁵ I sin senaste handlingsplan föreslår regeringen att en strategi för en hållbar hantering av vatten i jordbruket tas fram, bl.a. avseende underhåll och anpassning av diken och andra markavvattningsanläggningar för en ökad produktion och förbättrad vattenmiljö i områden med risk för torka.

Livsmedelslagstiftningen består av Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 178/2002 om livsmedels-säkerhet⁴⁹⁶, vars bestämmelser kompletteras i Sverige av Livsmedelslagen med tillhörande förordning (2006:813) ("**Livsmedelsförordningen**") och myndighetsföreskrifter. Av relevans är också EU:s förordning (EG) nr 852/2002 om livsmedelshygien⁴⁹⁷, EU:s förordning (EG) nr 853/2004 om tillverkning av animaliska livsmedel⁴⁹⁸ och EU:s förordning (EU) nr 1169/2011 om livsmedels-information⁴⁹⁹.

⁴⁹⁷ Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 852/2004 av den 29 april 2004 om livsmedelshygien.

⁴⁹⁸ Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 853/2004 av den 29 april 2004 om fastställande av särskilda hygienregler för livsmedel av animaliskt ursprung.

⁴⁹⁹ Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1169/2011 av den 25 oktober 2011 om tillhandahållande av livsmedelsinformation till konsumenterna.

Livsmedelsförordningen ställer bl.a. krav på anmälan vid förekomst av salmonella eller vid utbrott av matförgiftning. Bestämmelser om kontroll finns även i förordningen (2006:812) om offentlig kontroll av livsmedel som importeras från ett tredje land och förordningen (2011:1060) om kontroll vid export av livsmedel.

6.3.2 Roll- och ansvarsfördelning

Den offentliga kontrollen utförs av Livsmedelsverket, länsstyrelserna, andra statliga myndigheter och kommunerna.

Livsmedelsverket ansvarar bl.a. för att samordna övriga kontrollmyndigheter och ge stöd, råd och vägledning till dessa.

Länsstyrelserna ansvarar för den offentliga kontrollen av livsmedelsföretagens anläggningar i primärproduktionen.

Kommunerna utför offentlig kontroll i t.ex. livsmedelsbutiker och restauranger.

Livsmedelsföretag ansvarar för att klimatanpassa sin verksamhet och vidta åtgärder såsom att stärka kylkedjan och säkra vattentillgången. Livsmedelsföretag ansvarar även för att de livsmedel som de tillverkar, transporterar, lagrar och/eller säljer samt ger bort är säkra och spårbara.

⁵⁰⁰ Livsmedelsverkets information om klimatanpassning: <https://www.livsmedelsverket.se/foretagande-regler-kontroll/krisberedskap-och-civiltforsvar/klimatanpassning-for-livsmedelsforetag>. Hämtad 2022-12-12.

⁵⁰¹ Livsmedelsverket, 2019. Handbok för klimatanpassad dricksvattenförsörjning.

6.3.3 Information och stöd

Livsmedelsverkets webbsida innehåller en del information om klimatanpassning i livsmedelssektorn.⁵⁰⁰ Informationen är, med undantag för tidigare nämnd handbok för klimatanpassad försörjning av dricksvatten,⁵⁰¹ främst riktad mot Livsmedelsverket och livsmedelsföretag. Webbsidan innehåller även information och en rapport om klimatets påverkan på import och export inom livsmedelssektorn.⁵⁰²

FHM, Livsmedelsverket, Smittskyddsenheten i Uppsala län och Miljöförvaltningen i Uppsala kommun, länsstyrelserna, SVA och Jordbruksverket har, i samråd med ett antal andra kommuner och regioner i landet, tagit fram en digital handbok för att utreda smitta i livsmedel och dricksvatten.⁵⁰³

6.4 Invasiva främmande arter

6.4.1 Tillämpliga regler

EU:s förordning om invasiva främmande arter⁵⁰⁴ syftar till att hindra att invasiva främmande arter kommer in i EU och att bekämpa de arter som redan finns här. EU-förordningen är direkt tillämplig i Sverige. Det innebär att till exempel myndigheter, kommuner, olika privata aktörer såsom stora fastighetsägare, villaägare och andra privatpersoner har ett ansvar och en skyldighet att följa reglerna och hindra spridning av invasiva främmande arter. På EU-

⁵⁰² Se Livsmedelsverkets externa rapportserie, 2019. Klimatförändringarnas påverkan på de regioner Sverige är beroende av för sin livsmedelsförsörjning. E 2019 nr 01.

⁵⁰³ Livsmedelsverkets samarbetsrapport. Handbok för utredning av utbrott. S 2020 nr 02.

⁵⁰⁴ Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1143/2014 av den 22 oktober 2014 om förebyggande och hantering av introduktion och spridning av invasiva främmande arter.

förteckningen över invasiva främmande arter⁵⁰⁵ ("Unionsförteckningen") listas de arter som behöver förbjudas i alla EU:s medlemsländer. Utöver EU-förordningen och Unionsförteckningen innehåller MB bland annat en straffbestämmelse som ska tillämpas när någon bryter mot reglerna om invasiva främmande arter.⁵⁰⁶ Även de allmänna hänsynsreglerna i 2 kap. MB har betydelse, till exempel för valet av bekämpningsmetod. 26 kap. MB innehåller bestämmelser som styr tillsynsmyndigheternas arbete. Förordningen (2018:1939) om invasiva främmande arter beskriver ansvarsfördelningen mellan olika svenska myndigheter. Miljötillsynsförordningen beskriver ansvarsfördelningen mellan tillsynsmyndigheterna. Naturvårdsverket och HaV arbetar med att ta fram ett förslag till en nationell förteckning över invasiva främmande arter med särskild betydelse för Sverige.⁵⁰⁷

En växtskadegörare som redan regleras genom EU:s förordning om invasiva främmande arter omfattas inte av Växtskyddsförordningen och vice versa.

6.4.2 Roll- och ansvarsfördelning

6.4.3 Kommuner

Kommunen har ett särskilt ansvar att begränsa att invasiva främmande arter sprider sig på allmänna ytor och genom avfallshanteringen.

⁵⁰⁵ Kommissions genomförandeförordning (EU) 2016/1141 av den 13 juli 2016 om antagande av en förteckning över invasiva främmande arter av unionsbetydelse i enlighet med Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1143/2014.

⁵⁰⁶ 29 kap. 2 c § MB.

6.4.4 Nationella myndigheter

Naturvårdsverket är ansvarig myndighet i fråga om arter som lever på land, och HaV är ansvarig myndighet i fråga om arter som lever i vatten.⁵⁰⁸

Länsstyrelserna är ansvarig tillsynsmyndighet för invasiva främmande arter. Länsstyrelserna kan delegera ansvar till den kommun som begär det.⁵⁰⁹

Jordbruksverket, Livsmedelsverket och Tullverket ansvarar för de offentliga kontroller som ska utföras för att förhindra att invasiva främmande arter avsiktligt tas in i Sverige och EU.

Trafikverket har ett ansvar för bekämpningen av invasiva främmande arter i transportinfrastrukturen.

Skogsstyrelsen har ansvar för att ta fram hanteringsåtgärder för invasiva främmande skogsträdarter som används för virkesproduktion och som växer på mark som omfattas av skogsvårdslagen (1979:429).

Sametinget ska höras i frågan om bl.a. hanteringsåtgärder och hanteringsområden om dessa kan antas ha betydelse för rennäring eller samisk kultur.

6.4.5 Enskilda

Fastighetsägare (såväl privatpersoner som bolag och kommunala och statliga fastighetsägare) men även nyttjanderättshavare har ett ansvar för invasiva främ-

⁵⁰⁷ Mer information om myndigheternas arbete finns här: <https://www.naturvardsverket.se/amnesomraden/invasiva-frammande-arter/aktuellt/nationell-forteckning-over-invasiva-frammande-arter/>. Hämtad 2022-12-12.

⁵⁰⁸ 3 § förordningen (2018:1939) om invasiva främmande arter.

⁵⁰⁹ 2 kap. 8 § miljötillsynsförordningen (2011:13).

mande arter på den egna fastigheten alternativt den nyttjade fastigheten.

6.4.6 Information och stöd

HaV publicerar information om invasiva främmande arter på sin webbsida.⁵¹⁰ Naturvårdsverket har tagit fram en vägledning om EU-förordningen om invasiva främmande arter,⁵¹¹ samt en tillsynsvägledning om invasiva främmande arter.⁵¹²

⁵¹⁰ <https://www.havochvatten.se/arter-och-livsmiljoer/invasiva-frammande-arter.html>. Hämtad 2022-09-28.

⁵¹¹ Naturvårdsverket. Invasiva främmande arter: <https://www.naturvardsverket.se/Stod-i-miljoarbetet/Vagledningar/Artskydd/invasiva-frammande-arter->

[vagledning/Invasiva-frammande-arter-vagledning/](https://www.naturvardsverket.se/Stod-i-miljoarbetet/Vagledningar/Artskydd/invasiva-frammande-arter-vagledning/). Hämtad 2020-11-29.

⁵¹² Naturvårdsverket, 2022. Tillsynsvägledning om invasiva främmande arter. Vägledningen finns här: Tillsynsvägledning om invasiva främmande arter ([naturvardsverket.se](https://www.naturvardsverket.se)) och uppdateras löpande.

7. Offentlig upphandling

7.1 Regler och tillämpning

Den nationella upphandlingsstrategin⁵¹³ är styrande för statliga myndigheter och kan vara ett stöd för kommuner. Strategin framhåller vikten av helhetssyn, livscykel-perspektiv och miljöhänsyn i upphandlingens olika faser, särskilt inom produktgrupper med stor miljöpåverkan. Enligt strategin kan upphandling användas som ett strategiskt verktyg för Sveriges omställning mot en cirkulär och biobaserad ekonomi för att nå de nationella miljömålen och för Sveriges arbete för att uppfylla de globala hållbarhetsmålen och 2030-agendan.⁵¹⁴ Upphandling anses också kunna användas för att främja innovativa och nya miljö- och energitekniklösningar. Likaså anses den ökade digitaliseringen och användningen av IT kunna bidra till att möta klimatutmaningen och nå dessa mål.⁵¹⁵

I upphandlingsdirektiven,⁵¹⁶ vilka har införlivats i de svenska upphandlingslagarna,⁵¹⁷ framgår att en upphandlande myndighet bör beakta miljöhänsyn, sociala och arbetsrättsliga hänsyn vid offentlig upphandling om upphandlingens art motiverar detta. Kravställandet kan också underlättas av tydligare möjligheter att hänvisa till miljömärkning och miljöledning.

⁵¹³ Regeringskansliet, 2016. Finansdepartementet. Nationella upphandlingsstrategin.

⁵¹⁴ Nationella upphandlingsstrategin, s 20.

⁵¹⁵ Jfr Nationella upphandlingsstrategin, ss 20-21.

⁵¹⁶ Direktiven 2014/24/EU, 2014/25/EU och 2014/23/EU.

⁵¹⁷ Lag (2016:1145) om offentlig upphandling, lag (2016:1146) om upphandling inom försörjningssektorerna, lag (2016:1147) om upphandling av koncessioner (LUK), lag (2011:1029) om

Enligt 11 § Klimatanpassningsförordningen ska förordningsmyndigheterna ta hänsyn till klimatanpassning i myndigheternas upphandlingar i den mån det är möjligt. Kravet har tolkats som att myndigheten bör analysera effekterna av ett förändrat klimat i varje upphandling, och beakta dessa om de har relevans för upphandlingen.⁵¹⁸ Också av relevans i sammanhanget är Förordningen (2009:907) om miljöledning i statliga myndigheter. Förordningen ställer krav på att statliga myndigheter ska ha miljöledningssystem,⁵¹⁹ och att ett sådant miljöledningssystem ska innebära att myndigheten miljöanpassar sina upphandlingar i den mån en sådan anpassning är möjlig.⁵²⁰

Sammantaget ställs det krav på att förordningsmyndigheterna ska, i den mån det är möjligt, ta hänsyn till såväl klimatanpassning som miljöanpassning vid sina upphandlingar. Av SMHI:s rapport om myndigheters arbete med klimatanpassning 2020 ("**SMHI:s rapport 2020**") framgår att myndigheterna inte har kommit så långt när det gäller just att ta hänsyn till klimatanpassning i sina upphandlingar. Av femtioen myndigheter svarade nio att de hade gjort det, tolv att de delvis hade gjort det och trettio att de inte hade gjort det. Eftersom tre myndigheter exemplifierade sina jakande svar med åtgärder som syftar till att minska utsläpp av växthusgaser,⁵²¹ är det oklart om alla de myndigheter som har angett att de har tagit hänsyn till klimatanpassning i sina upphandlingar verkligen har

upphandling på försvars- och säkerhetsområdet (LUFS) och lag (2008:962) om valfrihetssystem (LOV).

⁵¹⁸ SMHI, 2021. Klimatologi nr 62, 2021. Myndigheters arbete med klimatanpassning 2020 s 10.

⁵¹⁹ 3 § Förordning (2009:907) om miljöledning i statliga myndigheter.

⁵²⁰ 13 § förordning (2009:907) om miljöledning i statliga myndigheter.

⁵²¹ SMHI, 2021. Klimatologi nr 62, 2021. Myndigheters arbete med klimatanpassning 2020 s 22.

gjort det. Utifrån denna information kan det också antas att ett hinder för myndigheterna att klimatanpassa sina upphandlingar kan vara bristande kunskap om skillnaden mellan klimatanpassning och miljöanpassning. Ett ytterligare hinder har av Naturvårdsverket angetts vara att det behövs tydligare riktlinjer för hur en klimatanpassad upphandling kan genomföras.⁵²²

Enligt SMHI:s rapport Myndigheters arbete med klimatanpassning 2022 ökar förordningsmyndigheternas arbete med klimatanpassad upphandling gradvis, i takt med de effekter som detta ger i samhället. Många förordningsmyndigheter anger dock att de främst upphandlar tjänster för vilka klimatanpassningskriterier saknar relevans, medan kommuner och regioner i större utsträckning upphandlar objekt (såsom fastigheter) som behöver klimatanpassas. Mot bakgrund av att upphandlingslagarna varken innehåller någon skyldighet eller någon rekommendation för upphandlande organisationer att beakta klimatet eller behovet av klimatanpassning vid sina upphandlingar, rekommenderar SMHI att regeringen bör överväga att införa lagkrav för klimatanpassad upphandling för kommuner och regioner.⁵²³

I motsvarande rapport för 2023 framkommer att många myndigheter anser att krav på klimatanpassning i upphandling inte är relevant för deras verksamhet. SMHI föreslår återigen att regeringen bör överväga att utreda krav på klimatanpassad upphandling för andra offentliga aktörer än de myndigheter som omfattas av klimatanpassningsförordningen.⁵²⁴

⁵²² SMHI, 2021. Klimatologi nr 62, 2021. Myndigheters arbete med klimatanpassning 2020 s 72.

⁵²³ SMHI. Myndigheters arbete med klimatanpassning 2022. Rapport Klimatologi, nr. 71/2023, s. 6.

Det kan, som tidigare konstaterats, vara svårt att både ta hänsyn till miljön och klimatanpassning i en och samma upphandling. Exempelvis skulle klimatanpassning kunna aktualiseras genom krav på att en serverplacering måste kunna säkerställa en trygg informationslagring även i ett förändrat klimat eller krav på att en leverantör ska vidta åtgärder för bevarande av biologisk mångfald eller skydd av vattenresurser. Den lösning som bäst uppfyller de krav på serverplacering eller bevarandeåtgärder i exemplen ovan är dock inte nödvändigtvis den som innebär minst miljöpåverkan, vilket kan innebära att myndigheterna måste göra prioriteringar. Ett annat möjligt hinder är den tänkbara höjande effekt som hänsyn till klimatanpassning kan ha på priset för det som anskaffas.

7.2

Roll- och ansvarsfördelning

Alla förordningsmyndigheter berörs av de regler som särskilt gäller för statliga myndigheter. En myndighet som ska ha ett miljöledningssystem ska årligen redovisa miljöledningsarbetet. Redovisningen ska, i samband med myndighetens årsredovisning, ges in till det departement i Regeringskansliet som myndigheten hör till och till Naturvårdsverket. Naturvårdsverket ansvarar för att varje år lämna en sammanfattning av myndigheternas årliga redovisningar till regeringen.⁵²⁵

Upphandlingsmyndigheten ger stöd och information om upphandling.

Konkurrensverket är tillsynsmyndighet.

⁵²⁴ SMHI, 2024. Myndigheters arbete med klimatanpassning 2023. Rapport Klimatologi, nr. 73/2024, s. 38-39.

⁵²⁵ 20 b § förordning (2009:907) om miljöledning i statliga myndigheter.

Alla upphandlande myndigheter eller enheter berörs av upphandlingsreglerna.

7.3 Information och stöd

SMHI har publicerat en vägledning för klimatanpassade upphandlingar.⁵²⁶

SMHI har tagit fram en ”Guide för klimatanpassad upphandling” i syfte att stötta de myndigheter som omfattas av Klimatanpassningsförordningen.⁵²⁷

Av SMHI:s rapport 2020 framgår att SMHI avser att fortsätta stötta myndigheterna i deras arbete med att ta hänsyn till klimatanpassning i upphandlingar. Arbetet planeras som ett gemensamt initiativ mellan Upphandlingsmyndigheten och SMHI, med fokus på praktiska exempel.⁵²⁸ Arbetet utmynnade i ett webbaserat beslutsträd för klimatanpassade upphandlingar.⁵²⁹

7.4 Utredningar och översyn av regelverket

7.4.1 Regeringsuppdrag till SMHI

Miljö- och energidepartementet gav i SMHI:s regleringsbrev för 2017 följande uppdrag:

”SMHI ska i samråd med Upphandlingsmyndigheten göra en förstudie om möjligheterna till ett systematiskt arbete med klimatanpassning inom ramen för offentlig upphandling. Studien ska fokusera på sektorn samhällsplanering

⁵²⁶ SMHI, 2022. <https://www.smhi.se/guide-klimatanpassade-upphandlingar/klimatanpassning-i-strategiskt-inkopsarbete>. Hämtad 2024-07-03.

⁵²⁷ SMHI, 2020. Guide till klimatanpassning.

⁵²⁸ SMHI, 2021. Klimatologi nr 62, 2021. Myndigheters arbete med klimatanpassning 2020 s 17.

och bostad/byggnad. I studien ska analyseras vilka behov av stöd som finns på området och hur offentlig upphandling kan stärka sektorns klimatanpassning. En bedömning ska göras av vilka faktorer som är väsentliga och rekommendationer tas fram kring vilket stöd och vilka kriterier som behövs i upphandlingsprocessen. Utifrån detta ska förslag ges för fortsatt arbete. Uppdraget ska göras i samarbete med Boverket, MSB, Naturvårdsverket, Riksantikvarieämbetet och SGI och redovisas till regeringen senast 30 november 2017.”⁵³⁰

Regeringsuppdraget redovisades den 22 november 2017 i rapporten ”Klimatanpassning inom ramen för offentlig upphandling”.⁵³¹

7.4.2 Regeringsuppdrag till Upphandlingsmyndigheten

Finansdepartementet gav i Upphandlingsmyndighetens regleringsbrev för 2021 följande uppdrag:

”Myndigheten ska, inom ramen för sitt verksamhetsområde, bistå Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut (SMHI) i att stötta myndigheter som omfattas av förordningen (2018:1428) om myndigheters klimatanpassningsarbete att ta hänsyn till klimatanpassning i sina upphandlingar. Målet med uppdraget är att offentlig upphandling ska användas som ett strategiskt verktyg för att bidra till att utveckla ett långsiktigt hållbart och robust samhälle, som aktivt möter klimatförändringar genom att minska sårbarheter och ta tillvara möjligheter. För upp-

⁵²⁹ <https://www.smhi.se/guide-klimatanpassade-upphandlingar/beslutstrad-for-klimatanpassade-upphandlingar>. Besökt 2024-10-08.

⁵³⁰ Regeringen, 2017. Regleringsbrev SMHI 2017. Regeringsbeslut I:14.

⁵³¹ SMHI, 2017. Redovisning av regeringsuppdraget ”Klimatanpassning inom ramen för offentlig upphandling”.

dragets genomförande får myndigheten rekquirera högst 300 000 kronor från SMHI. Myndigheten ska löpande hålla Regeringskansliet (Miljödepartementet) informerat om arbetet med uppdraget.⁵³²

Uppdraget står kvar i Upphandlingsmyndighetens regleringsbrev för 2022⁵³³, men däremot inte i myndighetens regleringsbrev för 2023 respektive 2024.⁵³⁴

7.4.3 En skyldighet att beakta vissa samhällsintressen vid offentlig upphandling

I regeringens lagrådsremiss En skyldighet att beakta vissa samhällsintressen vid offentlig upphandling föreslås att det ska införas en skyldighet att vid offentlig upphandling beakta klimatet, miljön, människors hälsa, djuromsorg samt sociala och arbetsrättsliga aspekter, om upphandlingens art motiverar det.⁵³⁵ Med klimatet avses klimatsystemet, dvs. atmosfären, hydrosfären, biosfären och geosfären sammantagna och dess inbördes samspel. Exempelvis kan en upphandlande myndighet eller enhet beakta klimatet genom att utvärdera anbudens effekter för utsläppen av växthusgaser i klimatsystemet eller genom att ställa krav på produktens livslängd. Även åtgärder för klimatanpassning omfattas.⁵³⁶ Vidare föreslås att upphandlande myndigheter och enheter dels ska besluta

om riktlinjer för hur nämnda intressen ska beaktas, dels för varje upphandling ska dokumentera sina överväganden om huruvida ett visst samhällsintresse ska beaktas och, i förekommande fall, hur skyldigheten har fullgjorts. Lagändringarna föreslogs träda i kraft den 1 juli 2023.⁵³⁷ I sin budgetproposition för 2024 har regeringen, mot bakgrund av att förslaget har kritiserats för att bl.a. innebära en administrativ börda och att det framstår som tveksamt om den har någon reell effekt, meddelat att regeringen inte avser att gå vidare med förslaget. Regeringen angav sig ha för avsikt att istället arbeta vidare med frågorna, bl.a. genom sin översyn av den nationella upphandlingsstrategin.⁵³⁸

Upphandlingsmyndigheten har i regleringsbrevet för budgetåret 2024 fått i uppdrag att analysera möjligheterna att förbättra konkurrensen genom att öka användningen av utvärderingsmodeller som inte enbart innefattar pris utan även kvalitetsaspekter såsom anbudets bidrag till olika samhällsintressen.⁵³⁹

⁵³² Finansdepartementet. Regeringsbeslut III 5. Regleringsbrev för budgetåret 2021 avseende Upphandlingsmyndigheten. Fi2020/05114 (delvis).

⁵³³ Finansdepartementet. Regeringsbeslut III 4. Regleringsbrev för budgetåret 2022 avseende Upphandlingsmyndigheten. Fi2021/04004 (delvis).

⁵³⁴ Finansdepartementet. Regeringsbeslut III 20. Regleringsbrev för budgetåret 2023 avseende Upphandlingsmyndigheten. Fi2022/03469 (delvis). Finansdepartementet. Regeringsbeslut III 24. Regleringsbrev för budgetåret 2024 avseende Upphandlingsmyndigheten. Fi2023/03284 (delvis).

⁵³⁵ Regeringen, 2022. Lagrådsremiss. En skyldighet att beakta vissa samhällsintressen vid offentlig upphandling s 1.

⁵³⁶ Regeringen, 2022. Lagrådsremiss. En skyldighet att beakta vissa samhällsintressen vid offentlig upphandling s 34.

⁵³⁷ Regeringen, 2022. Lagrådsremiss. En skyldighet att beakta vissa samhällsintressen vid offentlig upphandling s 1.

⁵³⁸ Prop. 2023/24:1. Budgetproposition för 2024. Utgiftsområde 2, s. 99-100.

⁵³⁹ Finansdepartementet. Regeringsbeslut III 24. Regleringsbrev för budgetåret 2024 avseende Upphandlingsmyndigheten. Fi2023/03284 (delvis).

8. Analys

8.1 Målkonflikter och synergier

Det finns i nuläget ett fåtal regler som uttryckligen syftar till att främja klimatanpassningen. Ett desto större antal regler har, på ett eller annat sätt, relevans för klimatanpassningsarbetet. Reglerna är ofta komplicerade, rör flera områden, och kräver ofta att olika intressen vägs samman och att prioriteringar görs. Exempelvis kan intressen som bostadsbyggande, ekonomisk tillväxt eller planering av infrastruktur komma i konflikt med de krav som ställs i såväl PBL som MB om hushållning med mark och vattenområden och hänsyn till folkhälsan. Viktigt att ha i åtanke är att vissa regler, såsom exempelvis reglerna om artskydd, kan innebära ett förbud mot att genomföra vissa klimatanpassningsåtgärder, varvid frågan måste prövas tidigt i planerings- och prövningsprocesser.

Att all planläggning ska ta hänsyn till miljö- och klimataspekter (begreppet klimataspekter inrymmer såväl klimatpåverkan som klimatanpassning) innebär att klimatanpassningsåtgärder kan komma i konflikt med andra miljöaspekter – t.ex. kan rensning av diken för att avvattna översvämmade områden motverka uppnåendet av miljö kvalitetsmålet för vatten. Å andra sidan kan klimatanpassningsåtgärder istället skapa synergier och innebära att utsläppen av växthusgaser begränsas. Ett sätt att uppnå synergier i samhällsplanering kan vara att arbeta med ekosystemtjänster, vilka anses öka möjligheten att nå flera miljö- och samhällsmål samtidigt. Exempelvis kan en våtmark bidra till klimatanpassning

⁵⁴⁰ Vissa växter som används på vegetationstak (såsom kaukasiskt fetblad) föreslås klassas som invasiva, se Naturvårdsverket, 2023.

genom att fungera som fördröjning av höga vattenflöden, samtidigt som den kan bidra till att kväve och fosfor renas och den biologiska mångfalden gynnas. Dessutom kan området användas för rekreation och friluftsliv. Likaså är det möjligt att inom arbetet med grön infrastruktur anlägga ett grönt tak i syfte att förbättra den vattenhållande förmågan och därmed reducera negativa konsekvenser av skyfall. Beroende på hur detta gröna tak anläggs, så kan det anlagda gröna elementet antingen bidra till att stärka biologisk mångfald, eller ha en begränsad eller obefintlig effekt för biologisk mångfald.⁵⁴⁰

Vissa regler kan användas som verktyg i klimatanpassningsarbetet, såsom möjligheten för länsstyrelserna eller kommunerna att inrätta vattenskyddsområden eller kommunernas möjlighet att upphäva eller ändra gamla detaljplaner för att anta nya som tar hänsyn till klimatförändringarna. Vissa bestämmelser, såsom bestämmelserna om riksintressen, kan utgöra ett hinder för planering och genomförande av klimatanpassningsåtgärder i den mån sådana åtgärder kan komma i konflikt med riksintresset, men kan också användas för att skydda områden av vikt för klimatanpassningen (såsom anläggningar för vattenförsörjning). Det borde finnas förutsättningar för riksintressemyndigheterna att ta hänsyn till klimatförändringarna under pågående revidering av riksintressena.

8.2

Miljöbedömningar som verktyg för klimatanpassning

Den strategiska miljöbedömningen är avsedd att ge kommunen möjlighet att ta hänsyn till sambandet mellan klimatpåverkan och klimatanpassning, och att så långt

Naturvårdsverkets förslag till nationell förteckning över landlevande invasiva främmande arter.

möjligt välja klimatanpassningsåtgärder som också innebär att klimatpåverkan begränsas. Den strategiska miljöbedömningen fungerar som en grund till vilken den specifika miljöbedömningen sedermera behöver förhålla sig. Den strategiska miljöbedömningen av exempelvis en översiktsplan bör särskilt bedöma övergripande miljöeffekter och kumulativa effekter som är svåra att hantera på mer detaljerad nivå. Den strategiska miljöbedömningen bör kunna fungera som utgångspunkt och som informationskälla om klimatförändringar och andra aspekter att ta hänsyn till i efterföljande planering, specifika miljöbedömningar och tillståndsprövning. Exempelvis kan den strategiska miljöbedömningen bidra till att minimera risker relaterade till översvämningar genom att identifiera riskområden. Den kunskap och de förslag som framgår av planen och den strategiska miljöbedömningen kan sedan användas i den specifika miljöbedömningen för en verksamhet eller åtgärd. I efterföljande tillståndsbeslut är det möjligt att bestämma att den aktuella verksamheten ska behöva följa villkor som är anpassade till de lokala förhållandena. Tillståndsbeslut och villkor kan i sin tur påverka vad som får genomföras i kommande planer.

8.3 Ansvarsfördelning

Frågan om ansvarsfördelning mellan stat, kommun och fastighetsägare diskuteras i Klimatanpassningsutredningen 2017 (SOU 2017:42). Utredarens slutsats är att rådande ansvarsfördelning är orimlig, eftersom fastighetsägare kan komma att drabbas hårt och dessutom saknar möjlighet att agera effektivt eftersom åtgärder i många fall kräver samordning.⁵⁴¹ Varken Klimatanpass-

⁵⁴¹ SOU 2017:42. Vem har ansvaret? s 332.

ningsstrategin 2017/18 eller Klimatpassningsstrategin 2023/24 presenterar någon förändrad ansvarsfördelning.

För att rådande ansvarsfördelning ska vara rimlig behöver den drabbade aktören ha rådighet och möjlighet att vidta de åtgärder som krävs. När ett klimatrelaterat problem kan lösas genom åtgärder i mindre skala (exempelvis inom den egna fastigheten), kan det vara rimligt att dessa åtgärder vidtas av den berörda aktören. Exempelvis kan en enskild fastighetsägare installera översvämningsskydd i sin källare. Andra typer av klimatrelaterade problem, såsom skredsäkring, högvattenskydd och åtgärder för skyfallshantering, kräver mer storskaliga och samordnade anpassningsåtgärder. I dessa fall kan det i praktiken vara omöjligt för en enskild aktör att vidta de åtgärder som krävs. För dessa typer av klimatrelaterade problem behövs således övergripande perspektiv och samordning. Det är enligt oss positivt att Klimatanpassningsutredningen 2025 har bl.a. fått i uppdrag att identifiera hinder mot att kunna planera, genomföra och förvalta effektiva klimatanpassningsåtgärder. Nuvarande ansvarsfördelning avseende vissa klimatanpassningsåtgärder kan enligt oss utgöra ett sådant hinder.

8.4 Samordning och samverkan

Klimatanpassningsstrategin 2017/18 lyfter fram vikten av att långsiktigt stärka den nationella samordningen av klimatanpassningsarbetet. Vikten av att samordna klimatanpassningsarbetet för att uppnå skalfördelar, synergieffekter och stabilitet framhålls i många skrifter. Klimatförändringarna sker gränslöst och kräver samordnade insatser. Samverkan bör ske både mellan och inom fler nivåer; internationellt, nationellt, regionalt, kommunalt och

med den privata sektorn. Behovet av samordning gör sig särskilt gällande avseende kombinerade risker (såsom erosion i strandnära områden med förorenad mark), där flera myndigheter men även enskilda verksamhetsutövare kan tänkas beröras och behöva samarbeta för att nå lämpliga lösningar. Även vissa problemområden, såsom översvämningsområden, riskområden för ras, skred och erosion, påverkan av höjda havsnivåer eller dricksvattenförsörjning, är ofta kommunöverskridande och kräver därför kommunöverskridande åtgärder.

Behovet och vikten av samordning upprepas i Klimatanpassningsstrategin 2023/24.⁵⁴² Det är enligt oss positivt att Klimatanpassningsutredningen 2025 har bl.a. fått i uppdrag att identifiera hinder mot att kunna planera, genomföra och förvalta effektiva klimatanpassningsåtgärder och att bedöma om det är motiverat och finns möjlighet att ge kommunerna ett samordningsansvar för klimatanpassningsåtgärder som berör den byggda miljön inom ramen för kommunens geografiska område.

8.5 Information och stöd

Det finns omfattande information att tillgå angående lagar och andra författningar som har relevans för klimatanpassning. Ett stort antal vägledningar, rapporter och handlingsplaner berör främst ett verksamhetsområde, och publiceras oftast på den ansvarige myndighetens webbsida. Även olika typer av kartor publiceras på olika myndigheters webbsidor. Det kan därför vara svårt för den som ska tillämpa reglerna att få en helhetsbild och ta del av all relevant information. Det kan också i vissa fall vara svårt att avgöra om tillgänglig information fortfarande gäller. Eftersom mycket arbete pågår på området, med ett

⁵⁴² Se exempelvis Klimatanpassningsstrategin 2023/24 s 21.

par relativt nya lagbestämmelser och en del pågående utredningar och lagförslag, är det viktigt att se till att den information som publiceras uppdateras regelbundet, och att det tydligt framgår om informationen fortfarande är aktuell.

Alla, såväl nationella myndigheter som kommuner och privata aktörer berörs i någon del av reglerna, varvid det också är viktigt att se till att alla får tillgång till lättillgänglig, enhetlig och uppdaterad information. Ett praktiskt exempel är att ett antal myndigheter tillhandhåller olika typer av kartor (översvämningsskartor, riksintressekarta, kartunderlag för ras, skred och erosion, m.m.). Det skulle underlätta för alla berörda aktörer att vidta lämpliga klimatanpassningsåtgärder om allt relevant och aktuellt underlag (såsom kartor) kunde tillgängliggöras, exempelvis via länkar, på ett och samma ställe.

Ett lämpligt forum för detta kan vara portalen Klimatanpassning.se, som drivs av Nationellt kunskapscentrum för klimatanpassning vid SMHI i samverkan med Myndighetsnätverket för klimatanpassning, och där sådant arbete pågår.

8.6 Fortsatt arbete

Delphis uppdrag vid framtagandet av Rapporten omfattar inte att utreda eventuella brister i lagstiftningen inom klimatanpassningsområdet. Delphi har dock ombetts att identifiera frågeställningar som skulle kunna utredas ytterligare.

Inledningsvis konstateras att det redan finns ett antal lagförslag och en rad utredningar som berör klimatanpass-

ning. Genomgången underlag tyder på att det fortsatt skulle kunna vara lämpligt att utreda bl.a.:

- Behovet av fortsatt identifiering och utredning av möjliga synergier och målkonflikter mellan olika lagar och regler.
- Frågan om nuvarande lagstiftning kan utgöra ett hinder för klimatanpassningsarbetet och om det behövs en översyn av och eventuellt ändringar i nuvarande lagstiftning för att underlätta klimatanpassningsarbetet.
- Frågor om ansvarsfördelning mellan stat, kommun och enskild, avseende såväl förebyggande som reparativa åtgärder.
- Behovet av att närmare informera enskilda om deras ansvar för klimatanpassningen.
- Behovet av att skapa samverkanslösningar för att främja kommunöverskridande åtgärder.
- Möjligheten för tillsynsmyndigheter enligt MB att ompröva verksamhetsutövarens tillstånd p.g.a. framtida klimatförändringar.
- Behovet av att förtydliga förhållandet mellan lagstiftningen om olyckor och lagstiftningen om krisberedskap.

En del utredningar som berör ovan frågor pågår vid tiden för Rapportens tredje uppdatering (version 4) och omnämns löpande i Rapporten.

Referenser

Strategiska dokument och internationella åtaganden

Agenda 2030

Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna

Konventionen om skydd av Östersjöområdets marina miljö (SÖ 1996:22) och konventionen för skydd av den marina miljön i Nordostatlantén (SÖ 1994:25)

Meddelande från kommissionen till Europaparlamentet, Rådet, Europeiska ekonomiska och sociala kommittén samt Regionkommittén. Att bygga upp ett klimateresilient Europa - den nya EU-strategin för klimatanpassning. COM(2021) 82 final

Meddelande från kommissionen till Europaparlamentet, Rådet, Europeiska ekonomiska och sociala kommittén samt Regionkommittén. En EU-strategi för klimatanpassning. COM(2013) 216 final

Sendairamverket för katastrofreducering 2015-2030

Nationell strategi och regeringens handlingsplan för klimatanpassning (Skr. 2023/24:97)

Nationell säkerhetsstrategi (Skr. 2023/24:163)

EU-förordningar

Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 2017/625 av den 15 mars 2017 (förordningen om offentlig kontroll)

Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 2016/429 av den 9 mars 2016 om överförbara djursjukdomar och om ändring och upphävande av vissa akter med avseende på djurhälsa ("djurhälsolag")

Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 2016/2031 av den 26 oktober 2016 om skyddsåtgärder mot växtskadegörare

Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1143/2014 av den 22 oktober 2014 om förebyggande och hantering av introduktion och spridning av invasiva främmande arter

Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1169/2011 av den 25 oktober 2011 om tillhandahållande av livsmedelsinformation till konsumenterna

Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1907/2006 om registrering, utvärdering, godkännande och begränsning av kemikalier (Reach) och inrättande av en europeisk kemikaliemyndighet

Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1169/2011 av den 25 oktober 2011 om tillhandahållande av livsmedelsinformation till konsumenterna

Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 852/2004 av den 29 april 2004 om livsmedelshygien

Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 853/2004 av den 29 april 2004 om fastställande av särskilda hygienregler för livsmedel av animaliskt ursprung

Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1907/2006 om registrering, utvärdering, godkännande och begränsning av kemikalier (Reach) och inrättande av en europeisk kemikaliemyndighet

Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2020/741 av den 25 maj 2020 om minimikrav för återanvändning av vatten

Kommissionens genomförandeförordning (EU) 2016/1141 av den 13 juli 2016 om antagande av en förteckning över invasiva främmande arter av unionsbetydelse i enlighet med Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1143/2014.

Förslag till EU-förordningar

Förslag till Europaparlamentets och Rådets förordning om inrättandet av en ram för att uppnå klimatneutralitet och om ändring av förordning (EU) 2018/1999 (Europeisk klimatlag)

Förslag till Europaparlamentets och rådets förordning om restaurering av natur (COM(2022) 304)

EU-direktiv

Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2022/2557 av den 14 december 2022 om kristiska entiteters motståndskraft och om upphävande av rådets direktiv 2008/114/EG

Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2020/2184 av den 16 december 2020 om kvaliteten på dricksvatten

Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/52/EU av den 16 april 2014 om ändring av direktiv 2011/92/EU om bedömning av inverkan på miljön av vissa offentliga och privata projekt

Europaparlamentets och rådets direktiv 2012/18/EU av den 4 juli 2012 om åtgärder för att förebygga och begränsa faran för allvarliga olyckshändelser där farliga ämnen ingår och om ändring och senare upphävande av rådets direktiv 96/82/EG

Europaparlamentets och rådets direktiv 2001/42/EG av den 27 juni 2001 om bedömning av vissa planers och programs miljöpåverkan

Europaparlamentets och rådets direktiv 2011/92/EU av den 13 december 2011 om bedömning av inverkan på miljön av vissa offentliga och privata projekt

Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/147/EG av den 30 november 2009 om bevarande av vilda fåglar, i lydelsen enligt rådets direktiv 2013/17/EU

Europaparlamentets och rådets direktiv 2008/56/EG av den 17 juni 2008 om upprättande av en ram för gemenskapens åtgärder på havsmiljöpolitikens område (Ramdirektiv om en marin strategi)

Europaparlamentets och rådets direktiv 2008/105/EG av den 16 december 2008 om miljökvalitetsnormer inom vattenpolitikens område

och ändring och senare upphävande av rådets direktiv 82/176/EEG, 83/513/EEG, 84/156/EEG, 84/491/EEG och 86/280/EEG, samt om ändring av Europaparlamentets och rådets direktiv 2000/60/EG, i lydelsen enligt Europaparlamentets och rådets direktiv 2013/39/EU

Europaparlamentets och rådets direktiv 2006/7/EG av den 15 februari 2006 om förvaltning av badvattenkvaliteten och om upphävande av direktiv 76/160/EEG, i lydelsen enligt rådets direktiv 2013/64/EU

Europaparlamentets och rådets direktiv 2000/60/EG av den 23 oktober 2000 om upprättande av en ram för gemenskapens åtgärder på vattenpolitikens område, i lydelsen enligt kommissionens direktiv 2014/101/EU

Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/128/EG av den 21 oktober 2009 om upprättande av en ram för gemenskapens åtgärder för att uppnå en hållbar användning av bekämpningsmedel

Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1107/2009 av den 21 oktober 2009 om utsläppande av växtskyddsmedel på marknaden och om upphävande av rådets direktiv 79/117/EEG och 91/414/EEG

Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 528/2012 av den 22 maj 2012 om tillhandahållande på marknaden och användning av biocidprodukter

Rådets direktiv 92/43/EEG av den 21 maj 1992 om bevarande av livsmiljöer samt vilda djur och växter

Rådets direktiv 91/271/EEG av den 21 maj 1991 om rening av avloppsvatten från tätbebyggelse

Förslag till EU-direktiv

Proposal for a directive of the European Parliament and of the Council on measures for a high common level of cybersecurity across the Union, repealing Directive (EU) 2016/1148 (COM/2020/823 final)

Europaparlamentets lagstiftningsresolutioner

Europaparlamentets lagstiftningsresolution av den 10 november 2022 om förslaget till Europaparlamentets och rådets direktiv om åtgärder för en hög gemensam cybersäkerhetsnivå i hela unionen, och om upphävande av direktiv (EU) 2016/1148 (COM(2020)0823 – C9-0422/2020 – 2020/0359(COD))

EU-kommissionens beslut

Kommissionens beslut (EU) 2017/848 av den 17 maj 2017 om fastställande av kriterier och metodstandarder för god miljöstatus i marina vatten, specifikationer och standardiserade metoder för övervakning och bedömning och om upphävande av beslut 2010/477/EU

Lagar

SFS 2023:407. Om viktigt meddelande till allmänheten

SFS 2018:1192. Djurskyddslagen

SFS 2017:720. Klimatlagen

SFS 2017:725. Kommunallagen

SFS 2016:1145. Lag om offentlig upphandling

SFS 2016:1146. Lag om upphandling inom områdena vatten, energi, transporter och posttjänster

SFS 2016:1147. Lag om upphandling av koncessioner

SFS 2014:899. Lag om riktlinjer för kommunala markanvisningar

SFS 2011:1029. Lag om upphandling på försvars- och säkerhetsområdet

SFS 2010:900. Plan- och bygglagen

SFS 2010:1011. Lagen om brandfarliga och explosiva varor

SFS 2010:500. Luftfartslagen

SFS 2009:400. Offentlighets- och sekretesslagen

SFS 2008:962. Lag om valfrihetssystem

SFS 2006:263. Lagen om transport av farligt gods

SFS 2006:545. Lag om skyddsrum

SFS 2006:412. Lag om allmänna vattentjänster

SFS 2006:544. Lag om kommuners och landstings åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och vid höjd beredskap

SFS 2006:804. Livsmedelslagen

SFS 2006:806. Lag om provtagning på djur, mm

SFS 2006:807. Lag om kontroll av husdjur, mm

SFS 2005:403. Naturgaslagen

SFS 2003:778. Lag om skydd mot olyckor

SFS 1999:658. Zoonoslagen

SFS 1999:657. Epizootilagen

SFS 1999:381. Lagen om åtgärder för att förebygga och begränsa följderna av allvariga kemikalieolyckor

SFS 1988:950. Kulturmiljölagen

SFS 1998:812. Lagen med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet

SFS 1998:808. Miljöbalken

SFS 1997:857. Ellagen

SFS 1995:1649. Lagen om byggande av järnväg

SFS 1994:1809. Lag om totalförsvarsplikt

SFS 1994:1811. Lag om disciplinansvar inom totalförsvaret, m.m.

SFS 1992:1140. Lagen om Sveriges ekonomiska zon

SFS 1992:1403. Lag om totalförsvar och höjd beredskap

SFS 1991:45. Minerallagen

SFS 1990:746. Lagen om betalningsföreläggande och handräckning

SFS 1979:429. Skogsvårdslagen

SFS 1985:206. Lagen om viten

SFS 1984:3. Lagen om kärnteknik verksamhet

SFS 1983:293. Lagen om inrättande, utvidgning och avlysning av allmän farled och allmän hamn

SFS 1981:130. Preskriptionslagen
SFS 1978:160. Lagen om vissa rörledningar
SFS 1977:1160. Arbetsmiljölagen
SFS 1975:85. Lagen med bemyndigande att meddela föreskrifter om in- eller utförsel av varor
SFS 1974:211. Bisjukdomslagen
SFS 1974:152. Regeringsformen
SFS 1973:1144. Ledningsrättslagen
SFS 1973:1149. Anläggningslagen
SFS 1973:1150. Lag om förvaltning av samfälligheter
SFS 1972:719. Expropriationslagen
SFS 1972:207. Skadeståndslagen
SFS 1971:948. Vägslagen
SFS 1970:994. Jordabalken
SFS 1966:314. Lagen om kontinentalsockeln
SFS 2017:30 Hälsa- och sjukvårdslagen
SFS 2009:366 Lagen om handel med läkemedel
SFS 2015:315 Läkemedelslagen
SFS 2022:725 Växtskyddslag

Förordningar

SFS 2023:579. Om viktigt meddelande till allmänheten
SFS 2022:524. Förordning om statliga myndigheters beredskap

SFS 2022:208. Förordning med instruktion för Boverket
SFS 2018:1939. Förordning om invasiva främmande arter
SFS 2018:1428. Förordning om myndigheters klimatanpassningsarbete
SFS 2018:213. Förordning om bidrag för skredsäkring vid Göta älv
SFS 2017:868. Förordning med länsstyrelseinstruktion
SFS 2017:870. Förordning om länsstyrelsernas krisberedskap och uppgifter vid höjd beredskap
SFS 2006:638. Förordning om skyddsrum
SFS 2017:966. Miljöbedömningsförordningen
SFS 2017:870. Förordning om länsstyrelsernas krisberedskap och uppgifter vid höjd beredskap
SFS 2015:236. Förordning om åtgärder för att förebygga och begränsa följderna av allvarliga kemikalieolyckor
SFS 2011:338. Plan-och byggförordning
SFS 2011:13. Miljötillsynsförordningen
SFS 2011:1060. Förordningen om kontroll vid export av livsmedel
SFS 2010:1075. Förordningen om brandfarliga och explosiva varor
SFS 2010:1121. Förordning om bidrag till förvaltning av värdefulla kulturmiljöer
SFS 2010:1341. Havsmiljöförordningen

SFS 2009:907. Förordningen om miljöledning i statliga myndigheter

SFS 2009:945. Förordning med instruktion för Statens geotekniska institut

SFS 2009:956. Förordning om översvämningsrisker

SFS 2009:974. Förordning med instruktion för Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut

SFS 2009:1426. Förordning med instruktion för Livsmedelsverket

SFS 2008:1002. Förordning med instruktion för Myndigheten för samhällsskydd och beredskap

SFS 2008:1300. Förordning med instruktion för Transportstyrelsen

FS 2007:1119. Förordning med instruktion för Affärsverket svenska kraftnät

SFS 2006:812. Förordningen om offentlig kontroll av livsmedel som importeras från ett tredje land

SFS 2006:813. Livsmedelsförordningen

SFS 2004:660. Vattenförvaltningsförordningen

SFS 2003:789. Förordning om skydd mot olyckor

SFS 2003:477. Förordning om utbildning i skydd mot olyckor

SFS 1998:899. Förordning om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd

SFS 1998:901. Förordning om verksamhetsutövares egenkontroll

SFS 1998:1252. Förordningen om områdesskydd enligt miljöbalken m.m.

SFS 1998:1388. Förordningen om vattenverksamheter

SFS 1995:238. Förordning om totalförsvarsplikt

SFS 1995:239. Förordning om förmåner till totalförsvarspliktiga

SFS 1995:241. Förordning om disciplinansvar inom totalförsvaret, m.m.

SFS 1995:649. Förordning om ledighet och fritid för totalförsvarspliktiga under tjänstgöring

SFS 1994:522. Förordning om förmåner till instruktörer inom frivillig försvarsutbildning

SFS 1994:523. Förordning om förmåner till frivilliga

SFS 1994:524. Förordning om frivillig försvarsverksamhet

SFS 1994:542. Förordningen om utförsel av levande djur m.m.

SFS 1994:1830. Förordningen om införsel av levande djur m.m.

SFS 1990:12. Totalförsvarets folkrättsförordning

SFS 2019:556. Förordning om statligt stöd för bättre vattenhushållning

SFS 2022:524. Förordning om statliga myndigheters beredskap

SFS 2022:525. Förordning om civilområdesansvariga länsstyrelser

SFS 2016:402. Förordning om nematoder, insekter och spindeldjur som bekämpningsmedel

SFS 2013:63. Förordning om bekämpningsmedelsavgifter

SFS 2014:425. Förordning om bekämpningsmedel

SFS 2007:845. Artskyddsförordningen

Propositioner och betänkanden

Betänkande 2021/22:FiU1. Finansutskottets betänkande Statens budget 2022 – Rambeslutet

Betänkande 2021/22:MJU30. Miljö- och jordbruksutskottets betänkande Riksdagsskrivelse 2021/22:453

Betänkande 2021/22:CU29. Civilutskottets betänkande Riksdagsskrivelse 2021/22:446.

Betänkande 2021/22:MJU25. Miljö- och jordbruksutskottets betänkande och Riksdagsskrivelse 2021/22:335

Betänkande 2020/21:FöU3. En effektivare kommunal räddningstjänst

Prop. 2023/24:30 Genomförande av EU:s nya dricksvattendirektiv

Prop. 2023/24:1 Utgiftsområde 20, Klimat, miljö och natur

Prop. 2023/24:1. Budgetproposition för 2024. Utgiftsområde 2, s. 99-100.

Prop. 22/23:45 Vissa frågor om hälso- och sjukvårdens försörjningsberedskap

Prop. 2022/23:1 Budgetpropositionen för 2023, Utgiftsområde 20

Prop. 2021/22:58 Stärkt äganderätt, flexibla skyddsformer och ökade incitament för naturvården i skogen

Prop. 2021/22:207 Tydligare bestämmelser om ersättning vid avslag på ansökningar om tillstånd till avverkning i fjällnära skog

Prop. 2021/22:1 utg.omr. 23

Prop. 2021/22:208 Vägar till hållbara vattentjänster

Prop. 2021/22:148 En ny växtskyddslag

Prop. 2021/22:1. Budgetpropositionen för 2022

Prop. 2020/21:174 Genomförandet av MKB-direktivet i plan- och bygglagen

Prop. 2020/21:99. Vårändringsbudget för 2021

Prop. 2020/21:3. Totalförsvaret 2021-2025

Prop. 2017/18:163. Nationell strategi för klimatanpassning

Prop. 2016/17:104. En livsmedelsstrategi för Sverige – fler jobb och hållbar tillväxt i hela landet och Näringsdepartementet (2019)

Prop. 2009/10:170 En enklare plan- och bygglag

Prop. 2008/09:162. En sammanhållen energi- och klimatpolitik

Prop. 2002/03:119. Reformerad räddningstjänstlagstiftning

Prop. 2001/02:184. Extraordinära händelser i kommuner och landsting

Prop. 1997/98:45. Miljöbalk

Prop. 1985/86:3. Regeringens proposition med förslag till lag om hushållning med naturresurser mm

Statens offentliga utredningar och departementspromemorior

Ds 2023:28. Nationell fysisk planering

Ds 2023:9. En säkrare tillgång till vattenreningskemikalier

Ds 2020:19. Genomförandet av MKB-direktivet i plan- och bygglagen

2021/22:FPM114 Faktapromemoria, Förordning om restaurering av natur

SOU 2023:72. En enklare hantering av vattenfrågor vid planläggning och byggande

SOU 2022:21. Slutbetänkande av klimaträttsutredningen. Rätt för klimatet

SOU 2022:6 Hälsa- och sjukvårdens beredskap – struktur för ökad förmåga

SOU 2022:57 Ett stärkt skydd för civilbefolkningen under höjd beredskap

SOU 2021:81 En säker tillgång till dricksvatten av god kvalitet

SOU 2021:21. Betänkande av klimaträttsutredningen. En klimatanpassad miljöbalk för samtiden och framtiden

SOU 2021:51. Skydd av arter - vårt gemensamma ansvar

SOU 2021:9. En stärkt försörjningsberedskap för hälso- och sjukvården

SOU 2020:73. Stärkt äganderätt, flexibla skyddsformer och naturvård i skogen

SOU 2020:62 En samlad djurhälsoreglering

SOU 2017:42. Vem har ansvaret?

SOU 2016:32. En trygg dricksvattenförsörjning – bakgrund, överväganden och förslag

SOU 2015:99. Planering och beslut för hållbar utveckling

Regeringsbeslut

Dir. 2024:70. Tilläggsdirektiv till Utredningen om näringslivets försörjningsberedskap (N 2022:08)

Dir. 2022:72 Kommittédirektiv, Ökad försörjningsberedskap för varor och tjänster från industrin

Dir. 2021:92 Kommittédirektiv, Vattenfrågor vid planläggning och byggande

Dir. 2021:50. Tilläggsdirektiv till Klimaträttsutredningen (M 2019:05)

Dir. 2021:30 Utredningen om civilbefolkningens skydd vid höjd beredskap

Dir. 2019:46 Miljödepartementet, Stärkt äganderätt, flexibla skyddsformer och naturvård i skogen

Dir. 2024:31 Ett samhälle anpassat till klimatförändringarna

Fi2023/03284. Regeringsbeslut III 24.
Regleringsbrev för budgetåret 2024 avseende
Upphandlingsmyndigheten

Fi2022/03469. Regeringsbeslut III 20.
Regleringsbrev för budgetåret 2023 avseende
Upphandlingsmyndigheten

Fi2022/02246. Uppdrag att genomföra en
förstudie om nationell fysisk planering.

Fi2021/02423. Uppdrag om identifiering av
riksintresseanspråk som behöver
aktualitetsprövas

Fi2021/04004. Regeringsbeslut III 4.
Regleringsbrev för budgetåret 2022 avseende
upphandlingsmyndigheten.

Fi2020/00252/SPN. Uppdrag att se över
kriterierna för och anspråk på områden av
riksintresse

Fi2020/05114. Regeringsbeslut III 5.
Regleringsbrev för budgetåret 2021 avseende
Upphandlingsmyndigheten.

Fö2020/01269. Inriktning för en
sammanhängande planering för totalförsvaret

Försvarsmakten att pröva förmågan avseende
rapportering under höjd beredskap.

I2022/00621. Uppdrag att kartlägga och
analysera klimatförändringarnas påverkan på
damsäkerheten.

Ju2022/02410. Uppdrag till Myndigheten för
samhällsskydd och beredskap och

Ju2022/02313. Uppdrag om dimensionerande
planeringsförutsättningar för kommunal
räddningstjänst under höjd beredskap.

Ju2022/02042. Uppdrag att föreslå utbildningar
inom säkerhetskyddsområdet.

Ju2022/02219. Uppdrag till Myndigheten för
samhällsskydd och beredskap att stärka
funktionen CERT-SE samt utveckla och förenkla
det stöd som lämnas inom informations- och
cybersäkerhetsområdet.

Ju2022/01976. Uppdrag till Myndigheten för
samhällsskydd och beredskap att bedöma vilka
krav som ska ställas på skyddade utrymmen samt
genomföra en inventering av sådana utrymmen.

Ju2020/04658. Anvisningar för det civila försvaret

LI2024/00774. Ändring av uppdraget att se över
regelverket för ändring av detaljplaner och
olagliga planbestämmelser

LI2023/03247. Uppdrag att se över regelverket för
ändring av detaljplaner och olagliga
planbestämmelser

M2022/00809 Uppdrag att ta fram förebyggande
strategier och arbetssätt, riktlinjer och
vägledning för artskydd i skogen.

M2018/01716/KI Uppdrag att samordna det
nationella klimatanpassningsarbetet för den
byggda miljön

N2020/01925/DL. Uppdrag att utreda nationell
laboratorieförmåga för dricksvattenanalyser vid
kris och höjd beredskap

Regleringsbrev för budgetåret 2022 avseende länsstyrelserna.

Regleringsbrev för budgetåret 2021 avseende Upphandlingsmyndigheten

Regleringsbrev för budgetåret 2020 avseende Boverket

Regleringsbrev SMHI 2017. Regeringsbeslut I:14

S2022/00777. Uppdrag att ta fram ett samlat nationellt kunskapsstöd för förmågan att hantera ett plötsligt och oväntat inflöde av patienter.

Myndighetsföreskrifter, regler och allmänna råd

Boverkets byggregler BFS 2011:6 med ändringar till och med BFS 2020:4

Boverkets konstruktionsregler BFS 2011:10 med ändringar till och med BFS 2022:4

HSLF-FS 2024:10. Folkhälsomyndighetens allmänna råd om temperatur inomhus

HSLF-FS 2015:8. Folkhälsomyndighetens föreskrifter och allmänna råd om skydd mot internationella hot mot människors hälsa

HSLF-FS 2015:9. Folkhälsomyndighetens föreskrifter och allmänna råd om underrättelseskyldighet vid internationella hot mot människors hälsa

HVMFS 2012:18. Föreskrifter om vad som kännetecknar god miljöstatus samt miljö kvalitetsnormer

KBMFS 2003:3. Föreskrifter om förmåner till frivilliga

LIVSFS 2022:12. Livsmedelsverkets föreskrifter om ändring i Livsmedelsverkets föreskrifter (SLVFS 2001:30) om dricksvatten

LIVSFS 2008:13. Livsmedelsverkets föreskrifter om åtgärder mot sabotage och annan skadegörelse riktad mot dricksvattenanläggningar

MSBFS 2023:3. Myndigheten för samhällsskydd och beredskaps föreskrifter om civila myndigheters signalskyddsberedskap

MSBFS 2022:2. Föreskrifter om förmåner till instruktörer inom frivillig försvarsutbildning

MSBFS 2021:1. Föreskrifter och allmänna råd om innehåll och struktur i kommunens handlingsprogram för förebyggande verksamhet och räddningstjänst

MSBFS 2021:4. Föreskrifter och allmänna råd om ledning av kommunal räddningstjänst

MSBFS 2021:5. Föreskrifter om undersökningsrapport efter kommunal räddningsinsats

MSBFS 2021:8. Föreskrifter och allmänna råd om hur kommunen ska planera och utföra sin tillsyn enligt lagen (2003:778) om skydd mot olyckor

MSBFS 2020:8. Föreskrifter om rapportering av it-incidenter för statliga myndigheter

MSBFS 2020:7. Föreskrifter om säkerhetsåtgärder i informationssystem för statliga myndigheter

MSBFS 2020:6. Föreskrifter om informationssäkerhet för statliga myndigheter

MSBFS 2018:11. Föreskrifter och allmänna råd om frivillig rapportering av incidenter i tjänster som är viktiga för samhällets funktionalitet

MSBFS 2018:10. Föreskrifter och allmänna råd om rapportering av incidenter för leverantörer av digitala tjänster

MSBFS 2018:9. Föreskrifter och allmänna råd om rapportering av incidenter för leverantörer av samhällsviktiga tjänster

MSBFS 2018:8. Föreskrifter och allmänna råd om informationssäkerhet för leverantörer av samhällsviktiga tjänster

MSBFS 2018:7. Föreskrifter om anmälan och identifiering av leverantörer av samhällsviktiga tjänster

MSBFS 2018:4. Föreskrifter om folkrättsliga rådgivare vid länsstyrelserna

MSBFS 2016:7. Föreskrifter och allmänna råd om statliga myndigheters risk- och sårbarhetsanalyser

MSBFS 2015:8. Föreskrifter om åtgärder för att förebygga och begränsa följderna av allvariga kemikalieolyckor

MSBF 2015:5. Föreskrifter och allmänna råd om kommuners risk- och sårbarhetsanalyser

MSBFS 2015:4. Föreskrifter och allmänna råd om landstings risk- och sårbarhetsanalyser

MSBFS 2013:1. Föreskrifter om länsstyrelsens planer för hantering av översvämningrisker (riskhanteringsplaner)

NFS 2015:2. Föreskrifter om spridning och viss övrig hantering av växtskyddsmedel inkl ändringar

NFS 2015:3. Föreskrifter om spridning av vissa biocidprodukter

SJVFS 2021:24. Föreskrifter om åtgärder för att förhindra spridning av sjukdomen porcint reproduktivt och respiratoriskt syndrom (PRRS) hos gris i svenska anläggningar

SJVFS 2021:23. Föreskrifter om åtgärder för att förhindra spridning av sjukdomen paratuberkulos hos nötkreatur i svenska anläggningar

SJVFS 2021:13. Föreskrifter om ändring i Statens jordbruksverks föreskrifter och allmänna råd om registrering, godkännande, spårbarhet, förflyttning, införsel samt export med avseende på djurhälsa (ändrad genom SJVFS 2024:3)

SJVFS 2019:18. Föreskrift om nötkreaturshållning inom lantbruket m.m. (ändrad genom SJVFS 2024:7)

SRVFS 2006:6. Föreskrifter om undantag från underrättelseskyldigheten enligt 3 kap. 3 § första stycket lagen (2006:545) om skyddsrum

SRVFS 1998:6. Föreskrifter om utförande, utrustning och användning av skyddsrum

SRVFS 1993:6. Föreskrifter om provning, certifiering och kontroll av komponenter till skyddsrum

Vägledning, rapporter och övriga publikationer

Boverket, 2023. Uppdrag om kunskapsstöd vid samordnad tillsyn Slutrapport. Rapport 2023:1

Boverket, 2021. Översyn av kriterierna för och anspråk på områden av riksintresse. Rapport 2021:14

Boverket, 2018. Tillsynsvägledning avseende översvämningsrisker. Rapport 2018:8

Boverket, 2018. Boverkets byggregler och klimatanpassning. Rapport 2018:10

Boverket, 2018. Fysisk planering för en trygg dricksvattenförsörjning – behov och möjligheter. Rapport 2018:35

Boverket, 2017. Vägledning för nationella myndigheters underlag, beslut och redovisning rörande anspråk på riksintressen i 3 kap. miljöbalken. 2017-02-07. Dnr 3190/2014

Boverket, 2015. Ovårdade tomter och förfallna byggnader. Rapport 2015:32

Boverket, 2010. Mångfunktionella ytor – klimatanpassning av befintlig byggd miljö i städer och tätorter genom grönstruktur

COWI, 2020. Finansieringsmodeller för klimatanpassningsåtgärder. Rapport framtagen på uppdrag av regional kustsamverkan Skåne/Halland

Fastighetsägarna, 2020. Klimatsäkra din fastighet. Fastighetsägare i ett förändrat klimat

Folkhälsomyndigheten, 2024. Tillsynsvägledning om temperatur inomhus

Folkhälsomyndigheten, 2022. Att hantera hälsoeffekter av värmeböljor

Folkhälsomyndigheten, 2022. Hälsoeffekter av värmeböljor – En kunskapssammanställning

Folkhälsomyndigheten, 2021. Hälsokonsekvenser av klimatförändring i Sverige. En risk- och sårbarhetsanalys

Folkhälsomyndigheten, 2020. Temperatur inomhus

Folkhälsomyndigheten, 2019. Tillsynsvägledning om lokaler för vård och omsorg

Folkhälsomyndigheten, 2019. Värme och människa i bebyggd miljö. Kunskapsstöd för åtgärder som minskar hälsoskadlig värme

Folkhälsomyndigheten, 2019. Kartläggning av bebyggelse med risk för höga temperaturer. Metodbeskrivning av GIS-verktyg utifrån marktäckning

Folkhälsomyndigheten, 2019. Dnr 02846-2018-1.1.1. Folkhälsomyndighetens återrapportering av regeringsuppdrag om kunskapsstöd angående värmeböljor

HaV, 2021. Rapport 2021:4. Vägledning om inrättande och förvaltning av vattenskyddsområden

HaV, 2020. Rapport 2020:1. Vägledning för regional vattenförsörjningsplanering. För en säker och långsiktig dricksvattenförsörjning

HaV, 2014. Vägledning för kommunal VA-planering. Havs- och vattenmyndighetens rapport 2014:1

IPCC, 2022. Working group report. AR6 Synthesis Report: Climate Change 2022

IPCC, 2022. Working Group Report. AR6 Climate Change 2022: Mitigation of Climate Change

IPCC, 2022. Working Group Report. AR6 Climate Change 2022: Impacts, Adaptation and Vulnerability

IVL, Svenska Miljöinstitutet, 2020. Rapport nr U 6249/2020. Screening av nationellt arbete med klimatanpassning, utifrån tillgängliga strategier och handlingsplaner.

Jordbruksverket, 2015. Kommunens arbete med jordbruksmarkens värden – ett stödverktyg

Jordbruksverket, 2015. Jordbruksmarkens värde

Jordbruksverket och Livsmedelsverket, 2020. Rapport 2021:5. En robust livsmedelsförsörjning vid kriser och höjd beredskap. Åtgärder och arbetsformer som stärker förutsättningarna.

Kemikalieinspektionen. Rapport 2/22. Kartläggning och analys av tillgången till kemikalier för vattenrening. Rapport från ett regeringsuppdrag

Livsmedelsverket Dnr 2020/03221.
Jordbruksverket Dnr 6.9.17-15056/2020

Livsmedelsverket, 2024. Utredning av nationell laboratorieförmåga för kemiska dricksvattenanalyser vid kris och höjd beredskap. Dnr 2024/01286

Livsmedelsverket, 2021. Utredning av nationell laboratorieförmåga för mikrobiologiska

dricksvattenanalyser vid kris och höjd beredskap. Dnr 2020/02338

Livsmedelsverket, 2020. Livsmedelsverkets samarbetsrapport. Handbok för utredning av utbrott. S 2020 nr 02

Livsmedelsverket, 2020. Ju2019/02477/SSK. Livskraft – mätt och frisk. Öppen sammanfattning av Livsmedelsverkets, Jordbruksverkets och Statens veterinärmedicinska anstalts redovisning gällande underlag för den fortsatta inriktningen av det civila försvaret

Livsmedelsverket, 2019. Handbok för klimatanpassad dricksvattenförsörjning

Livsmedelsverkets externa rapportserie, 2019. Klimatförändrandringarnas påverkan på de regioner Sverige är beroende av för sin livsmedelsförsörjning. E 2019 nr 01

Livsmedelsverket, 2017. Guide för planering av nödvattenförsörjning

Länsstyrelsen Västernorrland, 2022. Rapportnummer 2022:6 i Länsstyrelsen Västernorrlands rapportserie. Diarienummer: 100-9891-2021

Länsstyrelsen Västra Götaland, 2021. Rapport 2021:01. Handlingsplan klimatanpassning 2021–2024

Länsstyrelsen i Västra Götaland, 2021. 408-29649-2021. för kulturmiljö och naturvård i behov av aktualitetsprövning

Länsstyrelserna, 2012. Klimatanpassning i fysisk planering – Vägledning från länsstyrelserna. ISBN: 978-91-86533-61-8

Länsstyrelsen i Götalands län, 2010. Rapport 2010:61. Skydd av vattentäkter med lokala hälsoskyddsföreskrifter. En vägledning

Miljösamverkan Sverige och länsstyrelserna. Klimatanpassning i prövning och tillsyn av miljöfarliga verksamheter och förorenade områden

Miljö- och Jordbruksutskottet, 2021. Lantbrukets sårbarhet – en uppföljning. Rapport 2020/21:RFR7. Riksdagstryckeriet, Stockholm

MSB, 2024. MSB 2022-09417. FM2023-15045:6. Redovisning av regeringsuppdrag till Myndigheten för samhällsskydd och beredskap och Försvarsmakten att pröva förmågan avseende rapportering under höjd beredskap

MSB, 2023. Uppdrag till Myndigheten för samhällsskydd och beredskap att bedöma vilka krav som ska ställas på skyddade utrymmen samt genomföra en inventering av sådana utrymmen

MSB, 2023. Dimensionerande planeringsförutsättningar för kommunal räddningstjänst under höjd beredskap

MSB, 2023. MSB2260. Metod för skyfallskartering av tätorter: vägledning

MSB, 2022. Årsredovisning 2022

MSB, 2022. Vägledning för statliga myndigheters RSA-redovisning 2022 utifrån MSB:s föreskrifter om statliga myndigheters risk- och

sårbarhetsanalyser (MSBFS 2016:7). Publ nr: MSB1457. ISBN: 978-91-7927-293-7

MSB, 2022. Kommunal tillsyn enligt lagen (2003:778) om skydd mot olyckor. ISBN: 978-91-7927-279-1

MSB, 2021. MSB1815. Vägledning för ledningsplatser

MSB, 2021. MSB1888. Nya RSA-föreskrifter för kommuner och regioner 2022

MSB, 2020. Juridisk vägledning – Kommuners och regioners åtgärder inför och vid extraordinära händelser. 2020-05881

MSB, 2017. Vägledning för skyfallskartering. Tips för genomförande och exempel på användning. MSB1121

MSB, 2017. Samhällsplanering och riskhantering i anslutning till storskalig kemikaliehantering. ISBN: 978-91-7383-704-0

MSB, 2016. PM Samråd enligt Sevesolagstiftningen. Diariernr 2016-6354

Nationell plattform för arbete med naturolyckor. Ansvar vid naturolycka. ISBN 978-91-7383-087-4

Nationella expertrådet för klimatanpassning, 2022. Första rapporten från Nationella rådet för klimatanpassning

Naturvårdsverket, 2023. Naturvårdsverkets förslag till nationell förteckning över landlevande invasiva främmande arter

Naturvårdsverket och Skogsstyrelsen, 2023. Rapport 2023/15. Artskydd i skogen – strategier och arbetssätt för förebyggande åtgärder

Naturvårdsverket, 2021. Vägledning om tillämpning av Naturvårdsverkets föreskrifter (NFS 2015:2) om spridning och viss övrig hantering av växtskyddsmedel. Publicerad 2015-06-25. Reviderad 2021-09-29

Naturvårdsverket, 2021. Rapport 7016. Naturbaserade lösningar – ett verktyg för klimatanpassning

Naturvårdsverket, 2019. Klimataspekten i miljöbedömningar enligt 6 kap. miljöbalken

Naturvårdsverket, 2017. Vägledning om tillstånd och anmälan vid användning av växtskyddsmedel inom särskilda områden. Publicerad 2017-10-16. Reviderad 2021-09-29

Naturvårdsverket, 2010. Handbok 2010:5 om vattenskyddsområde

Näringsdepartementet, 2019. En livsmedelsstrategi för Sverige – fler jobb och hållbar tillväxt i hela landet. Regeringens handlingsplan del 2

Regeringen, 2024. Lagrådsremiss. Steg på vägen mot en mer effektiv miljöprövning

Regeringen, 2024. Skr. 2023/24:56. Nationell strategi mot våldsbejakande extremism och terrorism – förebygga, förhindra, skydda och hantera

Regeringen, 2022. Lagrådsremiss. En skyldighet att beakta vissa samhällsintressen vid offentlig upphandling

Regeringen, 2022. Lagrådsremiss. Vissa frågor om hälso- och sjukvårdens försörjningsberedskap

Regeringens skrivelse 2022/23:111. Riksrevisionens rapport om statens insatser för klimatanpassning av den byggda miljön

Regeringskansliet, 2021. 2020/21:FPM88. Den nya EU-strategin för klimatanpassning

Regeringskansliet, 2017. Statsrådsberedningen. Nationell säkerhetsstrategi

Regeringskansliet, 2016. Finansdepartementet. Nationella upphandlingsstrategin

Riksantikvarieämbetet. Kulturarv i ett förändrat klimat – handlingsplan för klimatanpassning 2019–2023

Riksrevisionen. Statens insatser för klimatanpassning av den byggda miljön. RiR 2022:29

Samarbetet Offentliga fastigheter, 2021. Stöd i arbetet med klimatanpassning

SMHI, 2024. Myndigheters arbete med klimatanpassning 2023. Rapport Klimatologi, nr. 73/2024

SMHI, 2021. Klimatologi nr 62, 2021. Myndigheters arbete med klimatanpassning 2020

SMHI, 2020. Guide till klimatanpassning

SMHI, 2017. Redovisning av regeringsuppdraget "Klimatanpassning inom ramen för offentlig upphandling"

SLU Future Food, SVA, MSB och Jordbruksverket, 2021. Klimatanpassning av svensk animalieproduktion – säkrare tillgång på livsmedel under en kris. SLU Future Food Report

Socialstyrelsen, 2023. Hälso- och sjukvårdens kapacitetsökningsförmåga Nationellt kunskapsstöd

Socialstyrelsen, 2023. Artikelnummer: 2023-12-8885. Statligt ansvar för försörjningsberedskapen inom hälso- och sjukvården. Vid allvarliga händelser i fredstid och höjd beredskap inklusive ytterst krig

Socialstyrelsen, 2022. Delredovisning av regeringsuppdrag om försörjningsberedskapen inom hälso- och sjukvården. Nulägesbeskrivning och beskrivning av det fortsatta arbetet

Stadsbyggnadskontoret, Malmö stad. Summering åren 2009 – 2020. Miljöbyggregprogram SYD

SVA, 2019. Handlingsplan klimatanpassning. En rapport om klimatets påverkan på djuren

SWECO, 2022. Sammanställning av myndigheters arbete med klimatanpassning. Boverket. Uppdragsnummer 30024836

SWECO, 2020. Hinder och möjligheter vid klimatanpassning för den byggda miljön

Tillväxtverket, 2021. Fi2020/00252/SPN. Regeringens uppdrag att se över kriterierna för och anspråken på områden av riksintresse

Totalförsvarets forskningsinstitut. Integrera klimatanpassning i kommunala risk- och sårbarhetsanalyser – en vägledning. FOI-R--3388—SE

Trafikverket. Miljöbedömning och miljöbeskrivning i väg och järnvägsprojekt Vägledning. 2022-06-03.

Upphandlingsmyndigheten, 2021. UHM-2021-121. Yttrande över betänkandet SOU 2021:23 Stärkt planering för en hållbar utveckling

Webbsidor

Boverket

https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/lov--byggande/provning_lov_fb/bygglov_inom_dp/planenlighet/olagliga-planbestammelser/. Hämtad 2024-11-06

<https://www.boverket.se/sv/byggande/uppdrag/mojligheternas-byggregler/>. Hämtad 2024-09-23

https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/planering/detaljplan/lansstyrelsen-tillsyn/tillsynsvagledning_naturolyckor/. Hämtad 2024-08-07

<https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/pbl-akademin/pbl-webbutbildningar/klimatanpassning/>. Hämtad 2021-12-08

<https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/planering/oversiktsplan/allmannaintressen/hav/struktur/vattenforsorjning/>. Hämtad 2021-12-08

<https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/planering/oversiktsplan/process-en-for-oversiktsplanering/>. Hämtad 2020-12-10

<https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/teman/ekosystemtjanster/begrepp/>. Hämtad 2022-12-12

<https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/teman/ekosystemtjanster/>. Hämtad 2022-12-12

<https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/teman/ekosystemtjanster/verktyg/gronytefaktor/>. Hämtad 2022-12-22

<https://www.boverket.se/sv/samhallsplanering/uppdrag/klimatanpassningsarbete-for-den-byggdamiljon/resultat-i-uppdraget/kommunkonferens-2022/>. Hämtad 2022-09-23

<https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/lov--byggande/tillsyn/samordnad-tillsyn/andra-omraden/>. Hämtad 2022-09-22

<https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/lov--byggande/tillsyn/samordnad-tillsyn/boverkets-uppfoljning/>. Hämtad 2022-09-22

<https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/planering/oversiktsplan/allmannaintressen/miljokvalitetsnormer/vattenrelaterade-mkn/vattenforvaltningen/folja/>. Hämtad 2022-09-22

<https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/planering/oversiktsplan/allmannaintressen/struktur/gronstruktur/>. Hämtad 2022-09-22

<https://www.boverket.se/sv/samhallsplanering/stadsutveckling/halsa-forst/stadsmiljoer/>. Hämtad 2022-09-22

<https://www.boverket.se/sv/samhallsplanering/stadsutveckling/halsa-forst/grona-omraden/>. Hämtad 2022-09-22

<https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/teman/gronplan/lagstiftningen/>. Hämtad 2022-09-22

<https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/teman/ekosystemtjanster/verktyg/ester/>. Hämtad 2022-09-22

https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/planering/oversiktsplan/allmannaintressen/hansyn/miljo_klimat/klimatrisker/. Hämtad 2022-09-22

<https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/planering/detaljplan/detaljplaneprocessen/>. Hämtad 2022-09-29

<https://www.boverket.se/sv/byggande/uppdrag/mojligheternas-byggregler/>. Hämtad 2022-09-29

<https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/teman/riksintressen/kartor/>. Hämtad 2022-12-12

<https://www.havochvatten.se/arter-och-livsmiljoer/invasiva-frammande-arter.html>. Hämtad 2022-09-28

Havs- och vattenmyndigheten

<https://www.havochvatten.se/arter-och-livsmiljoer/invasiva-frammande-arter.html>. Hämtad 2022-09-28

Jordbruksverket

<https://jordbruksverket.se/om-jordbruksverket/vart-uppdrag/webbutbildning-om-ahl><https://jordbruksverket.se/om-jordbruksverket/vart-uppdrag/en-ny-djurhalsoforordning-ahl>. Hämtad 2024-08-12

<https://jordbruksverket.se/>. Hämtad 2022-12-12

Kemikalieinspektionen

<https://www.kemi.se/bekampningsmedel/vaxtskyddsmedel>. Hämtad 2024-07-03

Klimatanpassning.se

<https://www.klimatanpassning.se/>. Hämtad 2020-11-28

<http://klimatanpassning.se/klimatanpassa/vagledning-for-klimatanpassning/hantera-risker?l=null>. Hämtad 2021-01-15

Livsmedelsverket

<https://www.livsmedelsverket.se/foretaganderegler-kontroll/krisberedskap-och-civiltforsvar/klimatanpassning-for-livsmedelsforetag>. Hämtad 2022-12-12

https://www.livsmedelsverket.se/foretaganderegler-kontroll/dricksvattenproduktion/kaskad-handbok-for-klimatanpassning_dricksvattenproduktion. Hämtad 2022-12-12

<https://www.livsmedelsverket.se/foretaganderegler-kontroll/dricksvattenproduktion/nis/vagledning-fran-livsmedelsverket>. Hämtad 2021-11-23

<https://www.livsmedelsverket.se/foretaganderegler-kontroll/krisberedskap-och-civiltforsvar>. Hämtad 2022-12-12

https://www.livsmedelsverket.se/foretaganderegler-kontroll/dricksvattenproduktion/regler-om-dricksvatten/fragor-och-svar-om-nya-dricksvattenforeskrifterna#Nya_f%C3%B6reskrifter_och_v%C3%A4gledning. Hämtad 2022-11-28

<https://www.livsmedelsverket.se/om-oss/samarbeten-och-projekt/nationell-samordningrupp-for-dricksvatten>. Hämtad 2022-12-12

MSB

<https://www.msb.se/sv/amnesomraden/informationssakerhet-cybersakerhet-och-sakrakommunikationer/krav-och-regler-inom-informationssakerhet-och-cybersakerhet/nis-direktivet/det-har-ar-nis2-direktivet/>. Hämtad 2024-09-23

<https://www.msb.se/sv/regler/gallanderegler/skydd-mot-olyckor/>. Hämtad 2020-11-30

<https://gisapp.msb.se/apps/oversvamningsportal/>. Hämtad 2020-11-28

<https://www.msb.se/sv/amnesomraden/krisberedskap--civilt-forsvar/totalforsvar-och-civilt-forsvar/struktureform-av-krisberedskap-och-civilt-forsvar/>. Hämtad 2022-09-16

<https://www.informationssakerhet.se/metodstodet/>. Hämtad 2022-09-29

<https://www.msb.se/sv/amnesomraden/krisberedskap--civilt-forsvar/det-svenska-civila-beredskapssystemet/struktureform-av->

krisberedskap-och-civilt-forsvar/. Hämtad 2022-12-12

Naturvårdsverket

<https://www.naturvardsverket.se/amnesomraden/klimatomstallningen/sveriges-klimatarbete/sveriges-klimatmal-och-klimatpolitiska-ramverk/>. Hämtad 2022-12-12

<https://www.naturvardsverket.se/vagledning-och-stod/miljobalken/miljobedomningar/strategisk-miljobedomning/biologisk-mangfald-i-miljobedomning/artskydd-i-strategisk-miljobedomning/>. Hämtad 2022-12-12

<https://www.naturvardsverket.se/vagledning-och-stod/samhallsplanering/handlingsplaner-for-gron-infrastruktur/>. Hämtad 2022-12-12

<https://www.naturvardsverket.se/amnesomraden/klimatanpassning/handlingsplaner/fastighetsforvaltning-i-ett-forandrat-klimat/>. Hämtad 2022-09-28

<https://www.naturvardsverket.se/vagledning-och-stod/miljobalken/miljobedomningar/specifik-miljobedomning/klimat-i-miljobedomningar/>. Hämtad 2022-09-28

<https://www.naturvardsverket.se/vagledning-och-stod/kemikalier/vaxtskyddsmedel/forbud-mot-viss-anvandning-av-vaxtskyddsmedel/>. Hämtad 2022-09-28

<https://www.naturvardsverket.se/vagledning-och-stod/kemikalier/vaxtskyddsmedel/>. Hämtad 2022-09-28

<https://www.naturvardsverket.se/amnesomraden/invasiva-frammande-arter/aktuellt/nationell->

[forteckning-over-invasiva-frammande-arter/](#). Hämtad 2022-12-12

<https://www.naturvardsverket.se/vagledning-och-stod/miljobalken/hansynsreglerna--kapitel-2-miljobalken/hansynsreglernas-tillampning-gallande-klimat/>. Hämtad 2022-09-28

<https://www.naturvardsverket.se/vagledning-och-stod/invasiva-frammande-arter/tillsynsvagledning-om-invasiva-frammande-arter/>. Hämtad 2022-12-09

<https://www.naturvardsverket.se/vagledning-och-stod/samhallsplanering/gronplanering/>. Hämtad 2022-09-22

<https://www.naturvardsverket.se/vagledning-och-stod/miljobalken/miljobedomningar/specifik-miljobedomning/#E-1964219461>. Hämtad 2024-11-06

Regeringen

<https://www.regeringen.se/regeringsuppdrag/2022/02/uppdrag-att-kartlagga-och-analysera-tillgangen-till-kemikalier-for-vattenrening/>. Hämtad 2022-12-12

<https://www.regeringen.se/artiklar/2023/02/regeländringar-beslutade-den-1-december-2022/>. Besökt 2024-11-06

<https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/kommittedirektiv/2024/03/dir>. Hämtad 2024-11-06

<https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2024/07/uppdrag-till-msb-och-lansstyrelserna-att-planera-atgarder-som-starker-skyddet-av-civilbefolkningen/>. Hämtad 2024-10-07

Riksantikvarieämbetet

<https://www.raa.se/kulturarv/klimat-och-miljo/kulturarv-och-klimatforandringar/>. Hämtad 2024-07-03

Riksrevisionen

<https://www.riksrevisionen.se/rapporter/gransknin-gsrapporter/2022/statens-insatser-for-klimatanpassning-av-den-byggda-miljon.html>. Hämtad 2024-11-06

<https://www.riksrevisionen.se/rapporter/gransknin-gsrapporter/2022/statens-insatser-for-klimatanpassning-av-den-byggda-miljon.html>. Hämtad 2024-07-29

SMHI

<https://www.smhi.se/klimat/klimatet-da-och-nu/klimatindikatorer/klimatindikator-nederbord-1.2887>. Hämtad 2024-07-03

<https://www.smhi.se/lathund-for-klimatanpassning>. Hämtad 2021-01-15

<https://www.smhi.se/guide-klimatanpassade-upphandlingar/klimatanpassning-i-strategiskt-inkopsarbete>. Hämtad 2024-07-03

Socialdepartementet

<https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2022/12/regeringen-ger-uppdrag-for-att-starka-halso--och-sjukvårdens-forsorjningsberedskap>. Hämtad 2022-12-01

Vattenmyndigheterna

<https://www.vattenmyndigheterna.se/>. Hämtad 2020-12-22

Övrigt

<https://www.balticsea-region-strategy.eu/>. Hämtad 2022-09-16

Bilaga 1 – Uppdateringar

I Version 2 av Rapporten har följande punkter uppdaterats respektive tillkommit:

- punkten 1.1.1 Kort om ramverk och nationella strategier;
- punkten 1.7 Anslag;
- punkten 2.3.3 Riksintressen;
- punkten 2.7.1 Vattenskyddsområden och hälsoskyddsföreskrifter;
- punkten 2.7.3 Informationssäkerhet;
- punkten 2.14 Utredningar och lagstiftningsförslag;
- punkten 2.15 Granskning;
- punkten 3.2.3 Information och stöd;
- punkten 3.3.2 Information och stöd;
- punkten 4 Vattenförsörjning och avloppshantering;
- punkten 4.1 Regler och tillämpning;
- punkten 4.2.3 De nationella myndigheterna;
- punkten 4.2.4 Dricksvattenproducenten;
- punkten 4.2.5 Fastighetsägaren;
- punkten 4.3 Utredningar och lagförslag;
- punkten 4.4 Information och stöd;
- punkten 4.3.7 Regeringsuppdrag;
- punkten 5 Kris och katastrofberedskap;
- punkten 5.1 Inledning;
- punkten 5.2 Krisberedskap och civilt försvar;
- punkten 5.2.1 Inledning;
- punkten 5.2.2 Roll- och ansvarsfördelning;
- punkten 5.2.3 Utredningar;
- punkten 5.3 Information och stöd;
- punkten 5.5.1 Inledning;
- punkten 5.7.5 Ändringar i lagstiftningen;
- punkten 6.2.1 Inledning;
- punkten 6.2.2 Djurhälsa;
- punkten 6.2.6 Växtskydd;
- punkten 6.2.10 Roll och ansvarsfördelning;
- punkten 6.3.1 Tillämpliga regler;
- punkten 7.1 Regler och tillämpning.

Bilaga 2 – Uppdateringar

I Version 3 av Rapporten har följande punkter uppdaterats respektive tillkommit:

- punkten 1.1.1 Kort om ramverk och nationella strategier;
- punkten 1.5 Stöd och vägledning;
- punkten 1.6 Uppdateringar;
- punkten 2.3.1 Intresseavvägningar;
- punkten 2.3.2 Markanvändningsintressen;
- punkten 2.3.3 Riksintressen;
- punkten 2.4.2 Något om artskyddet;
- punkten 2.4.3 Information och stöd;
- punkten 2.4.4 Utredningar och lagförslag;
- punkten 2.5.2 Information och stöd;
- punkten 2.7.1 Vattenskyddsområden och hälsoskyddsföreskrifter;
- punkten 2.7.2 Miljökvalitetsnormer;
- punkten 2.8.3 Information och stöd;
- punkten 2.9.1 Regler och tillämpning;
- punkten 2.9.3 Information och stöd;
- punkten 2.10.6 Information och stöd;
- punkten 2.11.3 Information och stöd;
- punkten 2.11.4 Utredningar och översyn av regelverk;
- punkten 2.14.2 Klimaträttsutredningen;
- punkten 2.14.3 Förstudie om nationell fysisk planering;
- punkten 3.3.2 Information och stöd;
- punkten 3.5.1 Stärkt äganderätt, flexibla skyddsformer och naturvård i skogen;
- punkten 3.5.2 Tydligare bestämmelser om ersättning vid avslag på ansökningar om tillstånd till avverkning i fjällnära skog;
- punkten 4.1 Regler och tillämpning;
- punkten 4.3.3 Hållbara vattentjänster;
- punkten 4.3.4 Vattenfrågor vid planläggning och byggande;
- punkten 4.3.7 Tillgång till kemikalier för vattenrening;
- punkten 4.3.8 Utökat samordningsuppdrag till Livsmedelsverket gällande dricksvatten;
- punkten 5.2.3 Utredningar och översyn av regelverk;
- punkten 5.3 Information och stöd;
- punkten 5.7.9 Information och stöd;
- punkten 5.8.4 Regeringsuppdrag;
- punkten 6.2.6 Växtskydd;
- punkten 6.2.9 Kontroll;
- punkten 6.4.1 Tillämpliga regler;
- punkten 6.4.6 Information och stöd;

- punkten 7.3 Information och stöd;
- punkten 7.4.1 Regeringsuppdrag till SMHI;
- punkten 7.4.2 Regeringsuppdrag till Upphandlingsmyndigheten;
- punkten 7.4.3 En skyldighet att beakta vissa samhällsintressen vid offentlig upphandling.

Bilaga 3 – Uppdateringar

I Version 4 av Rapporten har följande punkter uppdaterats respektive tillkommit:

- den inledande sammanfattningen;
- punkten 1.1.1 Kort om ramverk och nationella strategier;
- punkten 1.1.2 Kort om myndigheternas roll;
- punkten 1.3 Metod och avgränsning;
- punkten 1.4 Disposition;
- punkten 1.6 Uppdateringar;
- punkten 1.7 Anslag;
- punkten 2.1 Inledning;
- punkten 2.3.2.1 Regler och tillämpning;
- punkten 2.4.2 Något om artskyddet;
- punkten 2.4.4 Utredningar och lagförslag;
- punkten 2.5.2 Information och stöd;
- punkten 2.7.1.1 Regler och tillämpning;
- punkten 2.7.1.2 Information och stöd;
- punkten 2.7.3.1 Regler och tillämpning;
- punkten 2.7.3.3 Utredningar och översyn av regelverket;
- punkten 2.8.1 Regler och tillämpning;
- punkten 2.9.1 Regler och tillämpning;
- punkten 2.9.2 Särskilt om översvämning, ras, skred och erosion;
- punkten 2.10.2 Dagvattenhantering;
- punkten 2.10.4 Möjlighet att ändra eller upphäva detaljplaner;
- punkten 2.10.7 Utredningar och översyn av regelverket;
- punkten 2.11.3 Information och stöd;
- punkten 2.11.4 Utredningar och översyn av regelverket;
- punkten 2.13.2 Länsstyrelserna;
- punkten 2.13.3 Boverket;
- punkten 2.13.5 Jordbruksverket;
- punkten 2.14.3 Förstudie om nationell fysisk planering;
- punkten 2.15 Granskning;
- punkten 3.1 Inledning;
- punkten 3.2.1 Krav på byggnadsverk och tomter;
- punkten 3.4.1 Fastighetsägare;
- punkten 3.4.2 Kommuner;
- punkten 3.4.3 Staten och de nationella myndigheterna;
- punkten 4.1 Regler och tillämpning;
- punkten 4.2.2 VA-huvudmannen;
- punkten 4.2.3 De nationella myndigheterna;
- punkten 4.2.4 Dricksvattenproducenten;
- punkten 4.3.1 Tillgång till dricksvatten;

- punkten 4.3.2 Dagvattenhantering;
- punkten 4.3.3 Hållbara vattentjänster;
- punkten 4.3.4 Vattenfrågor vid planläggning och byggande;
- punkten 5.2.1 Inledning;
- punkten 5.2.2 Roll- och ansvarsfördelning;
- punkten 5.2.4 Nationell laboratorieförmåga för dricksvattenanalyser;
- punkten 5.2.8 Hälso- och sjukvårdens beredskap;
- punkten 5.2.9 Försörjningsberedskapen inom hälso- och sjukvårdsområdet i regionerna;
- punkten 5.2.10 Samlade lägesbilder under höjd beredskap;
- punkten 5.2.11 Dimensionerande planeringsförutsättningar för kommunal räddningstjänst;
- punkten 5.2.12 Sveriges nationella funktion för att stödja samhället i arbetet med att förebygga och hantera IT-incidenter ("CERT-SE");
- punkten 5.2.13 Varnings- och informationssystemet Viktigt Meddelande till Allmänheten ("VMA-systemet");
- punkten 5.2.14 Samhällsviktiga varor och tjänster;
- punkten 5.2.15 Skyddade utrymmen;
- punkten 5.2.16 Nationellt kunskapsstöd för förmågan att hantera ett plötsligt och oväntat inflöde av patienter;
- punkten 5.3 Information och stöd;
- punkten 5.5.1 Inledning;
- punkten 5.5.2 Roll- och ansvarsfördelning;
- punkten 5.7.7 Prövning och omprövning av tillstånd;
- punkten 5.8.1 Inledning;
- punkten 5.8.2 Roll- och ansvarsfördelning;
- punkten 5.8.4.1 Stärkt beredskap vid skyfall;
- punkten 5.8.4.2 Klimatförändringarnas påverkan på dammsäkerheten;
- punkten 6.2.3 Tillämpliga regler;
- punkten 6.2.4 Nya regler;
- punkten 6.2.5 Information och stöd;
- punkten 6.2.7 Tillämpliga regler;
- punkten 6.4.4 Nationella myndigheter;
- punkten 7.4.2 Regeringsuppdrag till Upphandlingsmyndigheten;
- punkten 7.4.3 En skyldighet att beakta vissa samhällsintressen vid offentlig upphandling;
- punkten 8.1 Målkonflikter och synergier;
- punkten 8.3 Ansvarsfördelning;
- punkten 8.4 Samordning och samverkan.

A blue-tinted photograph of a snowy forest. The trees are heavily laden with snow, and the background is a soft, hazy blue. The word "Delphi" is overlaid in white, bold, sans-serif font, tilted slightly upwards to the right.

Delphi